

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**AKRAN YARDIMCILIĞI MÜDAHALESİNİN ETKİLİLİĞİ:
BALIKESİR KARESİ İLKÖĞRETİM OKULU ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya UYSAL

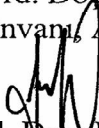
Balıkesir, 2009

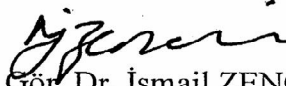
T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda 200712509009 numaralı Derya UYSAL'ın hazırladığı “Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Etkililiği: Balıkesir Karesi İlköğretim Okulu Örneği” konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 06.07.2009 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. Erol ASKER
Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd. Doç. Dr. Serap NAZLI
Unvanı, Adı-Soyadı (Danışman)

Üye Öğr. Gör. Dr. İsmail ZENCİRCİ
Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....
Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....
Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....
Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

30.07/2009
Prof. Dr. Oya Aytemiz SEYMEN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Hem alanın uygulayıcıları olan öğretmen camiasıyla, hem de işin teorisyenleri olan akademisyenlerle aynı anda ortamda bulunmanın bir şans olduğuna inanmaktayım. Aslında bu çalışmanın konusunun da bu özellikten çıktığını belirtmek isterim. Maalesef ki gerek kaynak eksikliğinden, gerek uygun şartlar olmamasından, gerekse halen eğitimde psikolojik hizmetlere olan inanç eksikliğinden kaynaklanan nedenlerle eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları akademisyenlerin belirttiği kadar standart şartlarda devam edemiyor.

Aile, öğrenci, öğretmen kaynaklarının eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinin bir parçası olduğundan, bu parçaların gelişi güzel etkilemesinden, ne kadar kaliteli hale gelirse o kadar psikolojik hizmetlerin iyileşmesine katkı sağlayacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Ben de bu alanda çalışan olarak bu ihtiyacı karşılamak adına öğrenci kaynağını kullanmayı amaçlayan akran yardımcılığı müdahalesi hakkında çalışma sunmaktan onur duyuyorum.

İlköğretimde çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin uygulayabileceği ve bu alana katkı sağlayacağını düşündüğüm bu çalışma birçok kişinin desteği ile yürütülmüştür.

Başta, araştırmanın yürütülmesinde, verilerinin analiz edilmesinde ve araştırmanın sonuçlandırılmasında desteğini esirgemeyen ve yaptığı değerli eleştirileriyle araştırmamı tamamlamama büyük katkı sağlayan, tez danışmanım ve hocam Yrd. Doç. Dr. Serap NAZLI'ya;

Çalışmalarımı destekleyen Balıkesir Karesi İlköğretim Okulu okul müdürüme ve öğretmen arkadaşlarıma;

Bu çalışmanın farkında olmadan asıl uygulayıcıları olan, büyük çaba ve emek harcayan akran yardımcısı öğrencilerime;

Çeviri yaparken her başım sıkıştığında imdadıma koşan sevgili arkadaşım İngilizce Öğretmeni Özlem DEMİR'e;

Tüm eğitim-öğretim hayatım boyunca beni destekleyen, ilgi, sevgi ve anlayışlarını eksik etmeyen, bugünlere gelmemde büyük emeği olan sevgili annem Fadime UYSAL'a ve sevgili babam Baki UYSAL'a ;

Son olarak, burada adlarını veremediğim bütün arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Derya UYSAL

ÖZET

AKRAN YARDIMCILIĞI MÜDAHALESİNİN ETKİLİLİĞİ: BALIKESİR KARESİ İLKÖĞRETİM OKULU ÖRNEĞİ

UYSAL, Derya

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Serap NAZLI

2009, 143 Sayfa

Akran yardımcılığı yalın olarak arkadaşın arkadaşına yardım etmesi olarak tanımlanır. Akranların en çok birbirlerinden etkilendiklerini varsayan bu müdahale günümüzde git gide değişen ve artan problemlerle başa çıkmada yetersiz kalan yardım hizmetlerine destek olmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın amacı ilköğretim ikinci kademedeki akran yardımcılığı müdahalesinin okulun kapsamlı gelişimsel rehberlik programına, öğrencilere ve akran yardımcılarının kendisine yararlı bir müdahale olup olmadığını incelemektir.

Bu çalışma Balıkesir Karesi İlköğretim okulunda ikinci kademe öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Gönüllülük, akran ve öğretmen tavsiyesine göre seçilen 20 öğrenci iki ay toplam 30 saat süren bir eğitimden geçirilmiştir. Daha sonra okul psikolojik danışmanının gözetimi altında 370 arkadaşına hizmet götürmüştür.

Araştırmada nitel ve nicel araştırma desenleri birlikte kullanılmıştır. Nicel verileri toplamak için Benlik tasarımı Envanteri, Sosyal Beceri Derecelendirme

Ölçeği, Çocuklar İçin Empati Ölçeği, anket kullanılmıştır. Nitel veriler için gözlem ve doküman incelemesinden yararlanılmıştır.

Nicel veri analizi için örneklem büyüklüğünün 30'un altında olması nedeniyle ön test-son testlerden elde edilen verilerin analizinde non-parametrik testlerden Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmış, ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken tüm analizlerde hata $p < .05$ olarak alınmıştır. Anket aracılığı ile elde edilen nicel verilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Elde edilen nicel veriler SPSS 15.00 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel verileri için betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Gözlem ve doküman incelemesi ile elde edilen veriler iki ana tema ve yedi alt temada yorumlanmıştır.

Araştırmada 20 akran yardımcısının 2008-2009 ikinci döneminde toplam 99 faaliyet (2885 dakika) yaparak Balıkesir Karesi İ.Ö.O. gelişimsel rehberlik programına katkı sağladıkları saptanmıştır. Aynı zamanda uygulanan "Hizmet Alan öğrenciler için Akran Yardımcılığı Programını Değerlendirme Anketi" ile hizmet alan öğrencilere katkısının olduğu belirlenmiştir. Akran yardımcılığı müdahalesinin akran yardımcılarının kendisine yararları değerlendirmek için yapılan öntest-sontest sonuçları anlamlı bir fark göstermese de, yapılan gözlem ve doküman incelemesi sonuçlarına göre akran yardımcılarına etkisinin olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar literatür bulguları eşliğinde değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Akran yardımcılığı, akran danışmanlığı.

ABSTRACT

THE EFFECTIVENESS OF PEER HELPERS' INTERFERENCE: THE CASE OF KARESİ PRIMARY SCHOOL

UYSAL, Derya

Post graduate, Department of Education Sciences

Thesis advisor: Ast. Prof. Dr. Serap NAZLI

2009, 143 Pages

Peer helping is simply defined as the help of a friend to another. With this interference, considering that peers are mostly affected by each other, it aims to support the helping services which are inadequate to cope with the increasing and changing problems of these days.

The aim of this research is that whether peer helping interference has any effect on school's comprehensive developmental counseling programme, peer helpees and peer helpers themselves or not in secondary school.

This study was carried out with the second grade students of Balıkesir Karesi Primary School. 20 students were selected according to their voluntariness, the advices of their peers and their teachers; and they were trained for two months (30 hours). Then these students brought service to 370 peers under the supervision of the school psychological counselor.

In the research, qualitative and quantitative research designs were used together. To collect the quantitative data, Personality Design Inventory, Social Skills Graduation Scale, Empathy Scale for Children and Questionnaire were

used. As for the qualitative data, observations and document analyses were utilized.

In the current study, for quantitative data analyses Wilcoxon Signed Rank Test (a non parametric test) was used because the sample size was under 30. While testing the significance levels of difference between the averages, the mistake was taken as $p < .05$ in all analyses. Frequencies and percentages of the quantitative data were analysed for the questionnaire. The quantitative data were analyzed with the SPSS 15.00 programme. As for the qualitative data a descriptive content analysis were used. Data obtained from observation and document analysis were discussed under two constructs and seven subconstructs.

It was determined that 20 peer helpers has contributed to Balıkesir Karesi Primary School's developmental counseling programme by doing 99 activity (2885 minutes) during 2008-2009 education year. Also via "Peer Helping Programme Evaluation Questionnaire For The Students Who Get Service", it was determined that the programme has contributed to the students who get services. Even though the pretests and the final tests, which were conducted to evaluate the advantages of Peer Helping Interference to the peer helpers, show no significant differences, the observations and document analysis results show that it is effective for peer helpers as well. The results were evaluated in light of related literature reviews.

Key Words: Peer helping, peer counseling.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xii
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırma Sorusu.....	4
1.3. Alt Sorular.....	5
1.4. Denence.....	5
1.5. Araştırmanın Önemi.....	6
1.6. Sayıtlar.....	7
1.7. Sınırlılıklar.....	7
1.8. Tanımlar.....	8
2.LİTERATÜR TARAMASI.....	9
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	9
2.1.1. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Tanımı.....	10
2.1.2. Akran Yardımcılığı Hizmetinin Tarihi.....	11
2.1.3. Akran Yardımcılarının Rollerini.....	13
2.1.4. Profesyonel Okul Danışmanı'nın Rollerini.....	16
2.1.5. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Okullardaki Faydaları.....	16
2.1.6. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Avantajları.....	18
2.1.7. Akran Yardımcılığı Uygulama Programının İçeriği.....	21
2.1.8. Aday Akran Yardımcılarının Seçimi.....	22
2.2. İlgili Araştırmalar.....	25
2.2.1 Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	25
2.2.2. Türkiye'deki Araştırmalar.....	29
3.YÖNTEM.....	35
3.1 Araştırmanın Deseni.....	35
3.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	36
3.3 Akran Yardımcılığı Müdahalesi.....	37
3.4 Veri Toplama Araçları.....	41
3.4.1.Benlik Tasarımı Envanteri.....	41

3.4.2. Sosyal Beceri derecelendirme Ölçeği	43
3.4.3 Çocuklar İçin Empati Ölçeği	44
3.4.4. Akran Yardımcılığı Değerlendirme Anketi	45
3.4.5. Gözlem.....	45
3.4.6. Doküman incelemesi	46
3.5. Denel işlemler ve veri toplama süreci.....	47
3.6. Veri Analizi.....	51
3.6.1. Nicel Veri Analizi	51
3.6.2. Nitel Veri Analizi	52
4.BULGULAR VE YORUM.....	55
4.1. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Karesi İ.Ö.O. Gelişimsel Rehberlik Programına Katkısı	55
4.2. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Karesi İ.Ö.O. Öğrencilerine Yararları	58
4.3. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Akran Yardımcılarının Kendisine Yararları.	60
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
5.1. Sonuçlar.....	76
5.2 Öneriler.....	78
KAYNAKÇA.....	80
EKLER.....	85

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Araştırmanın Deseni.....	36
Çizelge 3.2. Akran Yardımcılığı Eğitimi Programının İçeriği.....	39
Çizelge 4.1. Akran Yardımcılarının Faaliyet Değerlendirmesi.....	56
Çizelge 4.2. Hizmet Alan öğrenciler için Akran Yardımcılığı Programını Değerlendirme Anketi Sonuçları.....	58
Çizelge 4.3. Deney Öncesi Ve Sonrası Sosyal Beceri Testi Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	61
Çizelge 4.4. Deney Öncesi Ve Sonrası Empati Testi Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	62
Çizelge 4.5. Deney Öncesi Ve Sonrası Benlik Tasarımı Envanteri Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Araştırmanın şeması.....	50
-------------------------------------	----

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf:4.1 .Akran Yardımcıları Ergenlik Dönemi İle İlgili Sunum Yaparken.....	70
Fotoğraf :4.2. Akran Yardımcıları SBS İle İlgili Sunum Yaparken.....	71
Fotoğraf:4.3. Akran Yardımcıları Verimli Ders Çalışma Yöntemleri İle İlgili Sunum Yaparken.....	73
Fotoğraf:4.4. Akran Yardımcıları Pano Hazırlarken.....	73
Fotoğraf:4.5. Akran Yardımcıları Üst Öğrenim Kurumlarını Tanıtırken.....	74

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde akran yardımcılığı müdahalesinin ne olduğu, yararları hakkında bilgi verildikten sonra araştırmanın sorusu, alt soruları ve denenceleri, önemi, sayıtlıları, sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Çocuklar üç, dört yaşlarından itibaren diğer çocuklarla amaçlı olarak iletişim kurmaya başlarlar. Böylece insanın doğası gereği akran ilişkilerinin gücü de etkisini göstermeye başlar. Diğer çocukların varlığıyla bir çocuk genellikle gerçek dünyayı keşfeder, araştırır ve inceler. Aile şunun bilincinde olmalıdır ki; ne kadar çaba sarf ederse etsin diğer çocuklarla etkileşim, bir çocuğun öz değer ve iyilik halini belirler (Myrick, 1997). Akran gruplarının en önemli fonksiyonu çocuğun aile dışındaki dünyayı karşılaştırmasını sağlamak ve çocuk için bilgi kaynağı olmaktır. Birey yaşlarından aldığı geri bildirimlerle, neyi iyi neyi daha kötü yaptığını değerlendirir. Bunu evde yapması zordur çünkü genellikle kardeşleri kendinden daha küçük ya da daha büyüktür (Santrock, 1999). Şüphesiz ki aileler çocukların gelişimi üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Ancak diğer çocuklar da en az yetişkinler kadar çocuğun gelişimine katkıda bulunmaktadır. Özellikle çocukluk döneminden ergenliğe geçildikçe,

yani bireyin yaşı arttıkça akranların birey üzerindeki etkisi de artmaktadır (Myrick, 1997).

Araştırmalar akranların diğerlerinin davranışını etkilemede çoğu zaman en etkili yol olduğunu gösterir (Tindall, 1994). Genel kabul şudur ki; öğrenciler ortaokuldan liseye geçtikleri zaman problemlerinin çözümünde akranlarına daha çok güvenirlir. “Kişisel bir problemin varsa ilk olarak kiminle konuşmak istersin” diye sorulduğunda çoğu ergen yetişkinlere gitmeden önce kendi akranlarından birini -kendi yaşındaki yakın bir arkadaşını- gösterir (Myrick, 1997). Yine Aladağ (2005)’in yaptığı araştırmaya göre de öğrencilerin problemleri ile ilgili olarak yardım alabilecekleri kişilere ilişkin tercih sıralaması, en yüksekte başlayarak, aynı cinsten arkadaş, aile, karşı cinsten arkadaş, tanıdık, akran danışman, uzman, akraba ve akademik danışman olarak sıralanmıştır (Aladağ,2005). Gençler problemlerini ailelerinden, öğretmenlerinden ve uzmanlardan önce kendi yaşlılarına açmaktadırlar (Myrick ve Folk, 1999). Bu yüzden öğrencileri akranlarına, kendilerinden küçük öğrencilere ve yetişkinlere yardım etmek için hazırlamak işe yarar (Myrick, 1997). Akranların gücü ve önemi, okulların bundan yararlanmasını da beraberinde getirmiştir.

Akran yardımcısı; yardım becerilerini kullanan ve diğer öğrencilere ve bazen yetişkinlere yardım anlayışında olan, düşünceler, duygular üzerinde düşünen, olaylara alternatifler araştıran ve güvenilir kararlar veren kişidir (akt. Myrick, 1997, s.248)

Arkadaşlık gençler için çok önemlidir. Gençlerin ilk sahip olduğu değerlerden biri arkadaşlık kurmaktır. Sosyal ve ilişki kurma becerileri geliştirememek daha sonraki madde kullanma, suç işleme ve ruh sağlığı problemleri oluşmasının güçlü bir sebebidir (akt. Tindall, 1994). Akran yardımcılığı uygulaması gençler arasında iletişimi ve sosyal ilişkileri artırarak bu tip problemlerin nedenlerini azaltır.

Akran yardımcılığı, gelişimsel rehberlik modeli ile öne çıkmış müdahalelerden birisidir. Gelişimsel rehberlik modeli okuldaki bütün öğrencilere ulaşmayı ve onlara çeşitli yeterlilikler kazandırmayı hedeflemektedir. Psikolojik danışman-öğrenci oranının yüksekliği nedeniyle bu hedefe ulaşabilmek için

okulda iki farklı grubun desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Bunlar öğretmenler ve öğrencilerdir. Öğrencilere yapılan çalışmanın adına akran yardımcılığı denilmektedir (Nazlı, 2008).

1960'lı yılların sonunda artan suç oranları, alkol ve uyuşturucu kullanma oranları, okulu bırakma, depresyon, intihar gibi sorunların artması, eğitimcileri yeni çözüm arayışlarına itmiştir (Tobias ve Myrick, 1999). Bu tip sosyal problemlerin son zamanlarda hızla artmasıyla uzmanlar, yardımcı kaynakların artırılmasının gerekliliğinin farkına vardılar ve bu ihtiyaca yanıt olarak akran yardımcılığına yöneldiler. Uzmanlar Akran yardımcılığı programlarının kendilerinin sağlayamadığı hizmetleri sağlayabildiğini fark ettiler. Akran yardımcıları, akranların profesyonel yardıma ihtiyaç duymadan, problemin danışmanların ve psikologların dikkatini çekmeden çok önce var olduğunu fark ederler. Böylece akran yardımcısı problem ciddileşmeden profesyonel yardım alınmasına hizmet eder (Varenhorst, 1992).

Akran yardımcılığı, ilköğretimden üniversiteye kadar bütün öğretim kademelerinde, hastanelerde ve çeşitli kurum/kuruluşlarda yer almaya başlamıştır. Literatürde akran danışmanlığı (peer counseling), akran yardımcılığı (peer facilitating, peer helping), akran-desteği (peer support), öğretici akran (peer tutor), akran arabuluculuğu (peer mediation), akran eğitimi (peer education), akran-lideri (peer leader) gibi terimler yer alsa da, akran yardımı ve akran yardımcılığı terimleri daha sık kullanılmaktadır (Aladağ,2007, Nazlı, 2005, Myrick, 1997).

Ülkemiz de Akran yardımcılığı müdahalesini ön plana çıkaran en önemli etkenlerden birisi Milli Eğitim Bakanlığında istihdam edilen psikolojik danışman ve rehber öğretmen sayısı ile mevcut öğrenci sayısındaki dengesizliktir. Çoğu araştırma göstermektedir ki okullardaki şu anki mevcut öğrenci sayısıyla atanan danışman sayısı yetersiz geliyor (Tan, 1990; Doğan, 1999). Milli Eğitim Bakanlığı'nın hedeflediği danışman-öğrenci oranı 500 öğrenciye bir danışman düşecek şekilde ayarlanmaya çalışıldıysa da, şimdilik eğitim sistemindeki danışman sayısı bu oranı tutturabilmekten çok uzaktır (Taylı 2006). Milli eğitim bakanlığı'nın 2009 yılı bütçesine ilişkin raporuna göre 2008 yılı itibarı ile 190

Rehberlik ve Araştırma Merkezi ile ilköğretim ve ortaöğretimde okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde toplam 13.000 rehber öğretmen görev yapmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 2009 Yılı Bütçe Raporu). Milli Eğitim Bakanlığı'nın Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın verilerine göre 2008-2009 yılı itibariyle ülkemizde resmi ilköğretim ve orta öğretim okullarına devam eden toplam 14194821 öğrenci mevcuttur (Milli Eğitim İstatistikleri 2008-2009). Bu verilere göre bir rehber öğretmene yaklaşık 1120 öğrenci düşmektedir. Bu nedenle danışmanların okullarda ulaştıkları öğrenci sayısı sınırlı olmaktadır.

Ülkemizde danışman öğrenci oranının istenilen düzeyde olmaması, akran yardımcılığı müdahalesinin gerekliliğini göstermektedir. Ancak ülkemizde akran yardımcılığıyla ilgili sınırlı sayıda olan araştırmaların çoğu lise ve üniversite öğrencilerini kapsamaktadır. Yalnızca Taştan (2004)'ın yaptığı çalışma, tam olarak akran yardımcılığıyla ilgili olmasa da akran yardımcılığının bir kolu olan akran arabuluculuğuyla ilgilidir. Bu araştırma ile ilköğretim ikinci kademedeki akran yardımcılığı etkili bir müdahale olup olmadığı araştırılması amaçlanmıştır.

Myrick (1997)' e göre akran yardımcılığının dört temel rolü vardır. Bu roller; özel asistan, özel öğretmen, özel arkadaş ve küçük grup lideridir. Bu araştırmada akran yardımcılığı rollerinin bu boyutlarından ikisine; özel asistan, ve özel arkadaş rolleri ele alınacaktır.

1.2. Araştırma Sorusu

Bu araştırma, ülkemizde akran yardımcılığı müdahalesinin ilköğretim ikinci kademedeki etkili bir müdahale olup olmadığını test etmek üzere yapılmıştır. Bu amaçla aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır:

Karesi İ.Ö.O. ikinci kademedeki akran yardımcılığı müdahalesi etkili bir müdahale midir?

1.3. Alt Sorular

Araştırma sorusu nicel-nitel desende yanıt arandığı için üç alt sorunun birincisi nitel, ikincisi nicel ve üçüncüsü nicel-nitel sorularla aşağıda sunulmuştur:

1. Akran yardımcılığı müdahalesinin, Karesi İ.Ö.O. kapsamlı gelişimsel rehberlik programına katkısı var mıdır? (nitel soru)
2. Akran yardımcılığı müdahalesi, bu hizmeti alan Karesi İ.Ö.O. ikinci kademe öğrencileri için yararlı olmakta mıdır? (nicel soru)
3. Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının kendilerine yararlı olmakta mıdır? (nicel-nitel soru)

1.4. Denence

Araştırmanın 2. ve 3. nicel sorularının denencesi:

1. Akran yardımcılığı müdahalesi, Karesi İ.Ö.O. ikinci kademe öğrencileri için yararlı bir müdahaledir.
2. Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının kendileri için yararlı bir müdahaledir.
  - a) Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının sosyal becerilerinin gelişimine destek olmaktadır.
  - b) Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının kendilerini algılayışlarını olumlu yönde geliştirmektedir.

- c) Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının empati becerilerini olumlu yönde geliştirmektedir

1.5. Araştırmanın Önemi

Ergenlik döneminin başlangıcının ve bitişinin belirli bir süresi olmamakla birlikte ortalama 12-20 yaşları olarak kabul edilir (Kulaksızoğlu, 1998). Ergenlik dönemiyle akran etkisinin arttığı genel kabuldür, dolayısıyla ergenlerin akranları tarafından sunulan olumlu davranışlar kadar olumsuzları da almaya eğilimlidirler. Yani ergenlerin akranlarını suç sayılan etkinliklere ve zarar verici eylemlere teşvik etmesi ya da özendirilmesi de söz konusudur. Özellikle ergen suçları, gençlik çeteleri, sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, ergen hamileliği, yeme bozukluğu, saldırganlık, okul zorbalığı gibi sosyal sorunlarda birbirlerinin etkilerine bu dönemde açıktırlar (Santrock, 1999; Varenhorst, 1992; Tindall, 1994). Ülkemizde bu dönem ilköğretim ikinci kademeye tekabül eder. Akranların bu dönemde okuldaki işleyişe dahil edilmesi bu problemlerin önlenmesi açısından önemlidir.

Akran yardımcılığı müdahalesi gelişimsel rehberlik programları ile ön plana çıkmış uygulamalardan birisidir. Ancak ülkemizde gelişimsel rehberlik programı uygulamalarının yeni olması ve akran yardımcılığı müdahalesinin tanınmamasından dolayı çok yaygın bir müdahale değildir. Uygulama ile birlikte okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinin hizmetlerinin etkisinin artması ve tanınmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma; hazırlanan Akran Yardımcılığı Eğitim Programının ilköğretim II. Kademe öğrencileri üzerindeki etkisini inceleyerek elde ettiği bulguları ilköğretimde çalışan psikolojik danışman, M.E.B program geliştirme çalışanlarına, üniversitelerde yapılacak yeni araştırmalara faydalı olması beklenmektedir.

- Akran yardımcılığı müdahalesinin ilköğretimde etkililiğini yordamaya sağlayacağı düşünülmektedir.
- Bu hizmetin daha çok tanınmasını sağlayacak.
- Okullardaki öğrenci mevcudunun fazlalığına rağmen danışman sayısının yetersiz olması açısından eğitilen öğrenciler, danışmana daha az uzmanlık gerektiren konularda yardımcı olması beklenmektedir.
- Okullarda genel olarak mesleki, kişisel, sosyal vb. konularda yardım alınacak kişi olarak öğretmenler, idare ve varsa psikolojik danışman ve rehber öğretmen olarak bilinir. Ancak içinde bulunulan dönem itibariyle öğrencilerin en çok birbirlerinden etkilendiği göz ardı edilir. Yani bu araştırma akranların gücünün olumlu yönde kullanmanın etkililiğini göstereceği düşünülmektedir.

1.6. Sayıtlar

1. Programa katılan tüm akran yardımcılarının, akran yardımcılığı uygulamalarına gönüllü olarak katıldıkları varsayılmaktadır.
2. Akran yardımcılarının sundukları yardımların, akran yardımcılığı eğitim programı ışığında gerçekleştirdikleri varsayılmaktadır.
3. Araştırmaya katılanların ölçme araçlarını doldururken samimi oldukları varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırma Balıkesir Karesi İlköğretim Okulu'na devam eden ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle sınırlıdır.

2. Araştırma akran yardımcılığı müdahalesinin özel asistan ve özel arkadaş rolleri ile sınırlıdır.
3. Araştırmada geliştirilen Akran Yardımcılığı Eğitim Programının uygulanması, Benlik tasarımı Envanteri, Sosyal Beceri derecelendirme Ölçeği, Çocuklar İçin Empati Ölçeği, akran yardımcılığı eğitimi Değerlendirme Formu, Akran Yardımcılığı Gözlem Formu (Akran yardımcıları), Psikolojik Danışman Gözlem Formu ve Akran Yardımcılığı Değerlendirme Anketi (Tüm Öğrenciler İçin)'ndan elde edilen veriler sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Akran Yardımcılığı : Profesyonel olarak ruh sağlığı hizmeti vermeyen kişilere, yani akran yardımcılarına, yardım etme konusunda verilen belli bir eğitim programı aracılığıyla temel iletişim ve yardım becerilerinin öğretildiği ve eğitim sonrasında sundukları yardımla ilgili süpervizyon aldıkları bir süreçtir (Myrick, Highland ve Sabella, 1995; Tobias ve Myrick, 1999).

Akran Yardımcısı: Akran yardımcı; yardım becerilerini kullanan ve diğer öğrencilere ve bazen yetişkinlere yardım anlayışında olan, düşünceler, duygular üzerinde düşünen, olaylara alternatifler araştıran ve güvenilir kararlar veren kişidir (Myrick, 1997, s.248).

Almış oldukları akran yardımcılığı eğitimi aracılığıyla kendi yaşlılarına ya da kendilerinden küçüklere yardım etmek için kişilerarası iletişim becerisi eğitimi almış profesyonel olmayan kişilerdir. (Tindall, 1994).

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde akran yardımcılığı müdahalesinin özellikleri ve bu konu ile ilgili yurt dışında ve ülkemizde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu kısımda akran yardımcılığı müdahalesinin tanımı, akran yardımcılığı hizmetinin tarihçesi, akran yardımcıların rolleri, profesyonel okul danışmanı'nın rolleri, akran yardımcılığı müdahalesinin okullardaki faydaları, akran yardımcılığı müdahalesinin avantajları, akran yardımcılığı uygulama programının içeriği, akran yardımcılığı uygulamasında yer alan kişilerde olması beklenen niteliklere değinilecektir.

2.1.1. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Tanımı

Akran yardımcısı; almış oldukları akran yardımcılığı eğitimi aracılığıyla kendi yaşlılarına ya da kendilerinden küçüklere yardım etmek için kişilerarası iletişim becerisi eğitimi almış profesyonel olmayan kişilerdir (Tindall, 1994).

Akran yardımcılığı uygulaması ise profesyonel olarak ruh sağlığı hizmeti vermeyen kişilere, yani akran yardımcılarına, yardım etme konusunda verilen belli bir eğitim programı aracılığıyla temel iletişim ve yardım becerilerinin öğretildiği ve eğitim sonrasında sundukları yardımla ilgili süpervizyon aldıkları bir süreçtir (Myrick, Highland, ve Sabella, 1995, Tobias ve Myrick, 1999). Akran yardımcılığı başkalarıyla birlikte yardım etme rolü üstlenen uzman olmayanlar tarafından yapılan birtakım kişiler arası yardım davranışlarıdır. Akran yardımcılığı birebir yardım ilişkilerini, grup liderliğini, tartışma liderliğini, bilgi vermeyi, öğreticiliği, çatışma arabuluculuğu, akran eğitimi ve bütün kişiler arası insan yardım aktivitelerini içerir (Tindall, 1994, sf.7).

Akran yardımcılığı programları destek programını arttırarak ve erişilebilir servisleri genişleterek okul psikolojik danışma programlarının etkililiğini arttırır (The American School Counselor Association [ASCA], 2008). Akran yardımcılığı programları etkili eğitimin ya da planlanmış psikolojik eğitimin ana servis sistemleridir (delivery system). Akran yardımcılığı programları insanlar için koruma, müdahale ve destek sistemleri sağlar. Bu programdaki stratejiler yardım ve danışma becerilerini ve tutumlarını öğretir ya da daha belirgin olarak meslekten olmayanlara yardım becerilerini öğretmek için verilir. Bu program eğitimciye kişilerarası iletişim becerileri ve tekniklerini öğretmesini sağlar. Eğitim, meslekten olmayan yardımcıları formal ya da informal şekilde pek çok yardım rolüyle diğerleri ile birlikte çalışmalarına olanak verir (Tindall, 1994).

Akran programları; akademik standartların düşmesi, yalnızlık, aids gibi sağlık problemleri, ergen gebeliği, sigara, madde kullanımı, yeme bozukluğu, çatışma, kültürel farklılık, stres, kronik hastalıklarla yüzleşen bireyler ve aileler

için destek grupları eksikliği, yaşlı ebeveynler, genetik bozukluklar, alışkanlıklar, intihar ve komşuluk ve işle ilgili problemler gibi bazı toplum problemlerini karşılamada etkili bir strateji olarak gösterilmektedir (Varenhorst, 1992). Araştırmalar akranların diğerlerinin davranışını etkilemede çoğu zaman en etkili yol olduğunu gösterir (Aladağ, 2007; Myrick, 1997; Tindall, 1994).

2.1.2. Akran Yardımcılığı Hizmetinin Tarihçesi

Profesyonel psikolojik danışma derneklerinin paraprofesyonellerin (uzmana yardımcı) kullanımına yönelik başlangıç politikaları onları kullanım alanı olarak büro işlerine uygun görürken, son zamanlarda yapılan açıklamalar ise akran yardımcılarının kişilerarası becerilerinin değerini vurgulamaktadır ve onların büro asistanları olarak kullanılmaması konusunda uyarmaktadır. Bu, paraprofesyonelliğin etkililiği üzerine yapılan araştırma sonuçlarına dayanarak akran danışmanlarının direkt yardım ilişkilerinde kabul edilmelerini arttırmıştır (Frenza, 1985).

Öğrencinin öğrenciye yardım etmesi yeni bir kavram değildir. Bu fikir yıllar önce okullarda yaşça büyük olanları küçüklere yardım etmesiyle başladı. Süreç bugünkü gibi şekillenmese de, öğrencilerin diğer öğrencilere yardım etmesinin öğrenilmesi eğitim tarihi kadar eskidir (Myrick, 1997). Okullarda öğretmenler tarafından başarısız öğrencilerin başarılı öğrencilere, büyük öğrencilerin küçük öğrencilere yardım etmesi şeklinde yürütülen bu yöntem ABD’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında 1960’lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihlerde, ABD’de madde bağımlılığının artmasıyla psikolojik danışmanlar bu problemi önlemek için akran yardımcılığı müdahalesini kullanmaya başlamışlardır (akt. Nazlı, 2008). Önceleri ergenlerde özellikle lise ve üniversitelerde kullanılan bu müdahale sonraları ilköğretimde de yayılmıştır (Tobias & Myrick, 1999).

1970'li yıllarda psikolojik danışma servislerine olan talebin hızla artması ve bu talebi karşılayacak uzman personel sayısının yeterli olmaması sonucu profesyonel olmayan kişilerin, profesyonellerin gözetiminde kullanılması popülerlik kazanmaya başlamıştır (Akt. Aladağ, 2006). Pek çok okulda ve üniversitede akran danışmanlığı programları başlamıştır. Öğrenciler akranlarının kişisel problemleri hakkında konuşarak yardım ettiler. Bazıları bu danışma sürecini yetkisiz kişilerce uygulanması uygun olmasa da terapiyle eş değer gördüler. Çok az öğrenci diğer öğrenciye danışma yapmayı öğrenebildi. Çünkü danışma yapmak kapsamlı bir hazırlık ve pratik gerektiren özel bir beceridir. Bu yıllarda pek çok akran danışmanlığı programı akran yardımcılarını okuldan kaçan, okulda zarar verici davranış gösteren, aile problemleri olan ya da madde bağımlılığı olan akranlarına danışmanlık yapmaya cesaretlendirdi. Bu takdire değer bir amaçken uygulanan bazı programlar gücünü kaybetti ve bırakıldı. Çünkü öğrencilerden çok az eğitimle çok şey yapmaları beklendi. (Myrick,1997).

Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği (American School Counselor Association [ASCA]) 1978'de akran danışmanlığının okul psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin bir parçası olmasını önermiş; 1984'te ise ifade değiştirilerek akran yardımcılığı (facilitator) terimi kullanılmıştır. Çünkü bu ifadenin yardımcı olan gencin sınırlı rolünü tanımlamada daha doğru olduğu düşünülmektedir (Myrick,1997).

1987 Yılında ABD'de Ulusal Akran Yardımcıları Birliği (National Peer Helpers Association) kurulmuş ve New Orleans eyaletinde yapılan ilk toplantıyı çeşitli eyaletlerde yapılan toplantılar izlemiştir. Dernek çatısı altında örgütlenen Ulusal Akran Yardımcıları Birliği öncelikle etik kriterler belirlemiş, 1983 yılında "Peer Facilitator Quarterly" adlı dergiyi yayınlanmaya başlamıştır (akt. Nazlı,2008).

Ülkemizde de son yıllarda rehberlik faaliyetlerine öğrencilerin dahil edilmesinin önemi artmaya başlamıştır. 17 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe giren 24376 sayılı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nin 15. maddesi akran yardımcılığı müdahalesi ile doğrudan ilgilidir. (MEB, 2001, sf.6):

Öğrencilerin Katılımı

Madde 15- Eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında öğrenciler için; sorumluluk üstlenmek, gönüllülüğü artırmak, akran dayanışmasını desteklemek ve çalışmaların verimini artırmak amacıyla etkinliklerin düzenlenmesi ve uygulanmasında gerekli koşullar hazırlanır, katkı ve katılımları sağlanır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de akran eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalar öncelikle üniversitelerde ve liselerde daha sonra da ilköğretimde yapılmaya başlamıştır.

2.1.3. Akran Yardımcılarının Rollerini

Akranların gücünden yaralanmayı amaçlayan akran yardımcılığı uygulamalarının okullarda çok değişik örneklerini görmek mümkündür. Akademik başarısı düşük ya da öğrenme güçlüğü olan öğrencilere akranları tarafından verilen akran öğreticiliği (peer tutoring), AIDS gibi bazı özel konularda diğer öğrencilerin bilinçlenmesini amaçlayan akran eğiticiliği (peer education), sorunları olan ve kendi yaşlılarından biriyle bu sorununu paylaşmayı tercih edenlerle gerçekleştirilen birebir görüşmeleri tanımlayan akran danışmanlığı (peer counseling), büyük sınıfların küçük sınıflara ya da eski öğrencilerin yeni gelen öğrencilere isleyiş ve temel bilgiler konusunda destekledikleri akran yol göstericiliği (peer mentoring), yurtlarda öğrencilerin ihtiyacı olan bilgileri alması ve gerekli bağlantıları kurması için konaklama(yurt) danışmanlığı (resident counseling), yalnız ve dışlanmış öğrencilere destek vermek ve arkadaşlık becerilerini geliştirmesine yardım etmeyi amaçlayan özel arkadaşlık (special friend), yeni gelen öğrencilerin ortama alıştırmada (oryantasyon) ve çeşitli projelerde okul psikolojik danışmanına yardım etmeyi amaçlayan danışman yardımcılığı ya da akran liderliği (peer leader), okul ortamındaki basit çatışma durumlarında arabuluculuk yapan ve sorunun yapıcı yollarla çözülmesini sağlamayan akran arabuluculuğu (peer mediation) gibi bir çok seçenek bulunmaktadır (Taylı, 2007).

Akran yardımcılarının bir çok rolü vardır. Temel rolleri ise dört tanedir. Bunlar özel asistan, özel öğretmen, küçük grup lideri, özel arkadaş rolleridir.

2.1.3.a. Özel Asistan: Özel asistanlar psikolojik danışmanlara ve öğretmenlere çeşitli işlerde (materyal toplama, projeleri kontrol etme, duyuru bültenlerini hazırlama vb.) yardımcı olurlar. Okulda güvenlik için diğer öğrencilerin okul kurallarına ve prosedürlere uymaları için yardımcı olurlar(Öner,1997). Eğitim almış akran yardımcılarının diğer bir görevi de okulda oryantasyon asistanı olarak özel bir kaynak oluşturmalarıdır. Becerikli akran yardımcıları yeni öğrencilerin okulu tanımalarını sağlar, zaman zaman cesaretlendirir ve güven verir (Bowman,1986).

2.1.3.b. Özel Öğretmen: Öğrenciler özel öğretmen olarak çok eskilerden beri çalışırlar. Ancak eğitilmiş akran yardımcıları bu rolde özellikle etkilidir. Örneğin akran yardımcıları kendi becerilerini diğer öğrencileri çalışmalarını desteklemek, pekiştirmek, yüzleştirmek ve cesaretlendirmede kullanabilir (Bowman,1986). Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara yardımcı olmasıdır. Özel öğretmen olarak seçilmenin temel şartı akademik başarıdır. Özel öğretmen programlarında öğrencilere arkadaşlarının derslerinde nasıl yardımcı olacakları öğretilir (Myrick,1997).

2.1.3.d. Özel Arkadaş: lise öğrencilerine sorulduğunda ortak sorun olarak yalnızlık problemini ifade etmişlerdir. Okullarda bir çok öğrenci kendilerini izole edilmiş ya da yabancılaşmış hisseder. Pozitif akran ilişkileri bazen şekillenmesi zordur. Bu rol için seçilen öğrenciler eğitimden geçirilerek akran yardımcısı olurlar (Nazlı, 2008).

2.1.3.a. Küçük Grup Lideri: Okullarda bir çok öğrenci varken az sayıda öğretmen mevcuttur. Sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı bütün öğrencilerin ders içi tartışmalara girmeleri zordur. Geniş gruplarda öğrenciler konuşmak yerine dinlemek zorunda kalıyor. Akran yardımcılarının küçük grup lideri olarak yardım etmesiyle daha fazla öğrenci öğrenme faaliyetlerine katılır, öğrenme sürecine dahil olur (Myrick, 1999). Örneğin dersten sonra öğretmen

sınıfı beş küçük gruba bölebilir, akran yardımcısı kendi grubunun verilen konuyu tartışmaları için sistematik olarak yönlendirebilir (Bowman,1986). Bu şekilde öğrenme süreci daha heyecanlı ve bireyselleşmiş olur.

Küçük grup liderleri sınıf rehberliği konusunda okul psikolojik danışmanına da yardım edebilirler (Bowman, 1986). Kalabalık sınıflarda sınıf rehberliğinin yapılması zordur. Yetiştirilen küçük grup liderleri sayesinde kalabalık sınıflar bölünerek daha etkili bir ortam oluşturulur (Nazlı, 2008).

Akran yardımcılığı müdahalesinde sık kullanılan rollerden birisi de akran arabuluculuğudur. Akran arabuluculuğu, iki veya daha fazla kişinin çatışmalarını çözüme ulaştıramadıkları zaman bir üçüncü kişinin yani uzlaştırmacının desteği ile çözüme kavuşturmak için yaptıkları problem çözme çabasıdır (Öner,1997).

ASCA(2008)'ya göre gereği gibi eğitimden geçen akran yardımcıları okul için çeşitli faydalı ve yardımcı hizmetler sağlar. Bunlar:

- Birebir yardım: öğrencilerle kişisel veya okulla ilgili problemleri hakkında konuşur,
- Grup ayarlar: grup lideri grup rehberliği asistanı, diğer öğrencilerin yardım becerileri öğretmeni, iletişim becerileri eğitmeni veya akran yardımcısı eğitmeni olarak hizmet eder.
- Eğitimsel işlevleri: akademik alanlarda eğitmenlik, okumayı bilmeyenler için okuyucu olmak veya öğrenme ve davranış bozukluğu olan öğrencilerle çalışan özel eğitim uzmanlarını destekleme hizmeti vermek.
- Hoş karşılama: okul çevresindeki yeni öğrencileri ve onların ailelerine rehberlik yapmak ve karşılamak.
- Destekleme: okul psikolojik danışma programlarının hizmetlerini arttırmaya yardım eder, profesyonel okul danışmanıya konuşurken kendini rahatsız hissedebilecek kişiler için dinleyici ya da çözüm olmaya ya da ciddi problemlerde profesyonel okul danışmanını uyararak kriz durumlarını azaltmaya hizmet eder (ASCA, 2008).

2.1.4. Profesyonel Okul Danışmanı'nın Roller

Profesyonel danışman okul popülasyonunun ihtiyaçlarına karar verme sorumluluğunu ve bu ihtiyaçları karşılamak için tasarlanmış bir akran yardımcılığı programını uygulamayı üstlenir.

- Akran yardımcıları için popülasyonla uyumlu seçim planı düzenler;
- uygun eğitim programını koordine eder;
- akran yardımcılarıyla uygulanmakta olan eğitime devam etme, geribildirim verme, paylaşım ve kişisel gelişim için gerekli olan zamanı programlama konularında çalışır;
- olumlu, dürüst kişilerarası ilişkiler aracılığıyla bir destekleme sistemi kurar;
- devamlı olarak gözler, değerlendirir ve hizmet ettiği popülasyonun belirlenen ihtiyaçlarını karşılamak için eğitimi ve programı uyarlar.
- Profesyonel okul danışmanı akran yardımcılığı programının tasarlama, tamamlama ve değerlendirmesini sorumluluğunu üstlenir.
- Sonuçlar hizmet edilen popülasyona ve okuldaki diğer ilgili kişilere (ör: öğrenciler, öğretmenler, idareciler, vb.) rapor edilmelidir (ASCA, 2008).

2.1.5. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Okullardaki Faydaları

Akran yardımcılığının yararlarını, psikolojik danışmana, bu hizmetten faydalananlara ve bu hizmeti sunanlara (akran yardımcıları) yönelik yararları açısından sınıflandırabiliriz (Aladağ, 2007).

2.1.5.a. Hizmeti Sunanlara Faydası

Akran yardımcılarının yaptığı en büyük değişiklik kendilerini değiştirmektir (Tindall, 1994). Myrick'e (1997) göre akran etkileşimi, öğrencilerin benlik saygılarında ve kendilerini iyi hissetmelerinde önemli bir etkidir. Pek çok araştırma göstermiş ki programa katılan öğrencilerin çatışma çözmede daha yapıcı tutum geliştirdiği, benlik saygılarında artışın olduğu ve öğrencilerin arasında istenmedik davranışlarda azalmanın olduğu belirlenmiştir (akt. Öner-Koruklu, 2006).

2.1.5.b. Hizmet Alanlara Faydası

Varenhorst(2004)'a göre sağlıklı özsaygının üç bileşeni olan; 1) kişinin kendisine özgü, onu diğerlerinden ayıran niteliklerinin farkına varması, 2) grup üyesi olarak güvenliğini sağlaması, 3) diğer insanlara ya da topluma kalıcı katkı sağlayarak anlamlı rollere dahil olma hissi ancak akran yardımıyla sağlanır (Varenhorst, 2004. sf.131).

2.1.5.c. Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisine Faydası

Okullarımızda şu an mevcut durumda rehber öğretmene düşen öğrenci sayısının yüksek olması -bir rehber öğretmene yaklaşık 1120 öğrenci düşmesi- nedeniyle danışmanların okullarda ulaştıkları öğrenci sayısı sınırlı kalmaktadır. Akran yardımcılığı hizmetiyle okul rehberlik hizmetleri daha çok öğrenciye ulaştırılabilir.

Okullardaki danışman başına düşen öğrenci sayısının fazla olmasının bir diğer dezavantajı ise danışmanın her öğrenciyi tanıma imkanını ortadan kaldırmasıdır. Bu nedenle okul psikolojik danışmanına sorun gerçekten büyüdüğünde geliyor yani psikolojik danışman daha çok önleyici olmaktan çok çare bulucu bir pozisyonda oluyor. Akran yardımcılığı hizmetinin en önemli faydalarından birisi de akran yardımcılarının okul danışmanının fark edemediği problemleri daha önce fark ederek, problem ciddileşmeden profesyonel yardım alınmasına hizmet etmesidir (Varenhorst, 1992).

Myrick ve Folk (1999) akran yardımcılığı programlarının bir diğer faydasının okul psikolojik danışmanı için mesleki anlamda deneyim olması açısından bir avantaj olduğunu belirtmiştir. Öğrencilere nasıl akran yardımcısı olacaklarını öğretirken kendilerini de geliştirirler. Danışmanlar yeni teknikler ve stratejiler öğrenebilme ya da önceden öğrendiklerini gözden geçirebilme fırsatını yakalar (Myrick ve Folk, 1999).

2.1.6. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Avantajları

Geleneksel tedavi modeli insanların uzmanlar tarafından yüksek ücretler karşılığında tedavi edilmeleridir. Bu tedavi modeli uzmanın ilk olarak problemi tanımlamasını, müdahale etmesini, ve tedaviye göre hareket etmesini gerektirir. Geleneksel yöntemi uygulayabilmek için maddi imkanların iyi olması gerekmektedir. Bu problemlerden dolayı yeni bir yöntem ortaya atılmıştır. Bu yeni yöntem çok daha ucuz ücretlerle insanların bu hizmetlerden yararlanması için insanları kaynak olarak kullanmayı içerir.

Akran kaynağının kullanılması okullar, topluluklar, ibadet yerleri, iş yerleri, fabrikalar, gibi insanların diğer insanlarla birlikte çalıştığı yerlerde uzman olmayanlardan yararlanılmasını ifade eder (Tindall, 1994, sf 22).

2.1.6.a. En önemli doğal kaynak olan akran ilişkisini kullanır

Genel olarak bilinmektedir ki bir kişi sorun yaşadığında ilk gideceği kişi arkadaşdır. Bir insanın sorun yaşadığını genellikle ilk fark eden kişi de arkadaşdır. Koruma programlarında, akran yardımcıları ve akran liderleri toplum yanlısı becerileri öğretmek, karar verme becerilerini göstererek ve rol yapma ve uygun davranışlar yoluyla öz yeterliliği geliştirerek daha gerçekçi bilgiler sağlarlar. Eğer okullar, iş yerleri ve topluluklar akran etkisini yaşamın doğal bir parçası olarak görürlerse ve akran yardımcılığı programlarıyla insanları kaynak olarak kullanırlarsa akran etkisi olumsuzdan olumluya dönebilir (Tindall, 1994).

2.1.6.b. Çocukların sosyal becerilerini artırır

Akran yardımcılığı programı ile öğrenciler birbirleriyle etkili bir şekilde iletişim kurar. Diğerlerine karşı duyarlı olmayı ve kendi haklarını savunmayı öğrenir. Etkili kişilerarası becerilere sahip olan akran yardımcılarının diğer öğrencilere diğer bir faydası ise onlara model olmalarıdır (Myrick ve Folk, 1999).

Pek çok araştırma göstermiş ki programa katılan öğrencilerin çatışma çözmede daha yapıcı tutum geliştirdiği, benlik saygılarında artışın olduğu ve öğrencilerin arasında istenmedik davranışlarda azalmanın olduğu belirlenmiştir (akt. Öner-Koruklu, 2006). Arabuluculuk becerileri, bireyin kendisini, kontrol yeteneklerini güçlendirir, özgüvenlerini, iletişim becerilerini artırır, böylece olaylara sağlıklı bakmalarını sağlar (Öner-Koruklu, 2006).

2.1.6.c. Akran yardımcıları koruyucu yardım hizmeti olarak hizmet eder

Akran yardımcılığı programları toplumun risk altındaki gruplarını hedef alır. Yani gelecek problemleri önler, bunlar için yardım ya da destek sağlarlar (Tindall, 1994). Okulda daha çok öğrencinin rehberlik servisinden yararlanmasını sağlar. Çünkü akran yardımcıları öğretmenlerin ve psikolojik danışmanın yardımcı elidir (Myrick ve Folk, 1999).

2.1.6.d. Bugünkü toplumun problemlerini önlemeye hizmet eder

Önceden okulda görülen yaygın problemler: sınıfta konuşma, sakız çiğneme, ses yapma, koridorda koşma, kılık kıyafet düzenine uymama, çöpleri çöp kutusuna atmama iken değişen dünya birçok farklı problemi beraberinde getirdi. Bugünün problemleri arasında ise madde bağımlılığı, şiddet eğilimli çetecilik, ergen gebeliği, tecavüz, kundaklama, cinayet, cinsel hastalıklar, intihar, devamsızlık, kürtaj sayılabilir (Tindall, 1994).

Geçmişteki geleneksel “tedavi” modelleri bugünün – çatışma ve şiddet, çetecilik, madde bağımlılığı, beslenme bozukluğu, HIV, yalnızlık, okulu terk etmek, düşük akademik başarı, ergen hamileliği, bağımlılık, bizden farklı olan insanları anlama eksikliği, stres, iş sorunları, yaşlılara saygı gösterilmemesi ve sağlık problemleri - gibi karmaşık problemlerini önlemede ve çözümede etkili olamamaktadır.

2.1.7. Akran Yardımcılığı Uygulama Programının İçeriği

Akran yardımcılarına, arkadaşlarına daha etkili yardımcı olabilmesi için 'iletişim becerileri' eğitimi verilir. Akran yardımcılığı eğitim programları amaca ve yaklaşıma göre farklı şekillerde tasarlanabilir (Bowman ve Myrick, 1987). Ancak hangi yaş grubuna, hangi düzeyde yapılırsa yapılsın, ileri teorik bilgilerin aktarılmasından kaçınılmalıdır. Çünkü bu eğitimle psikolojik danışman değil, akran yardımcıları yetiştirildiği unutulmamalıdır (Bowman, 1986).

Akran desteği gençlerin dinleme ve temel danışma becerilerini aldığı süreç olarak tanımlanır. Eğitim aynı zamanda gizlilik ve çocuğu koruma konularını da ele alır. Akran desteği programına katılan gençler tarafından ihtiyaç duyulan cinsel sağlık, maddeyi kötüye kullanma ve kendine zarar verme gibi belirli konular da eğitimde verilir. Eğitim gençlerin ne zaman, nasıl ve kime başvuracakları ile ilgili bilgiyi de içermektedir (Turner, 1999).

Tindall(1994)'e göre profesyonel olmayanlara kişilerarası yardım becerilerini öğretmek için programda temel iletişim becerilerine yer verilebilir. İletişim becerileri 8 alanda tanımlanır: hazır bulunma, empati kurma, farklılıkları görebilme(ayrıt etme), soru sorma, içtenlik, girişkenlik, yüzleştirme,ve problem çözme (Tindall,1994, sf.14):

Hazır bulunma: Güven ilişkisine dayalı, yardımcının yardım ilişkisine bölünmemiş dikkatini vermesi, sözel ve sözel olmayan davranışların tamamen yardıma odaklanıldığıının görülmesidir. Sözel ve sözel olmayan iletişim hakkında bilgi edinmek akran yardımcılığı için önemlidir.

Empati: Empatik tepkiler; yardım alanın cümlelerinin anlamını ve duygularını ve bu cümlelerin ve duyguların oluşmasını sağlayan şartları tam bir farkındalıkla iletmelidir. Empatik tepkiler yardım alanın yansıttığı sınırın ötesine geçemez. Başka bir ifade ile yardım edenler yardım alanın iletmediğini tam bir saptamayla tepki verir,

Özetleme: Yardım alanın birçok ifadesinin bir öz ifade ile kurulmasıdır. Görüşme başında, görüşme sonunda ya da yeni bir konuya geçerken yapılabilir.

Soru sorma: Cevaba yol açan sorgulama sürecidir. Yardımcının etkili soru sorması yardım alanın alakalı şeyleri derinlemesine düşünmesine, teşhis etmesine, problemi net bir şekilde anlamasını sağlamasına ve alternatifleri düşünmesine sebep olur.

İçtenlik: İki ya da daha fazla kişinin arasındaki ilişkiyi geliştirmek ve iyileştirmek için içten hislerin anlatılmasıdır. Yardımcılar bütün davranışlarında içten olmalıdır.

Girişkenlik/kararlılık: Düşüncelerin ve hislerin dürüstçe açıklanmasını bunun da diğer insanlar tarafından saygı uyandırmasını kapsar.

Yüzleştirme: Diğer kişinin davranışındaki çelişkilerin tanımlanmasının anlatılmasıdır. Danışanda farkındalık yaratmak için, akranınızın çelişkilerini, tutarsızlıklarını güvenli bir ortamda fark etmesini ve bunu değiştirmek için harekete geçmesini cesaretlendirici bir tepkidir.

Problem çözme: Bu bir insanı bir sorunu keşfetme aşamaları yoluyla harekete geçirme, bu sorunun nedenlerini anlama ve bu sorunu çözmeyi etkileyen davranışları değerlendirme sürecidir.

2.1.8. Aday Akran Yardımcılarının Seçimi

Akran yardımcıları seçmek için farklı yöntemler vardır. Akran yardımcıları öğretmen tavsiyesi, sosyogram, bireysel görüşme yöntemleri ile seçilebilmektedir. (Bowman,1986; Lupton-Smith ve Carruthers, 1996; Öner-Koruklu, 2006) .

2.1.8.a.Akran Yardımcılığına Seçilirken Gerekli Kriterler

Akran yardımcısı seçiminde gerekli olan kriterler programın amacına ve hedeflerine, eğitmenin kişisel ilgisine ve uygulanmak istenen projenin çeşidine göre değişir. Örneğin bir proje özel öğretmen rolünü kullanarak matematik öğretmeyi planlıyorsa matematik öğrenecek öğrenciyi motive etme ve cesaretlendirmeyi bilme gibi ciddi bir akademik beceriye hakim olmayı gerektirir (Myrick ve Folk 1999).

2.1.8.b. Akran Yardımcılarında Olması Beklenen Nitelikler

Akran yardımcısı seçilirken göz önünde bulundurulması gereken özellik okulda lider nitelikli, kişilerin seçilmesidir. Bunlar kendilerine, diğerlerine, okula karşı pozitif tutum sergilerler ve itinalı, duyarlı ve arkadaş canlısı olarak nitelendirilirler. Sözel beceriler önemlidir çünkü çoğu akran yardımcılarının işi diğerleriyle konuşmayı kapsar (Myrick, 1999).

Seçimlerde akademik başarı önemli bir koşul değildir. Uzmanlara göre öğrencinin; duyarlılığı, olgunluğu, güvenilir olması, diğer öğrenciler tarafından saygı duyulması daha önemli kişilik özellikleridir (Lupton-Smith ve Carruthers, 1996).

Bowman (1986)'a göre akran yardımcılarında olması beklenen en önemli iki karakteristik özellik gayretli ve sorumluk sahibi olmasıdır. Çünkü görevlerini hatırlatmaya gerek olmadıkça kendileri yapabilmelidirler.

Myrick ve Folk (1999) da akran yardımcılarında bulunması istenen bazı karakteristik özellikler tanımlamıştır. Bunlar; liderlik özelliği taşıyan, arkadaş canlısı, kendisine ve diğerlerine karşı olumlu tutuma sahip, diğerlerine zaman ayırmaya istekli, vicdanlı, hevesli, kendine güvenli, özsaygılı gibi özelliklerdir.

2.1.8.c.Katılımcı Sayısı

Bir diğer önemli etmen grubun büyüklüğüdür. Çok fazla öğrenci seçmek eğitim ve geribildirim için uzun zaman gerektirir. Çoğu başarılı akran yardımcılığı programı birlikte çalışabilmenin, ulaşabilmenin kolay olduğu az sayıda öğrenci grubundan oluşmaktadır (Bowman,1986). Eğer şartlar elverişli ise grup 15-20 öğrenci arası değişebilir. genellikle bir sınıf için maksimum öğrenci sayısı 24'tür. Aslında grubun büyüklüğü ne çok büyük ne de çok küçük olmalıdır. Büyük olmamalıdır çünkü gruba hakimiyet zorlaşabilir. Küçük olmamalıdır çünkü eğitim içerisinde yapılan bir çok etkinlik grup etkileşimini gerektirmektedir. Öğrenciler birbirlerini gözlemleyerek, paylaşarak, ve becerileri uygulayarak birlikte öğrenir (Myrick ve Folk,1999)..

Tindall ve Salmon-White (1990)' a göre akran yardımcılığı için öğrenci sayısının bazı değişkenlere bağlıdır. bunlar programın amacı liderin nitelikleri ve yeterli zamana sahip olup olmadığı, çalışma ortamının yeterliliği ve diğer malzemelerin sınırlılığı ve sayının eğitim ve uygulama sırasında yönetilebilecek ve ulaşılabilir sayı tutulmasıdır. pratik olarak bir akran yardımcısına 5-6 hizmet alan öğrenci düşecek şekilde oranlama yapılabilir. Normal şartlar altında 6 ile 20 arasında katılımcı normal sayılır. Ancak bazı durumlarda 18-25 arasında bir öğrenciye kadar sayı artırılabilir (akt. Taylı, 2006).

2.2. İlgili Araştırmalar

Yurt dışında akranların birbirine yardım etmesini amaçlayan akran yardımcılığı uygulamalarının çok değişik örneklerini görmek mümkündür.. Akran yardımcılığı odaklandığı konulara ve akran danışmanının üstlendiği rollere göre farklı terimlerle anılmaktadır (Aladağ ve Tezer, 2007). Bunlar akran öğreticiliği (peer tutoring), akran eğiticiliği (peer education), akran danışmanlığı (peer counseling), akran yol göstericiliği (peer mentoring), özel arkadaşlık (special friend), akran liderliği (peer leader), akran arabuluculuğu (peer mediation) gibi bir çok çeşidi bulunmaktadır (Beitel, 1997)

Akran yardımcılığı müdahalesi ile ilgili yurt dışında birçok araştırma yapılmasına rağmen Türkiye’de yeni yeni bu konu yaygınlaşmaktadır. Aşağıda önce yurt dışında daha sonra da Türkiye’de akran yardımcılığıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.1 Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Yurt dışında 1960’lı yılların sonunda sosyal problemlerin artmasıyla uzmanlar, yardımcı kaynakların artırılmasının gerekliliğinin farkına vardılar ve bu ihtiyaca yanıt olarak akran yardımcılığına yöneldiler. Özellikle ergen suçları, gençlik çeteleri, sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, ergen hamileliği, saldırganlık, okul zorbalığı gibi sosyal sorunlarda birbirlerinin etkilerine bu dönemde açıktırlar (Varenhorst, 1992). Akran etkisi üzerindeki çoğu araştırma ergen suçlarına odaklanır (Gifford-Smith, Dodge, Dishion, McCord, 2005). Yapılan literatür taramasında başlangıçta öncelikle üniversite ve lise ortamında

başlayan uygulamaların daha sonra ortaokul ve ilkokul düzeyine doğru yayıldığı görülmüştür.

Mineapolis Araştırma Enstitüsü tarafından yapılan, 6-12 yaş arasındaki 49.000 den fazla kişiyi içeren önemli bir araştırma neden akran yardımcılığı programlarının tüm okulların, kampuslerin ve toplulukların bütünleyici parçası olması gerektiğini kanıtlamaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarından biri göstermektedir ki toplum yanlısı davranışlar olarak tanımlanan proje ve programlara başkalarına yardım etmek için katılan öğrenciler yardımcı olmayanlara göre daha az risk davranışları göstermektedirler. Çalışma ayrıca 6 yaşından 12 yaşına doğru yardım davranışlarının azaldığını ve çıkarıcı davranışların arttığını bulmuştur. Akran yardımcılığı programları gençler için toplum yanlısı becerileri geliştirici fırsatlar sağlamaktadır (akt. Tindall, 1994).

İngiltere’de zorbalığa meydan okumada öğretmenlerin ve öğrencilerin akran destek sistemleri hakkındaki deyimlerini ve algılarını sorgulamak için 2313 katılımıyla geniş çaplı anket taraması yapılmıştır. Genel olarak bu sistemler zorbalığın negatif etkilerini azaltmada kurbanlar için etkili bulundu. Ankete katılanlar bu sistemleri kullananlara, akran desteğinde bulunanlara ve bütün olarak okula, sosyo-duygusal bir “koruma” havası yaratarak birçok önemli faydası olduğunu belirtmişlerdir (Naylor ve Cowie, 1999).

Akran yardımcılığı programının katılımcılar üzerindeki etkisini araştıran bir diğer çalışma Salce (2007) tarafından yapılmıştır. Özellikle akran yardımcılarının okul atmosferini, okula bağlılığı ve okul içi şiddeti algılamaları incelenmiştir. Çalışma 18’i deney grubunda 18’i kontrol grubunda olmak üzere toplam 36 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Akran yardımcısı olarak seçilen öğrenciler günde 55 dakika toplam 18 hafta toplanmıştır. Süreç boyunca akran yardımcılığı için gereken beceriler; biriyle etkili iletişim kurma teknikleri, aktif dinleme gibi temel danışma teknikleri öğretilmiştir. Eğitim sonunda öğrenciler okul psikoloğundan süpervizyon almıştır. Araştırma verileri iki ayrı zamanda toplanmıştır. Okula bağlılık, okul atmosferi, ve şiddet değişkenlerine ilişkin öğrencilerin algıları 2004-05 ve 2005-06 yılları sonunda alınarak karşılaştırılmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki kontrol grubuna göre deney

grubundaki akran yardımcısı olarak hizmet eden öğrencilerin okula bağlılıklarında ve okul atmosferine yönelik algılarında olumlu yönde değişiklik görülmüştür. Öğrencilerin okul personeliyle işbirlikçi ilişkiler kurdukları saptanmış, okula ve diğer akranlarına hizmet etmelerinin okula bağlılıklarını arttırdığı görülmüştür. Yıllar arasındaki şiddet problemlerine bakıldığında deney grubunda bir önceki yıl daha fazla şiddet olayı sergilendiği saptanmıştır (Salce, 2007).

Bowman ve Myrick (1987)'in yaptıkları çalışmada ilkokul ikinci, üçüncü ve beşinci sınıf öğrencileriyle; akran yardımcısı olarak eğitilen öğrencilerin tutumlarına ve benlik algılarına programın etkisini, ve akran yardımcılarının diğer öğrencilerin sınıf içi davranışlarına ve okul tutumlarında etkili olup olmadıkları test etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre davranış problemi olan ve okula karşı olumsuz tutumu olan öğrenciler akran yardımcıları ile görüştüğünde okula karşı tutumlarında ve sınıf davranışlarında anlamlı bir fark olduğu, aynı zamanda bazılarının okulda daha başarılı hale geldiği görülmüştür. Bu çalışmada akran yardımcılarının kendilerini algılamalarında ve başkalarına karşı davranışlarında anlamlı bir değişiklik bulunmamıştır. Belki de akran yardımcıları başlangıçta seçilmiş bir grup öğrenci oldukları için bu değişkenler üzerinde önemli bir kazanım olmadığı belirtilmiştir. Bu öğrencilerin öntest sonuçları onların zaten kendilerini algılamaları ve diğerlerine karşı tutumlarının iyi olduğunu göstermiştir. Akran yardımcılarının son test sonuçlarının çok fazla yükselme göstermemesi kısmen ölçme araçlarının tavan etkisinden olabileceği düşünülmektedir. Akran yardımcılarında anlamlı bir fark bulunmasa da programa katılmaları kendilerine pek çok yarar sağladığı gözlenmiştir. Akran yardımcılarının yeteneklerini bu eğitimlerle geliştirmek onların kişisel, sosyal ve akademik yaşamları üzerinde uzun vadede yarar sağlamıştır. Akran yardımcısı olmakla ilgili düşüncelerini yazmaları istendiğinde genel olarak tüm katılımcıların programdan hoşlandıkları ve değer verdiklerini görülmüştür (Bowman ve Myrick, 1987).

Tobias ve Myrick (1999) okulda problem davranış sergileyen öğrencilere yönelik akran yardımcılığının etkililiğini araştırmıştır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır: Akran yardımcılığı müdahalesini problem davranış sergileyen

öğrencilerin kendileri algılamalarını, diğerlerine ve okula karşı tutumlarını geliştirir mi? Okula devam ve okul başarılarını etkiler mi? Disipline gönderilmelerini azaltabilir mi? Çalışmada altıncı sınıfa gitmekte olan okula düzenli devam etmeme, ev ödevlerini tamamlamama, saldırganlık ve kavga, istismar edici dil kullanma, okul kurallarına uymama, vb. Problem davranış sergileyen 50 öğrenci belirlenmiş, 25'i deney 25'i kontrol grubuna atanmıştır. 8. sınıfa gitmekte olan, sözel beceri, liderlik vasfı, motivasyon ve sorumluluk gibi özellikler açısından iyi seviyede bulunan 12 öğrenci akran yardımcılığı eğitimine alınmıştır. Problem davranış sergileyen 6. sınıf öğrencileri beşerli gruplara ayrılmış ve her bir gruba akran yardımcılığı eğitimi almış bir öğrenci verilmiştir. 6 hafta sonunda başlangıçta problem davranış gösteren öğrencilerin okul başarısı, okula devam, disiplin suçu, okula yönelik tutumlar açısından istendik yönde değişimin olduğunu göstermiştir. Altı haftalık uygulamanın ardından öğrencilerin benlik kavramlarında ve diğerlerine yönelik tavırlarında ise belirgin bir değişim gözlenmemiştir.

Yurt dışında yapılan bir diğer çalışma olan Wassef, Mason, Collins, Van Halen ve Ingham (1998) tarafından yapılmıştır. Çalışmada Teksas lisesinde Gönüllü Akran yardımcılığı destek programına bir yıllık katılımın etkililiği değerlendirilmiştir. Duygusal güçlükler ve davranışsal problemler yaşamış olan 118 öğrencinin gönüllü olarak katıldığı, akıl sağlığı profesyoneli olmayan gönüllü yetişkinlerin yardım ettiği akran destek grupları oluşturulmuştur. Öncelikle 118 öğrenci kendi sorunlarına göre 8-12 kişilik gruplara ayrılmıştır. Okulda haftada bir 50 dakika bir araya gelmişlerdir. Grup toplantısında öğrenciler evdeki ve okuldaki ilgilerini ve stres kaynaklarını ve bunun yanında bunlarla baş etme stratejilerini tartışmışlardır her grup madde kullanımı, ailenin boşanması ya da yeniden evlenmesi yeniden evlenme, üvey aile, fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, beden imajı, yas, depresyon, azınlık olmak gibi konularda tartışmışlardır. Her bir grup akıl sağlığı uzmanı olmayan gönüllü iki yetişkin yardımcının (bir okul personeli ya da toplumdan bir yetişkin) katılımıyla toplanmışlardır. Bütün gönüllüler 2-3 günlük bir eğitim almıştır ve göreve devam ederlerse nasıl yönlendirici olmayan rol üstleneceklerini kapsayan yılda 8 saatlik

eğitim almışlardır. Sonuçlar programın öğrencilerin üçte ikisi başlangıçta grupta kendilerini rahatsız hissetseler de öğrenciler tarafından yüksek bir şekilde kabul edildiğini göstermektedir.

Akranların birbirleri üzerindeki etkisini araştıran bir diğer alışma Young, Berenson, Cohen ve Garcia (2005) tarafından yapılmıştır. Ergen depresyonunu öngörmede aile ve akran desteğinin ve bu ikisi arasındaki etkileşimin rolünü araştıran çalışma 389 ergenle yürütülmüştür. Sonuçlar iki destek değişkeni arasında anlamlı bir etkileşim olduğunu, aile desteğinin öngörülen akran desteği ile depresyon semptomları ve belirtileri arasındaki ilişkiyi azalttığını göstermektedir. Akran desteği; ebeveyn desteği yüksek olan ergenler için koruyucu rol oynarken, ebeveyn desteği düşük olan ergenler için risk faktörü olarak rol oynadığı belirtilmiştir. Bulgular gelecekteki depresyonu öngörmede aile ve akran desteğinin önemini vurgulamaktadır.

2.2.2. Türkiye’deki Araştırmalar

Ülkemizde akran yardımcılığı konusunda az sayıda olan bilimsel çalışmanın sağlık, eğitim ve özel eğitim alanında olduğu görülmektedir.

Sağlık alanında yapılan çalışmalardan; Kırmızıtoprak (2007), gençlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve güvenli cinsel yaşam konusunda bilgi ve davranışlarına akran eğitiminin etkililiğini incelemiştir. Akran eğitimi alan 15 genç, eğitim sonunda saha çalışmalarına başlamışlardır. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak, akran eğitimi olumlu yönde bilgi ve davranış değişimine neden olan bir müdahale olduğunu, birinci basamak sağlık kuruluşlarında gençlerin üreme sağlığı ve güvenli cinsel yaşam konularında bilgilendirilmeleri, hastalıkların önlenmesi ve erken tanı-tedavi hizmetlerine ulaşımlarının arttırılmasında akran eğitimi modelinin yararlı olacağını göstermektedir.

Sağlık alanında yapılan bir diğer çalışma ise Karabulut (2003)'un aile planlaması konusunda üniversite öğrencilerinin akran eğitimi etkinliklerinin değerlendirmesidir. Araştırmacı tarafında 25 gönüllü öğrenciye toplam dokuz saat süren üç haftalık eğitim verilmiştir. Eğitimden sonra akran rehberleri akranlarına aile planlaması ile ilgili bireysel ya da grupla eğitim vermişlerdir. Araştırma sonucunda sağlık eğitimi programlarında gençlerin katılımının sağlanabildiği ve akran eğitimi modelin etkili bir yaklaşım olduğu sonucuna varılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin HIV/AIDS ile ilgili bilgi ve tutumlarına akran eğitiminin ve tek oturumdan oluşan bir dersin etkisini inceleyen çalışma 387 öğrenciyle yürütülmüştür. Hem akran eğitiminin hem de HIV/AIDS derslerinin öğrencilerin bilgi ve tutumlarında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür (Ergene, Çok, Tümer ve Ünal, 2005).

Akranların desteğinden yararlanmayı gerektiren uygulamalar Milli Eğitim Sistemi için yenidir. Ancak az sayıda da olsa, ülkemizde yapılan ve olumlu sonuçlara ulaşılan çalışmalar mevcuttur. Taylı (2006)'nın akran yardımcılığı uygulaması aracılığıyla lise öğrencilerinde sosyal ve kişisel sorumluluğun artırılıp artırılmayacağını test etmeyi amaçlayan araştırması eğitim alanında yapılan az sayıdaki çalışmalardan biridir. Lise eğitimine devam etmekte olan 21 gönüllü öğrenci, yardım, iletişim, kişisel ve sosyal sorumluluğu artırmaya yönelik uygulama becerileri ve etik farkındalık boyutlarını içeren 30 saatlik akran yardımcılığı eğitiminden geçmişlerdir. Eğitimin ardından öğrenciler 113 öğrenciden oluşan arkadaşlarına yönelik programın hedeflerine bağlı olarak, 10 hafta uygulama yapmışlardır. Akran yardımcılığı uygulamasının akran yardımları ve akran yardımcılığı hizmetinden yararlananlar üzerindeki etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları, akran yardımcısı öğrencilerin, genel sorumluluk, kişisel sorumluluk, sosyal sorumluluk puanlarında anlamlı bir artış ortaya çıktığını göstermiştir. Öğrencilerin akademik başarı puanlarında uygulamaya bağlı olarak anlamlı bir artış saptanmazken, empati ve özsaygı puanlarının anlamlı bir artış gösterdiği saptanmıştır. Akran yardımcılığı hizmetinden yararlanan öğrencilerin ise, genel sorumluluk, sosyal sorumluluk puanları zamana bağlı olarak artarken, anlamlı bir müdahale etkisi ortaya

çıkmadığı görülmüştür. Öte yandan akademik başarı puanları üzerinde pozitif müdahale etkisi ortaya çıkmış ve puanlar uygulamaya bağlı olarak anlamlı derecede artmıştır. Öğrencilerin kişisel sorumluluk puanlarının ise benzer kaldığı görülmüştür. Yine akran yardımcılığı uygulamasından yararlanan öğrencilerinin kişisel gelişim açısından empati ve özsaygı puanlarında, ölçümlere göre anlamlı bir artışın olmadığı anlaşılmıştır.

Temel amacı, bir akran danışmanlığı programı geliştirmek olan Aladağ'ın (2005) çalışması ise üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamanın amacı; amacı ve içeriği ile bir akran danışmanlığı programı planlamak, ikinci aşamanın amacı; akran danışmanlığı eğitim programı geliştirmek ve bu programın akran danışmanların yardım becerilerini ve kişisel gelişimlerini artırmadaki etkililiğini araştırmak, üçüncü aşamanın amacı ise akran danışmanlar ve akran danışmanların akran danışmanlığı programı ile ilgili değerlendirmelerini anlamaktır. Çalışmanın birinci aşamasında 316 öğrenciden oluşan bir örneklem ile bir ihtiyaç taraması çalışması yapılmıştır. Aşamaya yönelik bulgular, öğrencilerin diğer yardım alabilecekleri kişiler arasında akran danışmanını seçtiklerini; programın yararına inandıklarını; programa başvurma eğilimi gösterdiklerini ve programın onların mesleki, akademik ve kişilerarası ilişkiler konusundaki sorunlarına odaklanmasını istediklerini göstermiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında akran danışmanların yardım becerileri ve kişisel gelişimlerini artırmada akran danışmanlığı eğitim programının etkisini araştırmak amacıyla 31 katılımcı ile ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desen çalışması yürütülmüştür. Altı ay sonra izleme testi de uygulanmıştır 46 saatlik akran danışmanlığı eğitimi iletişim becerileri açısından deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken, yansıtma ve empati becerilerinde anlamlı bir artış olduğu bulunmuştur. Sonuçlar aynı zamanda öğrencilerin özsaygı puanlarının ve kendini kabul puanlarının anlamlı derecede arttığını göstermiştir. Çalışmanın üçüncü aşamasında akran danışmanlığı hizmeti alan ve veren öğrenciler tarafından, araştırmacı tarafından geliştirilmiş değerlendirme anketi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Akran danışmanlığı hizmetinden yararlananlar, aynı yaşta akranlarıyla konuşma, dinlenilme, farklı bakış açıları kazanmanın programın sevdikleri yönü olduğunu, uygun danışma ortamının olmamasını, oturum sayısının az olmasını ve problemine yönelik

önerilerin yetersiz kalmasının ise eksiklik olduğunu belirtmişlerdir. Akran danışmanlığı programının, akran danışmanlarının ihtiyaçlarının birçoğunu karşıladığı, yardım becerilerini ve kişisel gelişimlerini artırmada yararlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Ülkemizde yapılan bir diğer çalışma gelişimsel rehberlik pilot çalışmasında Balıkesir merkezde iki ilköğretim okulunda “gönüllü arkadaş ekibi” adı altında 6., 7. ve 8. sınıfına gitmekte olan 42 öğrenci ile akran yardımcılığı müdahalesi uygulanmıştır. Akran yardımcılığı müdahalesi öğretim yılı içinde ve sonunda çeşitli boyutları ile değerlendirilmiştir. Değerlendirme yöntemlerinden birisi, yıl sonunda akran yardımcılara anket uygulaması olmuştur. Ankette gönüllü arkadaş ekibi üyesi olan öğrencilerin kendilerini, akran yardımcılığı müdahalesini ve görevlerini nasıl algıladıkları sorulmuştur. Anket bulgularına göre akran yardımcılığı programına alınmadan önce öğrencilerin kısmen arkadaşlarının problemlerine yardımcı oldukları, arkadaşları arasında sevilen ve aranılan biri olarak kendilerini algıladıkları ve arkadaşlık ilişkilerinde zorluk çekmedikleri belirlenmiştir. Gönüllü arkadaş ekibi üyelerinin kendilerine verilen iletişim becerileri eğitiminden yararlandıkları, eğitimin özellikle arkadaşlık ilişkilerinde ve diğer insanlarla iletişimlerinde olumlu katkı sağladığı görüşünde oldukları saptanmıştır. Ayrıca kendilerine verilen “arkadaşlarının isteklerini, problemlerini ilgili yerlere iletme” ve “arkadaşlarının problemlerine yardımcı olma” görevini daha fazla benimsedikleri ve yıl boyunca en fazla “arkadaşlarının problemlerine yardımcı olma” görevine daha fazla zaman ayırdıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin kendilerini gönüllü arkadaş ekibi üyeliğine uygun biri olarak değerlendirdikleri, ekibin bir üyesi olarak okulda kendilerini önemli hissettiklerini, gelecek yıl aynı ekipte yer almak istediklerini belirtmişlerdir (Nazlı, 2003).

Koruklu (1998)'nin yaptığı çalışma arabuluculuk eğitiminin ilköğretim düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkililiğinin inceleyen deneysel çalışmadır. Arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin eğitimden sonra daha barışçı çatışma çözme davranışların tercih ettiklerini saptanmıştır (akt. Öner-Koruklu, 2006). Yine Öner-Koruklu (2003)'nin arabuluculuk

eğitiminin iletişim ve çatışma çözme becerisine etkisinin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde yapmıştır. Uygulamada üniversite öğrencilerine 40 saatlik arabuluculuk eğitimi verilmiş ve arabuluculuk eğitiminin iletişim becerileri, empatik algılamalarına ve çatışma çözme becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, arabuluculuk eğitimi almış grubun çatışma çözme becerilerinde, empati kurma becerilerinde anlamlı bir artış ve iletişim çatışmalarına girme oranlarında anlamlı bir düşüş olduğunu göstermiştir.

Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitimi programlarının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin çatışma çözme ve akran arabuluculuğu becerilerine etkisini inceleyen Taştan(2004)'ın çalışması bu amaçla iki programın etkililiğini test etmiştir. Birinci program olan çatışma çözme eğitimi programı için bulgular; deney ve kontrol grubundaki deneklerin olumlu çatışma çözme beceri düzeylerinde, denemelere bağlı olarak farklılık olduğunu ve deney grubundaki öğrencilerin olumlu çatışma çözme becerilerinde gözlenen artma yönündeki önemli farklılığın uygulanan çatışma çözme eğitimi programından kaynaklandığını göstermektedir. İkinci program olan akran arabuluculuğu eğitimi programı için bulgular; eğitim alan arabulucuların arabuluculuk süreci basamaklarını doğru biçimde uygulayabildiklerini ve akran çatışmalarını çözebildiklerini göstermektedir.

Lise öğrencilerinde Akran Rehberliği aracılığıyla sınav kaygısının azaltılması ile ilgili bir diğer çalışma ise Pehlivan (2004) tarafından yapılmıştır. Öğrencilerin sınav kaygısı düzeyleri ölçen ölçek, programın uygulanmasından önce ve sonra verilmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre akran yardımcılığı uygulaması kaygının azalmasında toplam test puanları açısından anlamlı bir katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma ayrıca okul psikolojik danışma ve rehberlik servisi tarafından verilen sınav kaygısıyla baş etme hizmetlerinin akran yardımcıları aracılığıyla verilen hizmetlerin etkililiğini kıyaslamıştır. Sonuçlar akran yardımcıları lehine istendik yönde anlamlı bir değişme yaşandığını göstermiştir. Araştırmacı, okul danışmanları tarafından verilen genel olarak etkili olan, fakat akran yardımcılığı uygulamasına nazaran daha az etkili olan durumu danışanların çok fazla öğrenciye hizmet vermesi (2200 öğrenci) ve de uygulamalara bizzat katılamamaları olarak açıklamıştır (Pehlivan, 2004).

Sazak (2003)'ın yaptığı yüksek lisans tezi “ akran aracılı sosyal beceri öğretim programının, zihin engelli öğrencinin “kendini tanıtmaya”, “ yardım ya da bilgi isteme” ve “paylaşma” becerilerini kazanmasında etkili olup olmadığını ortaya koymaktadır. Araştırma Bolu’da bulunan bir ilköğretim okulunun 1. sınıfına devam eden normal gelişim gösteren iki öğrenci ile aynı okulun özel eğitim sınıfına devam eden bir öğrenciyle yürütülmüştür. Hedef sosyal beceriler olan; kendini tanıtmaya, yardım ya da bilgi isteme ve paylaşma becerilerinin akran aracılığıyla zihin engelli öğrenciye kazandırılması için, akran aracılı öğretim yöntemine dayalı öğretim planları geliştirilmiştir. Geliştirilen öğretim programı haftada üç gün otuz dakikalık oturumlar şeklinde uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda akran aracılı sosyal beceri öğretim programının, öğrenciye öğretilmesi hedeflenen kendini tanıtmaya, yardım ya da bilgi isteme ve paylaşma becerilerinin kazandırılmasında etkili olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, akran yardımcılığı müdahalesi, veri toplama araçları, deneysel işlemler, verilerin analizi ile ilgili bölümler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Deseni

Akran yardımcılığı müdahalesinin etkililiğinin araştırıldığı bu çalışmada, nitel ve nicel araştırma desenleri birlikte kullanılmıştır (Çizelge 3.1).

Nicel deseninde, tek grup ön test- son test model kullanılmıştır. Tek grup ön test- son test modeli deneme öncesi modeller içinde ele alınır. Tek grup ön test- son test modelde gelişigüzel seçilmiş bir gruba bağımsız değişken uygulanır. Bu modelde hem deney öncesi hem deney sonrası ölçmeler vardır (Karasar, 2007). Burada araştırmaya katılan öğrencilerin okul ortamında, sosyal çevrelerinde ve aile yaşamlarında devam etmekte olan sürecin bütünüyle kontrol altına alınması mümkün değildir. Aynı zamanda örnekleme dahil edilen öğrencilerin seçilmesinde tümüyle rastlantısal atama yerine sınırlı rastlantısal atama gerçekleştirildiğinden araştırma yarı deneysel niteliktedir.

Araştırmanın nitel deseninde, doğacı araştırma ve tümevarıma dayalı içerik analizinden oluşmaktadır. Tipik bir nitel yöntem; 1. Nitel veri, 2. Doğacı

araştırma ve 3. Tümevarımcı içerik analizinden oluşmaktadır (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Çizelge 3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma Deseni	Ön Test	İşlem	Son Test
Nicel Desen	1. Benlik Tasarımı Envanteri 2. Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği 3.Çocuklar İçin Empati Ölçeği	Akran yardımcılığı müdahalesi <ul style="list-style-type: none"> • Özel asistan rolü • Özel arkadaş rolü 	1. Benlik Tasarımı Envanteri 2. Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği 3.Çocuklar İçin Empati Ölçeği 4. Akran Yardımcılığı Programını Değerlendirme Anketi (hizmet alan öğrenciler için)
Nitel Desen			5. Akran Yardımcılığı Gözlem Formu 6. Akran Yardımcılığı Eğitimi Değerlendirme Formu 7. Akran Yardımcılığını Değerlendirme Formu (akran yardımcıları için)

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni 2008-2009 eğitim öğretim yılında Balıkesir merkezde bulunan ilköğretim ikinci kademe okullarıdır. Balıkesir il merkezinde 34 ilköğretim okulunda, ikinci kademedede 11593 öğrenci mevcuttur.

Araştırmanın örnekleme Balıkesir il merkezinde bulunan Karesi İlköğretim Okuludur. Karesi İ.Ö.O., küme örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Karesi İlköğretim okulunda toplam 825 öğrenci vardır. Bunun 390'ı ikinci kademedir. Okulda toplam 50 öğretmen bulunmaktadır. Okulun 2 psikolojik danışman norm kadrosu olmasına rağmen 1 psikolojik danışman bulunmaktadır.

Karesi İ.Ö.O. ikinci kademedede 20 öğrenci akran yardımcısı, 370 öğrenci bu hizmetten yararlanan öğrenci olarak belirlenmiştir. Akran yardımcılarının 4 tanesi 6. sınıf, 9 tanesi 7. sınıf, 7 tanesi de 8. sınıftandır. 6. sınıf öğrencileri yaşları 12-13; 7. sınıf öğrencilerinin yaşları 13-14; 8. sınıf öğrencilerinin yaşları ise 14-15 arasında değişmektedir.

Araştırma için akran yardımcısı olarak seçilen ve eğitimden geçen öğrencilerin dışındaki bütün öğrenciler akran yardımcılığı hizmetinin verildiği öğrencilerdir.

3.3 Akran Yardımcılığı Müdahalesi

Myrick (1997)'e göre akran etkileşimi, öğrencilerin benlik saygılarında ve kendilerini iyi hissetmelerinde önemli bir etkidir. Akran yardımcılarının bir çok rolü vardır. En temel rolleri ise özel asistan, özel öğretmen, özel arkadaş ve küçük grup lideridir. Akran yardımcıları özel asistan rolüyle psikolojik danışmanlara ve öğretmenlere çeşitli işlerde (materyal toplama, projeleri kontrol etme, duyuru bültenlerini hazırlama vb.) yardımcı olurlar. Özel öğretmen rolüyle akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara yardımcı olurlar. Özel arkadaş rolü için seçilen öğrenciler eğitimden geçirilerek akran yardımcısı olurlar. Arkadaşlarının problemlerini dinler, anlamaya çalışır ve birlikte çözüm aramaya çalışırlar. Küçük grup lideri rolü sayesinde kalabalık sınıflar bölünerek daha etkili bir ortam oluşturulur. Küçük grup liderleri öğrenme aktivitelerine katılarak psikolojik danışmanlara yardımcı olurlar (Nazlı, 2008). Bu araştırmada akran yardımcılarının özel asistan ve özel arkadaş rollerinin etkililiği incelenmeye çalışılmıştır.

3.3.1 Akran yardımcılığı programının hazırlanması süreci

Araştırma kapsamında verilen akran yardımcılığı eğitim programı araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Eğitim programı hazırlanırken akran yardımcılığı programlarıyla ilgili kaynak kitaplardan (Myrick, 1997; Myrick ve Folk, 1999; Tindall, 1994; Tindall ve Salmon-White, 1990; Schrupf, Crawford, Bodine, 1997) ve yardım becerileriyle ilgili (Acar, 1998; Egan 1975/1994; Gladding, 2000) farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bununla birlikte literatürden gelişimsel rehberlik modelinin amaç ve ilkeleri, akran yardımcılığı müdahalesinin amacı ve program tasarlama süreci, bu dönem çocuklarının gelişim özelliklerine uygun yardım becerileri ve sosyal beceriler incelenmiştir.

Aday akran yardımcılarına uygulanan eğitim iki aşamalıdır. Birinci aşama iletişim, yardım etme ve temel becerileri kapsarken; ikinci aşama üst düzey becerileri kapsar. Birinci aşama bittikten sonra öğrencinin isteğine, becerisine ve araştırmacının gözlemine göre ikinci aşamaya geçen öğrenciler, daha üst düzey becerileri kapsayan eğitime dahil edilmiştir. Bu araştırma için seçilen ilk grup 10 derslik - 15 saatlik eğitimden sonra ikinci grup seçilerek onlar da aynı eğitimden geçmiştir. Daha sonra ikinci eğitimi alacak olanlar seçilerek, 10 derslik - 15 saatlik ikinci eğitim verilmiştir.

Eğitim programının içeriği Çizelge 3.2'de verilmiştir. Tindall (1994) beceri oluşturma eğitiminin etkililiğini arttırmak için altı temel davranışın takip edilmesini belirtmiştir. Bunlar;

- 1) Becerinin açıklanması, tanıtımı
- 2) Becerinin öğretildiği gibi modellenmesi,
- 3) Beceriyle ilgili katılımcıların pratik yapması,
- 4) Yaptıkları pratiklerle ilgili katılımcıların geri bildirim alması,
- 5) Deneyimlerin tartışılması, ödev verilmesi
- 6) Yeni beceriye hazırlanılması takip edilmiştir (Tindall, 1994, sf. 191).

Çizelge 3.2. Akran Yardımcılığı Eğitimi Programının İçeriği

	DERSLER	KONU	SÜRE
I. EĞİTİM	I	Tanışma Oryantasyon Grup kuralları belirleme	90dk (45'+45')
	II	Akran yardımcılarının rol ve fonksiyonları Etik ilke ve sorumluluklar Kişiler arası ilişkilerde saygı, güven ve seçim hakkının önemi Kişilerarası ilişkilerde kişisel farklılıklar	90dk (45'+45')
	III	İletişim	90dk (45'+45')
	IV	Beden dili Dinleme Empati	90dk (45'+45')
	V	Ben dili-sen dili İletişim engelleri	90dk (45'+45')
	VI	Temel yardım becerileri *Etkin dinleme *Etkili soru sorma *Asgari düzeyde teşvik	90dk (45'+45')
	VII	Duygu-Düşünce-Davranış	90dk (45'+45')
	VIII	Temel yardım becerileri *İçerik yansıtma *Duygu yansıtma *Özetleme	90dk (45'+45')
	IX-X	Temel yardım becerilerini etkili bir şekilde kullanarak uygulama yapma	180dk (45'+45'+45'+45')
	II. EĞİTİM	I	Daha önce öğrenilen temel yardım becerilerin tekrarı İleri düzey yardım becerilerini genel olarak tanıtmak.
II		İleri düzey yardım becerileri *Kendini açma becerisi *Bilgi verme becerisi	90 dk. (45' + 45')
III		İleri düzey yardım becerileri *Yüzleştirme becerisi	90 dk. (45' + 45')
IV		İleri düzey yardım becerileri *Olumlu yanları ortaya çıkarma becerisini *Odaklanma becerisi	90 dk. (45' + 45')
V-VI		Tüm becerileri etkili bir şekilde kullanarak uygulama yapmalarını sağlamak.	180dk (45'+45'+45'+45')
VII		Etik ilke ve kuralların önemi Kendilerini aşan, uzmana yönlendirilmesi gereken konular	90 dk. (45' + 45')
VIII		Problem çözme basamakları	90 dk. (45' + 45')
IX		Verimli ders çalışma teknikleri	90 dk. (45' + 45')
X		Akran yardımcıılığı eğitim programının değerlendirilmesi	90 dk. (45' + 45')

Bu basamaklar göz önüne alınarak derslerde öncelikle bir önceki görüşmenin özeti yapılmış, varsa eve verilen alıştırmalar gözden geçirilerek eski bilgilerin hatırlanmasına yardım edilmiştir. Yeni öğrenilecek konuyla ilgili öncelikle dikkat çekme etkinliği yapılmış, daha sonra dersin amacı açıklanarak konunun ppt sunumu yapılmıştır. Yeni öğrenilen beceriyle ilgili aday akran yardımcılarının pratik yapması sağlanmış, bu yaptıkları pratiklerle ilgili önce gözlemciler daha sonra program koordinatörü geri bildirim verilmiş ve her ders sonunda aday akran yardımcılara uygulamanın etkili olması ve uygulama ile ilgili zihinsel faaliyetin sürdürmesini sağlamak için konu ile ilgili değerlendirici ve uygulamalı ev ödevleri verilmiştir. Ders içeriklerine EK.1'de yer verilmiştir.

Birinci eğitim:

- 1) Tanışma, yapılandırma, etik ilke ve sorumluluklar
- 2) İletişim(iletişimin öğeleri, kişisel farklılıklar, saygı, seçim hakkı, bireyin biricikliği, güven, beden dili, empati, ben dili-sen dili, iletişim engelleri)
- 3) Temel yardım becerileri(etkin dinleme, soru sorma, asgari düzeyde teşvik, duygu yansıtma, içerik yansıtma, özetleme)
- 4) Temel becerilerin uygulanması

İkinci eğitim:

- 1) Temel becerilerin tekrarı
- 2) İleri düzey yardım becerileri (kendini açma, bilgilendirme, yüzleştirme, olumlu yanları gösterme, odaklanma)
- 3) Tüm becerileri birleştirme ve uygulama
- 4) Problem çözme basamakları
- 5) Verimli ders çalışma yöntemleri
- 6) Değerlendirme, sonlandırma

3.3.2. Aday akran yardımcılarının seçimi

Akran yardımcılarını seçmek için farklı yöntemler vardır. Akran yardımcılarını öğretmen tavsiyesi, sosyogram, bireysel görüşme (Bowman,1986; Lupton-Smith ve Carruthers, 1996; Öner-Koruklu, 2006) yöntemleri ile seçilebilmektedir. Seçimlerde akademik başarı önemli bir koşul değildir. Uzmanlara göre öğrencinin; duyarlılığı, olgunluğu, güvenilir olması, diğer öğrenciler tarafından saygı duyulması daha önemli kişilik özellikleridir (Lupton-Smith ve Carruthers, 1996). Bu çalışmada ise öğrencilerin dersine giren öğretmenlerin görüşleri alındıktan sonra, öğrencilerin fikrini almak için sosyometri uygulanıp, sosyogram sonuçlarından faydalanılmış ve en son olarak da öğrencilerin ve öğretmenlerin önerdiği öğrencilerle bireysel görüşme yapılarak gönüllü öğrenciler programa dahil edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada nicel verileri toplamak için Benlik Tasarımı Envanteri, Sosyal Beceri derecelendirme Ölçeği, Çocuklar İçin Empati Ölçeği, anket; nitel verileri toplamak için gözlem ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Aşağıda önce nicel veri araçları, sonra nitel veri araçları açıklanmıştır.

3.4.1.Benlik Tasarımı Envanteri

Baymur (1968) tarafından geliştirilen Benlik Tasarımı Envanteri'nde 65 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin her biri bir bireyin kendisine ilişkin bir duygusunu, düşüncesini ya da değerlendirilmesini yansıtabilecek bir ifadede oluşmaktadır. Envanter deneklere bir cevap kağıdı ile birlikte verilmektedir.

Cevap kağıdında her ifade için “Tam benim gibi”, “Biraz benim gibi”, “Kararsızım”, “Hayır” ve “Asla” şeklinde beş seçenek bulunmakta ve denekler her ifadenin kendilerini yansıtmaya derecesini bu seçeneklerden birisini işaretleyerek belirtmektedirler (akt. Öner, 1997)..

Envanterin puanlanması cevap seçeneklerine +2 ile -2 arasında değişen değerler verilmesiyle yapılmaktadır. Envanterlerde yer alan 65 ifadeden 32 si bireyin kendisine ilişkin olumlu bir duygu, düşünceyi ya da değerlendirmeyi, 33’ü ise olumsuz bir duygu, düşünce ya da değerlendirmeyi yansıtmaya şekilde oluşturulmuştur. Olumlu bir ifadeye verebilecek “tam benim gibi” cevabı ise, olumsuz bir benlik tasarımı, “asla” cevabı ise, olumsuz bir benlik tasarımı anlamına gelmektedir. Buna karşı, olumsuz bir ifadeye verilen “asla” yanıtı olumlu bir benlik tasarımı, “tam benim gibi” yanıtı ise, olumlu bir benlik tasarımı yansıtmaktadır. Böylece, her cevap seçeneğine verilen değer, seçenekte ilgili ifadenin olumlu ya da olumsuz oluşuna göre değişmektedir.

Olumlu ifadelerde “Tam benim gibi” seçeneğine +2, “Biraz benim gibi” seçeneğine +1, “Kararsızım” seçeneğine 0, “Hayır” seçeneğine -1, “Asla” seçeneğine -2 puan verilmektedir. Olumsuz ifadelerde ise +2 puan “asla” seçeneğine verilmekte, diğer seçeneklere verilen puanlar sırasıyla +1, 0, -1 ve -2 olmaktadır. Her deneğin envanteri bu şekilde puanladıktan sonra aldığı + ve - puanlar toplanarak, kendisi için bir “benlik tasarımı” puan elde edilmektedir. Envanterden alınabilecek en yüksek puan +130, en düşük puan ise -130’dur. Yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz bir benlik tasarımı işaret etmektedir.

Envanterin güvenilirliği test- tekrar test tekniğiyle araştırılmıştır. Envanter bir gruba, üç hafta aryla iki kez uygulanmış ve Pearson Momentler Çarpım tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Ayrıca 38 kişilik bir lise grubuna iki hafta ara ile uygulanan envanterden elde edilen değişmezlik katsayısı .89 olmuştur.

Envanterin yapı geçerliliği üniversitede okuyan TÜBİTAK bursiyerlerine, 'Problem Envanteri' ve 'Benlik Tasarımı Envanteri' uygulanmış; her iki envanterden elde edilen puanlar arasında -.50 düzeyinde ilişki bulunmuştur (Öner, 1997). (EK.2).

3.4.2. Sosyal Beceri derecelendirme Ölçeği

Sümer – Hatipoğlu tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği (SBDÖ) uygulanmıştır. SBDÖ'nin öğrenci, öğretmen ve veli formları vardır. Bu araştırmada SBDÖ'nün öğrenci formu kullanılmıştır.

SBDÖ'nün öğrenci formu 42 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipi derecelendirme ölçeği kullanılarak öğrencinin her bir sosyal beceriyi okul ortamında ne sıklıkla gösterdiğinin kendisi tarafından işaretlenmesi istenilmektedir. Ölçekte en yüksek 206 (sosyal becerili), en düşük 46 puan (sosyal becerisi yetersiz) alınabilmektedir.

SBDÖ'ün öğrenci formu için tüm güvenirlik alfa katsayısı 0.84'dır. Ölçeğin görünüş geçerliği için 8 akademisyen, 3 okul psikolojik danışmanı, iki ilkokul öğretmeni, iki veli ve iki öğrencinin değerlendirmeleri alınmıştır. Grubun yargısı maddelerin netleştirilmesini ve maddelerin hedeflenen sosyal becerileri kapsamalarını sağlamıştır. (Sümer-Hatipoğlu, 1999) (EK.3).

3.4.3 Çocuklar İçin Empati Ölçeği

Bryant tarafından 1982'de geliştirilen çocuklar için empati ölçeği Yılmaz tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Yetişkinler İçin Empati Ölçeği'nden adapte edilen ölçek 22 maddelik kendini anlatma ve kağıt kalem ölçeğidir.

Braynt'ın (1982) çocuklar için adapte ettiği ölçeğin iç tutarlılığı birinci sınıflarda .54, dördüncü sınıflarda .68, yedinci sınıflarda .79 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise birinci sınıflar için $r = .54$, dördüncü sınıflar için $r = .81$, yedinci sınıflar için $r = .83$ olarak bulunmuştur. Geçerlilik çalışması ise birinci sınıfların ölçekten aldıkları puanlarla Feschbach ve Roe'nun empati ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması ile yapılmış ve .05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geçerlik ölçümleri yedinci sınıfların Braynt'ın ölçeğinden aldıkları puanlarla Mehrabian ve Ebstein'in ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması ile yapılmıştır. .001 düzeyinde anlamlı korelasyon bulunmuştur (akt. Yılmaz, 2003).

Ölçeğin Türkiye'deki güvenilirliği iç tutarlılık katsayısının hesaplanması ve test- tekrar test tekniğiyle araştırılmıştır. Çocuklar için empati ölçeğinin 20 maddelik son formunda Bursa'da Özel Namık Sözeri İlköğretim, Altıparmak İlköğretim ve Hamzabey İlköğretim Okullarında öğrenim gören 237 dördüncü sınıf öğrencisine uygulanmasında elde edilen puanlar üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur. Ölçeğin kararlılık düzeyi test- tekrar test yöntemiyle saptanmıştır. Ölçek Cavit Çağlar İlköğretim Okulu dördüncü sınıfında öğrenim gören 89 öğrenciye 15 gün ara ile iki kez uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki ilişki Pearson-Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı yoluyla hesaplanmış ve $r = .694$ ($p < .001$) olarak bulunmuştur (akt. Yılmaz, 2003) (EK.4).

3.4.4. Akran Yardımcılığı Değerlendirme Anketi

Akran yardımcılığı uygulamasının değerlendirme aşamasında akran yardımcılarına ölçekler aracılığıyla yapılan değerlendirmenin yanı sıra hem akran yardımcılarının hem de bu hizmetten yararlanan diğer öğrencilerin akran yardımcılığı programını değerlendirebilmeleri için anket formları oluşturulmuştur. Anketteki maddelerin saptanması amacıyla literatür taraması yapılmış, Formlar oluşturulurken özellikle Tindall (1994), Aladağ (2005) ve Taylı (2006) tarafından geliştirilen değerlendirme anketleri dikkate alınmıştır.

Akran yardımcılığı programı hizmetinden faydalanan öğrencilerin değerlendirmesi için hazırlanan formda 10 maddelik anket soruları, iki tanede yorum sorusu bulunmaktadır (EK.7).

3.4.5. Gözlem

Gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 124). Nitel araştırmalarda gözlemin amacı, gözlenen davranışın sıklığını sayısallaştırmadan ziyade, araştırmaya konu olan olguya ilişkin derinlemesine ve ayrıntılı açıklamalar yapmaktır. Bu nedenle hazırlanan gözlem formunda sayısal gözlem formlarında olduğu gibi birbirinden bağımsız insan davranışları yerine, insan davranışlarının bütüncül bir anlayışla tanımlanması ve kendi ortamı içinde açıklanması üzerinde durulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 1994, s. 129).

Nitel gözlem formunun oluşturulabilmesi için öncelikle literatür ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda araştırmanın nitel alt problemi temel alınıp, gözlemin ana amacı belirlenmiştir. Gözlenecek boyutları

kapsayan akran yardımcıları için bir gözlem formu oluşturulmuştur (Form-3.1) (EK.8'de yer verilmiştir.).

Nitel gözlemlerde kullanılan en yaygın kayıt etme yöntemi not almaktır. Bunun yanında fotoğraflarla da, gözlenen ortamın kaydedilmesi kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 137). Psikolojik danışman akran yardımcıları okulda gözlemleyerek, edindiği izlenimleri düzenli olarak Psikolojik Danışman Gözlem Formu'na aktarmış (Form-3.2, EK.9'da yer verilmiştir.) akran yardımcılarının çalışmalarına ilişkin fotoğraflar çekilmiştir.

3.4.6. Doküman incelemesi

Araştırmanın nitel veri toplama yöntemlerinden birisi de doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Doküman incelemesinde akran yardımcıları akran yardımcılığı programını değerlendirmeleri için hazırlanan EK.5 ve EK.6; yaptıkları çalışmalarını kaydetmeleri için verilen EK.8 göz önüne alınmıştır.

Akran yardımcılığı programının akran yardımcıları değerlendirilmesi için iki form oluşturulmuştur. Eğitim programı ve eğitmenin niteliklerini değerlendirilmesi için 10 anket sorusu ve 3 açık uçlu yorum sorusundan oluşan ilk form eğitimin hemen sonrasında uygulanmıştır (EK.5). Akran yardımcısı olarak deneyimleri ve akran yardımcılığı hizmetini değerlendirilmesi ile ilgili olan 7 maddelik açık uçlu yorum sorularından oluşan ikinci form ise uygulamanın sonunda uygulanmıştır (EK.6).

3.5. Denel işlemler ve veri toplama süreci

Araştırmada izlenen denel işlemler aşağıda sunulmuştur:

1. *Akran yardımcılığı eğitim programının hazırlanması:* Araştırma kapsamında verilen akran yardımcılığı eğitim programı gerekli literatür taraması yapılarak iki aşamalı olarak planlanmıştır.
2. *Aday Akran Yardımcılarının Seçilmesi:* Öğretmenlerin, öğrencilerin görüşü alınarak, daha sonra önerilen bu öğrencilerle ön görüşme yapılarak her şubeden istekli 3-4 öğrenci olacak şekilde 13 şubeden 46 öğrenci seçilmiştir.
3. *Seçilen öğrencilerin iki gruba ayrılması:* 46 öğrenci aynı anda eğitim alamayacağından heterojen iki grup oluşturulmuştur.
4. *Ön testlerin uygulanması ve 1. eğitimin verilmesi:* 26 öğrenciden oluşan ilk gruba öntestler (Kendini değerlendirme envanteri, çocuklar için empati ölçeği ve sosyal beceri derecelendirme ölçeği) uygulandıktan sonra temel yardım becerilerinden oluşan 1. eğitim verildi. 1. eğitim sonunda gerek öğrencilerin istekliliği ve devamı, gerekse araştırmacının gözlemleri göz önünde tutularak 13 öğrenci 2. eğitim için uygun görüldü. Daha sonra 20 öğrenciden oluşan 2. grup birinci grup gibi 2. grup da öntestler uygulandıktan sonra 1. eğitimden geçti. 2. gruptan da 10 öğrenci 2. eğitimi almaya uygun görüldü.
5. *2.. Eğitimin verilmesi:* 1. ve 2. gruptaki toplam 23 akran yardımcısı adayları birleştirilerek ileri düzey yardım becerilerini içeren 2. eğitim verildi.

6. *Akran yardımcılarının belirlenmesi:* 2. eğitim sonunda 20 öğrenci akran yardımcısı olarak akran yardımcılığı eğitim programına devam etti.
7. *Akran yardımcılarının akran yardımcılığı hizmetini sunması:* Akran yardımcılığı eğitim programı sonrasında akran yardımcı olan öğrenciler akran yardımcılığı hizmetini sunmaya başlamıştır. 2008-2009 yılının birinci döneminde eğitimden geçen öğrenciler, akran yardımcılığı hizmetini 2008-2009 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde vermiştir.

Akran yardımcıları akran yardımcılığının temel rollerinden özel asistan ve özel arkadaş rollerine göre arkadaşlarına hizmet sunmaları gözetilmiştir. Özel arkadaşlık rolü için görevleri:

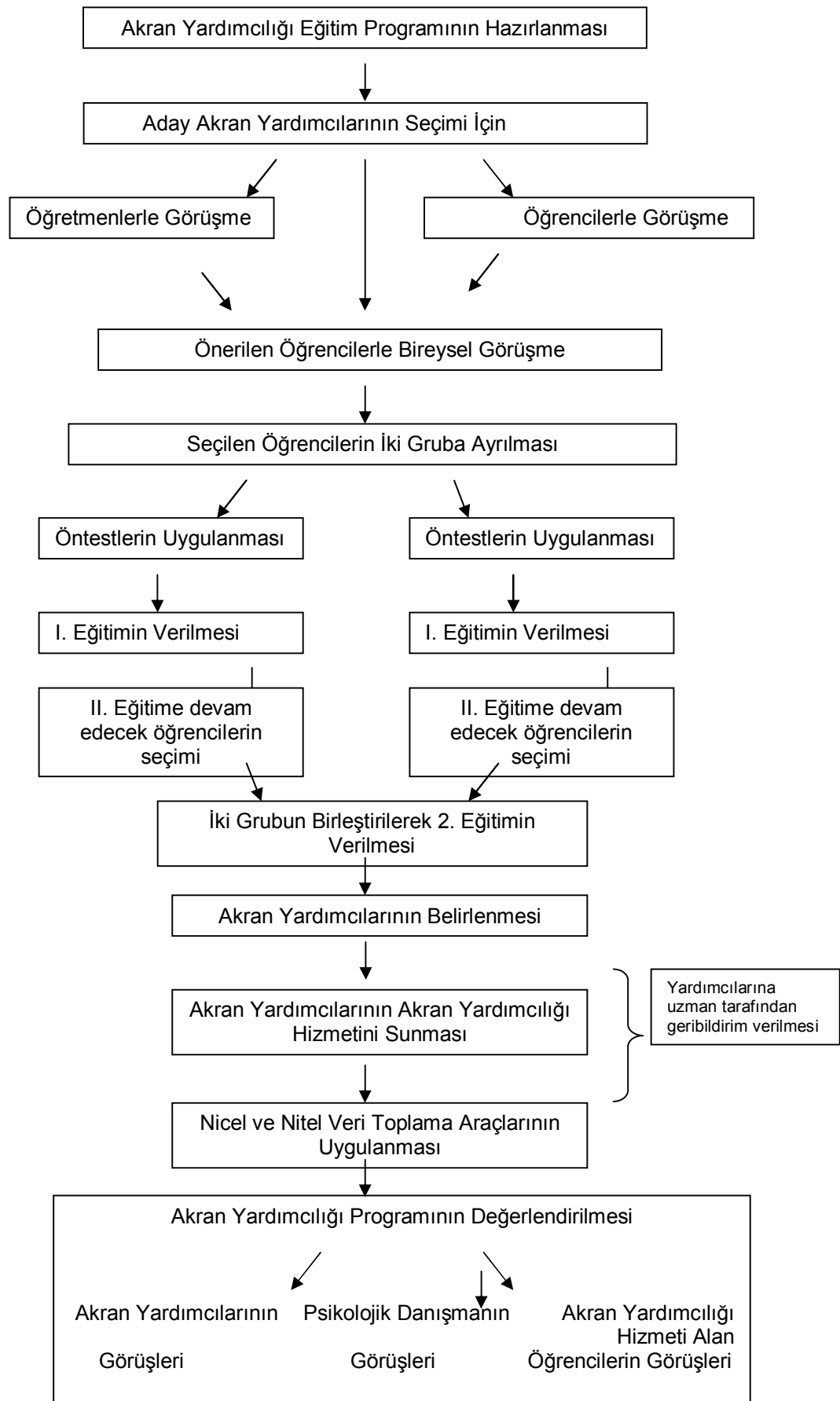
- a. Aldığı beceri eğitimi doğrultusunda arkadaşlarıyla görüşme yapmak
- b. Arkadaşlarını anlamaya, dinlemeye ve birlikte çözüm yolu aramaya çalışmaktır.

Özel asistanlık rolü için görevleri:

- 1)Diğer öğrenciler ile PDR servisi arasında iletişimi güçlendirmek için arkadaşlarının ve sınıfının isteklerini okul psikolojik danışmanına iletmek,
- 2)Okul psikolojik danışmanının duyurularını arkadaşlarına iletmek,
- 3)Okul psikolojik danışmanına gerek duyulduğunda yardım etmek,
- 4)Sınıflarda akran yardımcılığı panosunu düzenlemek,
- 5)Sınıfının ihtiyaç duyduğu konular hakkında araştırma yapmak, buna göre arkadaşlarını bilgilendirici sunum hazırlamak. (Ör: Verimli ders çalışma yöntemleri, ergenlik, SBS, üst öğrenim kurumları hakkında bilgi verme, vb...)

8. *Akran yardımcılarına psikolojik danışman tarafından geribildirim verilmesi:* Akran yardımcılarıyla her hafta görüşülerek, akran yardımcılarının çalışmalarının değerlendirilmesi, varsa soruları, sıkıntıları konuşulmuş ve neler yapılabileceği tartışılmıştır. Hizmetin daha etkin şekilde devam etmesi için yapabilecekleri konusunda psikolojik danışmandan geri bildirim almışlardır.
9. *Nitel ve nitel verilerin toplanması:* Kendini değerlendirme envanteri, çocuklar için empati ölçeği ve sosyal beceri derecelendirme ölçeği uygulanmıştır. “Hizmet Alan öğrenciler için Akran Yardımcılığı Programını Değerlendirme Formu (EK.7) ” ile de diğer öğrencilerin görüşleri alınarak program değerlendirilmiştir.

Akran yardımcılığı programının değerlendirilmesi için “Akran Yardımcılığı Eğitimini Değerlendirme Formu (EK.5)” ve “Akran Yardımcısı İçin Akran Yardımcılığı Programının Değerlendirme Formu (EK.6)” uygulanmıştır.

Şekil 3.1. Araştırmanın şeması

3.6. Veri Analizi

Araştırmada hem nicel hem de nitel veri analizi kullanılmıştır.

3.6.1. Nicel Veri Analizi

Araştırma kullanılan nicel veriler Benlik tasarımı Envanteri, Sosyal Beceri derecelendirme Ölçeği, Çocuklar İçin Empati Ölçeği ve anket ile toplanmıştır.

Akran yardımcılarına ön test-son test olarak uygulanan ölçme araçlarından aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark .05 önem düzeyinde karşılaştırılmıştır. Nicel veri analizi için örneklem büyüklüğünün 30'un altında olması nedeniyle verilerin analizinde non-parametrik testler tercih edilmiştir (Saka, 2005; Özdemir, 2006). Buna göre bağımlı gruplar arasındaki ölçümler için Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmıştır.

Akran yardımcılığı hizmetini alan 370 öğrenciye çalışmaları değerlendirmek için anket uygulanmış, anketin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın nicel veri analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır.

3.6.2. Nitel Veri Analizi

Araştırmada nitel verileri toplamak için gözlem ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin betimsel içerik analizi yapılmıştır. Betimsel içerik analizinde, araştırmada elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Hill ve diğ., 1997; Yıldırım ve Şimşek, 1999; Farber, 2006). Araştırmada elde edilen verilerin betimsel içerik analizi beş aşamada yapılmıştır:

1. Birinci aşamada elde edilen tüm nitel veriler bir araya getirilmiştir. Psikolojik danışman gözlem formları tarih sırasına göre sıraya sokulmuş; öğrencilerden elde edilen formlar düzenlenmiştir. Elde edilen nitel veriler araştırmacı ve tez danışmanı tarafından ön incelemeden geçirilmiştir. Nitel verilerin iki kişi tarafından analizinin, geçerliğine katkı getireceği düşünülmektedir. Nitel veri setine ulaşıldıktan sonra veri çözümleme sürecine geçilmiştir.
2. İkinci aşamada, çözümleme öncesinde nitel veri seti okunmuş, nasıl bir sınıflamanın yapılacağına dönük kestirimlerde bulunulmuştur. Kodlama sürecine geçmeden önce literatür gözden geçirilmiş, araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Birinci aşamada yapılan ön incelemeler sırasında ortaya çıkan kavram ve temalarda bu listeye eklenerek, kodlama listesinin genel çerçevesi oluşturulmuştur. Verilerin analizinde en önemli adım, verilerin benzer kategoriler içinde toplanmasıdır. Araştırma sorularına göre veriler 2 ana tema altında düzenlenmesine karar verilmiştir. Araştırmanın 2 ana teması ve bunların alt temaları şunlardır:

1. Kişilerarası iletişim becerileri
  - a. Etkili iletişim
  - b. Empati
  - c. Dinleme

2. Kişisel gelişim
  - a. Kendini tanıma
  - b. Kendine güven
  - c. Arkadaş ilişkileri
  - d. Doyum alma

3. Üçüncü aşamada, bir önceki aşamada belirlenen 2 ana temaya ve bunların alt temalarına göre veriler okunup ve organize edilmiştir. Bu aşamada veriler anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilerek ve okuyucuya sunulacak doğrudan alıntılar belirlenmiştir.

4. Dördüncü aşamada, tema ve alt temalara göre veriler tanımlanmış ve gerekli alıntılarla ortaya çıkan bilgiler birbirleri ile ilişkilendirilerek sunulmuştur. Bu aşamada araştırmacının görüş ve yorumu katılmadan nitel veriler tanımlanmış ve toplanan veriler işlenmiş bir biçimde okuyucuya ilk elden sunulmuştur.

5. Beşinci aşamada, üçüncü aşamada tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması yapılmıştır. Yorumun daha nitelikli olması için farklı olgular arasında karşılaştırma ve neden-sonuç ilişkileri yapılmıştır.

Nitel veri analizinde geçerlik ve güvenilirlik önemli kavramlardır. Nitel araştırmalarda geçerlik bilimsel bilgilerin doğruluğu ile; güvenilirlik ise bilimsel bilgilerin tekrarlanabilirliği ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Diğer bir anlatımla geçerlik, araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinir. Dış geçerlik, kullanılan veri toplama araçlarının benzer gruplarda benzer sonuçlar doğurup doğurmayacağına; iç geçerlik ise araştırmacının ölçmek istediği veriyi, kullandığı araç ya da yöntemle gerçekten ölçüp ölçmeyeceği ile ilgilidir. Güvenirlik, araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Dış güvenilirlik, araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilmeyeceğine, iç güvenilirlik ise başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşmayacağı ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s.76). Bu bağlamda araştırmanın geçerliği için:

- İ tutarlığın ve kavramsal bütünlüğün sağlanmasına
- Farklı veri kaynakları ile farklı analiz yöntemleri ile çeşitleme yaparak (data triangulation) kullanılan yöntemin sınırlılıkları azaltılmaya
- Sonuçların araştırma sorularıyla ve kuramsal bağlamda tutarlığının sağlanmasına
- Katılımcıların, ortamın, sürecin ayrıntılı tanımlanması ve bunların genelleme açısından sınırlılıklarının vurgulanmasına dikkat edilmiştir.

Nitel verilerin güvenilirliği için ise:

- Verilerin yorum katılmadan doğrudan sunulmasına
- Verilerin analiz sürecine birden fazla araştırmacının dahil edilmesine
- Araştırma sorularına uygun süreç ve yöntemle verilerin toplanmasına
- Verilerin toplanması, analiz yöntemlerinin ve sonuçlara nasıl ulaşıldığının ayrıntılı açıklanmasına dikkat edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen nicel ve nitel veriler, araştırmanın üç alt sorusuna göre verilmiştir.

4.1. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Karesi İ.Ö.O. Gelişimsel Rehberlik Programına Katkısı

Kapsamlı gelişimsel rehberlik programına katkı sağlamayı planlayan akran yardımcılığı müdahalesinin etkisi bu boyutta araştırılmıştır. Akran yardımcılığı müdahalesi, kapsamlı gelişimsel rehberlik programının yaygınlaşmasına katkı yapmayı ve psikolojik danışmanın çalışmalarına destek olmayı amaçlamaktadır.

Çizelge 4.1. Akran Yardımcılarının Faaliyet Değerlendirmesi

AKRAN YARDIMCISI ROLLERİ	Yaptığı faaliyetler	Faaliyet sayısı	Süre
Asistan Rolü	Ders programı hazırlama	18	720 dk.
	Duyuru yapma	15	75 dk.
	Okul rehberlik panosunu düzenleme	4	80 dk.
	Ergenlik sunumu	4	160 dk.
	SBS sunumu	8	320 dk.
	Verimli ders çalışma yöntemleri sunumu	3	120 dk.
	Sınav kaygısı sunumu	1	40 dk.
	Üst öğrenim kurumlarının tanıtım sunumu	10	400 dk.
	Akran yardımcılığı panosunu düzenlemek	6	120 dk.
	Zorlandığı derslerde diğer arkadaşlarına akademik yardım (öğretmen rolü)	10	450 dk.
TOPLAM		79	2485 dk.
Arkadaş Rolü	Aldığı beceri eğitimi doğrultusunda arkadaşlarını anlama, dinleme, birlikte çözüm yolu arama	20	400 dk.
GENEL TOPLAM		99	2885 dk.

Akran yardımcıları aldıkları eğitim doğrultusunda asistan ve arkadaş rollerini kullanarak arkadaşlarına ve okul psikolojik danışmanına yardımcı oldukları belirlenmiştir.

Asistan rollerini kullanarak akran yardımcıları dönem içinde okul psikolojik danışmanına ve arkadaşlarına yardım etmişlerdir. Okul psikolojik danışmanına okul psikolojik danışma ve rehberlik panosunun düzenlenmesi, duyuru yapılması, rehberlik servisi ile kendi sınıfları arasında bir köprü kurmaları aracılığıyla yardım ettikleri; kendi arkadaşlarına ise ihtiyaç duyulan konularda bilgilendirmeleri, sunum yapmaları, her sınıfa akran yardımcılığı panosu hazırlamaları, isteyen öğrencilere ders programı hazırlamaları ve akademik başarısı yüksek olan akran yardımcılarının arkadaşlarına zorlandıkları konularda yardım ederek fayda sağladıkları görülmüştür. Asistan rolünü kullanarak toplam 79 faaliyet yaptıkları ve 2485 dakika hizmet ettikleri belirlenmiştir.

Arkadaş rollerini kullanarak aldığı beceri eğitimi doğrultusunda arkadaşlarını anlama, dinleme, birlikte çözüm yolu arama yollarına gitmişlerdir. Bu rol aracılığıyla 20 öğrenciyle görüşülüp toplam 400 dakika hizmet ettikleri belirlenmiştir.

Akran yardımcılığının özel öğretmen rolüyle akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara yardımcı olması amaçlanır. Bu çalışmada akran yardımcılarına görev verilmediği halde Çizelge 4.1'de de görüldüğü gibi bir akran yardımcısı bir arkadaşına 450 dakika matematik dersi anlatarak arkadaşına yardımcı olmuştur.

Araştırmada 20 akran yardımcısının 2008-2009 ikinci döneminde toplam 99 faaliyet yaptıkları ve 2885 dakika hizmet ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca akran yardımcılarının arkadaş rolü yerine, asistan rollünde daha çok faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Yardım için başvuran öğrenciler daha yakın ilişki, daha çok kendilerini açmalarını ve daha çok güven gerektiren arkadaş rolü yerine daha somut hizmet gerektiren asistan rolünü tercih ettikleri belirlenmiştir.

4.2. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Karesi İ.Ö.O. Öğrencilerine Yararları

Akran yardımcıılığı müdahalesinin Karesi ilköğretim Okulu öğrencilerine yararlılığı araştırılmıştır. “Hizmet Alan öğrenciler için Akran Yardımcılığı Programını Değerlendirme Anketi (EK.7)” ile hizmet alan öğrencilerin görüşleri alınarak program değerlendirilmiştir. Bu anket aracılığıyla edinilen bilgiler Çizelge 4.2.’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Hizmet Alan öğrenciler için Akran Yardımcılığı Programını Değerlendirme Anketi Sonuçları

ANKET SORULARI	EVET		KISMEN		HAYIR	
	f	%	f	%	f	%
1. Sınıfımızdaki akran yardımcısına ihtiyacımız olduğunda kolayca ulaşabildik.	227	59,1	74	19,3	69	18,0
2. Akran yardımcısı olan arkadaşlarımızın davranışları bize karşı saygılıydı.	217	56,5	104	27,1	49	12,8
3. Akran yardımcısı olan arkadaşlarımız güvenilirirdi.	247	64,3	80	20,8	43	11,2
4. Akran yardımcısı görevlerini kendi çıkarları için kullanmadılar.	261	68,0	46	12,0	63	16,4
5. Akran yardımcısı arkadaşlarımız bize bazı konularda bilgi verdi.	205	53,4	96	25,0	69	18,0
6. Sınıfımızda bulunan akran yardımcıılığı panosundan faydalandım.	123	32,0	95	24,7	152	39,6
7. Akran yardımcıılığı programının sınıfımız için faydalı olduğunu düşünüyorum	191	49,7	124	32,3	55	14,3
8. Kendimle ilgili konularda akran yardımcıları ile konuşmak büyüklerle konuşmaktan daha kolay olduğunu düşünüyorum.	173	45,1	104	27,1	93	24,2
9. Akran yardımcıılığı programının gerekli olduğuna inanıyorum	226	58,9	95	24,7	49	12,8
10. Bende bir gün akran yardımcısı olmayı isterim.	141	36,7	80	20,8	149	38,8

İlk dört madde ile Akran yardımcılarının nitelikleri ve kişilik özellikleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin %59,1 (n: 227) akran yardımcılarına ihtiyaçları olduğunda kolayca ulaşabildiklerini, % 56,5'i (n:217) akran yardımcılarının davranışlarını saygılı bulduklarını, % 64,3'ü (n:247) akran yardımcılarını güvenilir bulduklarını, % 68,0'ı (n: 261) akran yardımcılarını görevlerini kendi çıkarları için kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Akran yardımcılarının faaliyetlerini değerlendirmeye yönelik iki madde bulunmaktadır. Sonuçlara göre hizmet alan öğrencilerin % 53,4'ü (n:205) akran yardımcılarının kendilerine bazı konularda bilgi verdiğini belirtirken % 39,6'sı (n:152) sınıflarında bulunan akran yardımcılığı panosundan faydalanmadığını belirtmiştir.

Hizmetin gerekliliğini ve faydalılığını değerlendirmeye yönelik olan iki maddeden birincisine hizmet alan öğrencilerin %58,9'u (n: 226) akran yardımcılığı programının gerekli olduğuna inandığını, %49,7'u (n: 124) akran yardımcılığı programının sınıfları için faydalı olduğunu düşündüklerini belirtti.

Aynı yaş grubuna ait biriyle konuşmanın etkililiğini değerlendirmeye çalışan madde olan "Kendimle ilgili konularda akran yardımcıları ile konuşmak büyüklerle konuşmaktan daha kolay olduğunu düşünüyorum" maddesine öğrencileri % 45, 1'i (n:173) evet derken, %27,1'i (n:104) kısmen, %24,2'si (n:93) hayır demiştir.

En son madde olan "Bende bir gün akran danışman olmayı isterim." maddesi için hizmet alan öğrencilerin %36,7'si (n: 141) i evet derken % 20,8 (n: 80) kısmen, %38,8' i (n:149) hayır yanıtını vermiştir. Anketin alt kısmında bulunan görüşler kısmında akran yardımcısı olmak istemeyen öğrenciler nedenini açıklamışlardır. Genel olarak öğrenciler akran yardımcılığının zor ve emek isteyen bir görev olduğu için olmak istemediklerini belirtmişlerdir.

4.3. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Akran Yardımcılarının Kendisine Yararları

Akran yardımcıılığı müdahalesinin akran yardımcıılarının kendilerine yararı olup olmadığı araştırılmıştır. Bunun için nitel ve nicel veri analizlerine başvurulmuştur. Nicel veri analizi için uygulama öncesi ve sonrası yapılan sosyal beceri ölçeği, empati ölçeği ve benlik tasarımı envanteri öntest ve sontest sonuçlarına bakılmıştır. Nitel veri analizi için ise gözlem ve doküman incelemesine gidilmiştir.

4.3.1 Nicel Veriler

Nicel veri analizi için örneklem büyüklüğünün 30'un altında olması nedeniyle verilerin analizinde non-parametrik testler tercih edilmiştir (Saka, 2005; Özdemir, 2006). Buna göre bağımlı gruplar arasındaki ölçümler için Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmıştır. Ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken tüm analizlerde hata $p < .05$ olarak alınmıştır.

4.3.1.1 Akran yardımcıılığı müdahalesi, akran yardımcıılarının sosyal becerilerinin gelişimine olan etkisi

Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası sosyal becerilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretili sıralar testi sonuçları Çizelge 4.3.'de verilmiştir. Analiz sonuçları, araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri testinden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($z = .26$, $p > .05$). Bu

sonuçlara göre, düzenlenen akran yardımcılığı programının öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmede önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.3. Deney Öncesi Ve Sonrası Sosyal Beceri Testi Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

sontest - ontest	n	sıra ortalaması	sıra toplamı	z	p
Negatif sıra	7	11,36	79,50	0,26	0,79
Pozitif sıra	11	8,32	91,50		
Eşit	2	-	-		

Negatif sıralar temeline dayalı

4.3.1.2. Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının empati becerilerine etkisi

Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası empati becerilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Çizelge 4.4'de verilmiştir. Analiz sonuçları, araştırmaya katılan öğrencilerin çocuklar için empati ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($z= 1,05$, $p>.05$). Bu sonuçlara göre, düzenlenen akran yardımcılığı programının öğrencilerin empati becerilerini geliştirmede önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.4. Deney Öncesi Ve Sonrası Empati Testi Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

sontest - ontest	n	sıra ortalaması	sıra toplamı	z	p
Negatif sıra	10	10,95	109,50	1,05	0,29
Pozitif sıra	8	7,69	61,50		
Eşit	2	-	-		

Pozitif sıralar temeline dayalı

4.3.1.3. Akran yardımcılığı müdahalesi, akran yardımcılarının kendilerini algılayışlarına etkisi

Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası Benlik Tasarımları arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Çizelge 4.5 'te verilmiştir. Analiz sonuçları, araştırmaya katılan öğrencilerin Benlik Tasarımları Envanteri'nden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($z= 0,88$, $p>.05$). Bu sonuçlara göre, düzenlenen akran yardımcılığı programının öğrencilerin benlik tasarımlarını geliştirmede önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.5. Deney Öncesi Ve Sonrası Benlik Tasarımı Envanteri Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

sontest - öntest	n	sıra ortalaması	sıra toplamı	z	p
Negatif sıra	8	9,12	73,00	0,88	0,37
Pozitif sıra	11	10,64	117,00		
Eşit	1	-	-		

Negatif sıralar temeline dayalı

4.3.2 Nitel Bulgular

Akran yardımcılığı müdahalesinin akran yardımcılarının kendisine yararları konusunda nitel veri analizi; doküman incelemesi ve psikolojik danışman gözlemine dayanmaktadır. Nitel veri analizi yapılırken hizmet boyunca psikolojik danışmanın doldurduğu EK.9'daki "Psikolojik Danışman Gözlem Formu"na, akran yardımcılarının doldurduğu EK.8'deki "Akran Yardımcısı Görüş Formu"na ve EK.6'daki "Akran Yardımcısı İçin Akran Yardımcılığı Programının Değerlendirme Formu"na başvurulmuştur. Elde edilen nitel veriler 2 ana temada (kişiler arası iletişim becerisi ve kişisel gelişim) ve 6 alt temada toplanmış olarak aşağıda sunulmuştur.

4.3.2.1. Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Akran Yardımcılarının Kişilerarası İletişim Becerilerine Etkisi

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde “etkili iletişim”, “empati” ve “dinleme” alt temalarına ulaşılmıştır.

4.3.2.1.1. Etkili İletişim

Akran yardımcılarına verilen eğitimde temel ve ileri düzey iletişim becerileri verilmeden önce iletişimin öğeleri, iletişim engelleri, beden dili, dinleme, empati, ben dili, vb. konulara yer verilmiştir. Nitel veriler incelendiğinde akran yardımcılarının kişiler arası iletişim becerilerinde olumlu yönde gelişme olduğu belirlenmiştir:

*Akran yardımcılığı eğitim programından beklentilerim arkadaşlarımla daha iyi iletişim kurmaktı ve bu beklentim çok iyi karşılandı. Akran yardımcısı olmak bende bir değişiklik oldu. Artık arkadaşlarımla daha sağlıklı iletişim kurabiliyorum. **Akran Yardımcısı-12***

*İletişim konusundan çok yararlandığımı düşünüyorum. Programın en çok beden dili konusundan zevk aldım. **Akran Yardımcısı-11***

*İletişim konusunu çok sevdim. En çok keyif aldığım konuydu. Çünkü ben eskiden kavga ederdim. Şimdi çözmeye çalışıyorum. **Akran Yardımcısı-8***

*Ben zaten akranlarımla iletişim konusunda iyiydim. Daha çok kuvvetlendim. **Akran Yardımcısı-1***

Akran yardımcısı olmak bende değişiklik yarattı. Biriyle konuşurken göz teması kuruyum. Neden, niçin sorularını sormuyorum. Akran Yardımcısı-13

4.3.2.1. 2. Empati

Empati, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması olarak tanımlanmaktadır. Empati kavramının anlaşılmasında katkıları bulunan pek çok araştırmacı olmasına rağmen, bugün empati denildiğinde akla önce Carl Rogers gelmektedir. Rogers empatiyi, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlamıştır (Dökmen, 2002, sf. 135).

Empati, sadece kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değildir. Empatiyi kuran kişi içinde önemlidir. Empatik becerileri yüksek olan, bunun için diğer insanları anlayan ve onlara yardım eden kişilerin, çevreleri tarafından sevilme ihtimalleri artar. Dolayısıyla empati, kişiler arası iletişimde önemli becerilerden birisidir .akran yardımcılığı eğitiminde empati becerisine vurgu yapılmış, örneklerle pekiştirilmiş ve pratiğe dökülmüştür. Empati akran yardımcılarının en çok dikkatini çeken konulardan birisi olmuştur:

Akran yardımcılığı eğitim programının en çok yararlandığım yönleri arkadaşlarımı daha iyi anlıyorum. Kendimi onların yerine koyarak onları daha iyi anlıyorum. Akran Yardımcısı-12

Akran Yardımcılığı eğitiminin en çok yararlandığım yönü karşımdaki bireyi daha iyi anlayabilmem oldu. Akran Yardımcısı-

Akran yardımcısı olmak bende değişiklik yarattı. Daha düzgün bir dil kullanıyorum. Mesela birinin bir sorunu var diyelim o kişiye ne diyeceğimi bilemezdim eğer o arkadaşım bana sırlarını açarsa. Ama şimdi daha iyi anlayabilirim artık herkesi. Akran Yardımcısı-16

Programın en çok yararlandığım yönü soruları doğru sorabilmek ve empati kurarak kendimizi başkalarının yerine koyabilmek. Bence bu program daha çok işe yarar çünkü akranına insan daha çok güvenir. Akran Yardımcısı-17

Aday akran yardımcılarına verilen eğitim sırasında özellikle empati, başkasının bakış açısını alma, ben dili-sen dili ve iletişim çatışmaları konularındaki etkinlikler çok hoşlarına gitti ve ilk kez bu konuların varlığından haberdar olduklarını belirttiler. Herkesin böyle bir eğitimden geçmesi gerektiğini ve küçük yaşlardan itibaren bu tarz eğitimleri verilmesi gerektiğini söylediler. Psikolojik Danışman Görüşü

Her ne kadar nicel veriler akran yardımcılarının empati becerisinde bir artış gözlenirse de nitel veriler akran yardımcılarının empati becerisinde artış olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, nitel verilerin daha derin veri sağlamasından ve tavan etkisinden kaynaklanabilir.

4.3.2.1.3. Dinleme

Dinleme, yardım ilişkilerinde bulunması gereken bir koşuldur. Bir kimseye yardım edebilmek anlatılanlara yoğunlaşabilmemizi ve tüm varlığımızla orada olabilmemizi gerektirir. Dinleme bir kimsenin söylediklerini kelimesi kelimesine tekrarlamak değildir. Anlatılanların papağan gibi tekrarlanmasından ziyade tüm

varlığıyla orada olmaktır. Etkin dinleme, fiziksel varlıktan öte psikolojik varlığıyla anlatılanları ilgiyle dinlemektir (Egan1975/1994).

Empati ile dinleme ilişkili becerilerdir. Tıpkı empati becerisinde olduğu gibi yapılan doküman incelemeleri ve gözlemler sonucunda öğrencilerin dinleme becerilerinin arttığı görülmüştür:

Akran yardımcısı olmak bende değişiklik yarattı. Bir arkadaşımınla konuşurken bana anlattığı bir konuyu daha da çok çababiliyorum. Akran Yardımcısı-14

Akran yardımcılığından beklentim güzel konuşmaktı. Daha iyi ders anlamamı sağladı. Özellikle sosyal dersinde çok güzel etkiledi. Akran Yardımcısı-16

En çok keyif aldığım konu etki dinleme-edilgin dinleme. Nasıl iletişim kurulur? du. Akran Yardımcısı-2

Öğrenciler başlangıçta derslerde beden duruşlarına, göz teması kurmaya özen göstermezken etkili iletişim becerileri derslerinden sonra bunlara daha çok dikkat etmeye başladılar. Özellikle dinleme becerisinde beden dili, baş sallama, hı hı demek gibi asgari düzeyde teşviğin dinlemedeki önemini öğrendikleri için bu beceriyi ders dinlemelerine de yansıtıklarını düşünüyorum.

Psikolojik Danışman Görüşü

İlk temadaki veriler genel olarak incelendiğinde, genel olarak öğrencilerin etkili iletişim becerilerinde özelden de empati becerilerinde artış olduğu ve dinleme alışkanlıklarının geliştiği belirlenmiştir. Ayrıca akran yardımcılığı müdahalesinin ana amacı olmasa da, öğrencilerin yalnızca arkadaşlarını değil, dersleri dinleme alışkanlıklarının da arttığı belirlenmiştir. Her ne kadar nicel veriler akran yardımcıların empati becerisinde bir artış gözlenmese de doküman incelemesi ve gözlem verileri öğrencilerde empati becerilerinde bir artış olduğunu göstermektedir.

4.3.2.2 Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Akran Yardımcılarının Kişisel Gelişimine Etkisi

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde “kendini tanıma”, “kendine güven”, “arkadaş ilişkileri” ve “doyum alma” alt temalarına ulaşılmıştır.

4.3.2.2.1. Kendini tanıma

İnsan diğerleriyle ilişki içinde kendilerine has özelliklerinin, kendilerini diğerlerinden ayıran, farklı kılan niteliklerinin farkına varırlar. Akran yardımcılığı eğitimi de öğrenciler için yeni ve farklı bir deneyim olduğu için Yapılan doküman incelemeleri ve gözlemler sonucunda öğrencilerin daha önce fark etmedikleri bazı özelliklerinin farkına vardığı, daha çok kendilerini tanıdığı görülmüştür. Özellikle öğrencilerin yardım becerilerini gerektiren mesleklere ilgilerinin arttığı, kendilerinde bu potansiyelin kariyer gelişimlerini de etkilediği belirlenmiştir:

Ben programın tüm konu ve çalışmalarından hoşlandım. Akran yardımcıları uzmanı benim meslek seçimimi etkiledi. Akran Yardımcısı-15

Bu program bende değişiklik yarattı. Arkadaşlarımla daha iyi iletişim kurdum. Kendimi daha iyi tanıdım. Akran Yardımcısı-9

Bu programı akran yardımcıları olmak isteyen arkadaşlarıma öneririm. Çok güzel arkadaşlar, siz de gidin bence hiç sıkılmazsınız derim. Hem çok yeni ve güzel bilgiler öğreniyoruz derim. Akran Yardımcısı-16

Akran yardımcısı olmak bende bi değişiklik yarattı, kendimi daha iyi tanıdım. Akran Yardımcısı-5

Akran yardımcılarının aralarında sosyal ilişkilere çok yatkın öğrenciler vardı. Özellikle bazı öğrencilerin verdikleri tepkiler gerçekten çok etkiliydi. Öğrenciler eğitimden ve kendilerine verilen görevlerden etkilenererek kendilerinde olan bu doğal yeteneği fark ettiler ve psikolojik danışmanlığa ve psikolojiye olan ilgileri arttı.

Psikolojik Danışman Görüşü

4.3.2.2.2.Kendine güven

Kendine güvenin temel taşları kişinin kendisine dair inançlarıdır. Yani kişinin dünyadaki değeriyle ilgili temel düşünceleri o kişinin kendine dair inançlarını oluşturur. Kişinin kendine olan inancı, kişinin kendisini ne derece değerli, güvenli, etkin, güçlü, bağımsız ve sevilen biri olarak gördüğünü belirler. Kendine güven eksikliğinin nedeni genellikle kişinin diğer insanlarla olan ilişkilidir. Bunun yanı sıra zorluk çekilen bütün insan ilişkileri kişinin kendine güvenini tahrip edebilir (Kaya,2005). Verilen eğitimle birlikte akran yardımcısı olan öğrencilerin diğer öğrencilerle olan olumlu ilişkileri ve olumlu deneyimleri sonucunda kendilerine olan güvenleri artmıştır. Yapılan doküman incelemeleri ve gözlemler sonucunda öğrencilerin kendilerini ifade edebilme yeteneklerinin ve buna bağlı olarak kendine güvenlerinin arttığı görülmüştür.

Akran yardımcılarıyla her hafta görüşülürken bir akran yardımcısı tarafından ortaya atılan sunum yapma fikri akran yardımcılarının kendilerine olan güvenini arttırdığını düşünüyorum. Buna göre her sınıftaki akran yardımcısı bir konu seçip, onunla ilgili araştırma yapıp, gerekirse psikolojik danışmandan yardım alıp, bir sunum hazırlayacaktı. Bu sunumu öncelikle kendi sınıfına, daha sonra aldığı

geribildirimlerle varsa eksiklikleri tamamlayıp kendi sınıf düzeyindeki diğer şubelere sunumlarını yapacaktı. Bu şekilde hem her sınıf farklı konulardan bilgi edinebilecek hem de akran yardımcılarının topluluk önünde konuşma becerileri artacaktı

Yapılan sunumlardan sonra öğrencilerin başlangıçta zorlansalar da zamanla kendilerine olan güvenlerinin arttığı gözlenmiştir. **Psikolojik Danışman Görüşü**

Fotoğraf :4.1. Akran Yardımcıları Ergenlik Dönemi İle İlgili Sunum Yaparken

Sunumlar çok keyifliydi. İlk anda bana zor geldi ama sunum hazırlarken ben de SBS hakkında bazı bilgiler bilmiyordum onları öğrendim. Topluluk önünde daha rahat olmaya başladım. Daha çok arkadaşım oldu. Sunu yaptığım için çok mutluyum. **Akran Yardımcısı-18**

Fotoğraf :4.2. Akran Yardımcıları SBS İle İlgili Sunum Yaparken

4.3.2.2.3. Arkadaş ilişkileri

Akran yardımcılığı programına öğrenci seçilirken arkadaş çevresi geniş olan, arkadaşlarıyla iyi geçinen öğrencilerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Akran yardımcılığı eğitim programında iletişim becerileri teorik ve uygulamalı olarak verilerek var olan becerileri geliştirilmiştir. Akran yardımcılığı müdahalesi, öğrencilerin arkadaşlarıyla daha fazla etkileşim içerisine girmesi gerektirdiği için arkadaş çevreleri gelişmiştir:

Akran yardımcısı olmak bende değişiklik yarattı. Bunu duyan mahalledeki bazı arkadaşlarım benimle bazı konuları daha çok konuşmaya başladı ve daha da güvenilir oldum. **Akran Yardımcısı-1**

Akranlarıma yardım edebilmek, onlarla daha iyi iletişim kurabilmek. Bu eğitim beni olumlu yönden etkiledi. **Akran Yardımcısı-2**

Bu programdan okulda tanınmayı, çevremi genişlemesini bekliyordum öyle de oldu. Akran Yardımcısı-4

Bir önceki temada da belirtildiği gibi akran yardımcılarının etkili iletişim becerilerinin artması, beraberinde akran yardımcılarının arkadaş sayılarının artmasını ve arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesini sağladığını göstermektedir. Her ne kadar nicel verilerde öğrencilerin sosyal becerinin artmadığını gösterse de, nitel veriler akran yardımcılarının arkadaşlık ilişkilerinin arttığını göstermektedir.

4.3.2.2.4. Kişisel Doyum

Akran yardımcıları öğrencilerin okulda hem psikolojik danışmana hem de arkadaşlarına yardımcı olmaları onların kendilerini işe yarar, önemli hissettiklerine neden olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin okulda önemli bir rol üstlendiklerini algılamaları, yaptıkları işten zevk almalarına etken olmuştur. Özellikle akran yardımcılarının özel arkadaş rollerini yerine getirirken doyum aldıkları belirlenmiştir.

Onunla konuştum iyi bir dinleyici oldum. Bütün sorunlarını bana anlattı. Dışladığını hissediyormuş. En başta benimle her şeyi paylaşmaz diye düşündüm. Sonra yardım ettiğim için mutlu oldu ve ben de.

Ailesi hiç onu dinlemiyormuş, hep dışlanıyormuş. Ben onu dinledikten sonra mutlu oldu. Ben de yardım ettiğim için mutlu oldum. Akran Yardımcısı-1

Program benim için etkili oldu. Bu öğrendiğim bilgilerin bana her zaman faydalı olacağına inanıyorum. Akran Yardımcısı-18

Fotoğraf :4.3. Akran Yardımcıları Verimli Ders Çalışma Yöntemleri İle İlgili Sunum Yaparken

Grup arkadaşım ile birlikte öğretmenin yardımı olmadan, duyduğumuz, okuduğumuz ve araştırdığımız bilgilerle slayt hazırladık. Yardım ederken çok heyecanlı ve mutlu oldum. Kendimi rahat hissettim. Akran Yardımcısı-2

Fotoğraf :4.4. Akran Yardımcıları Pano Hazırlarken

Rehber öğretmenim ile birlikte pano hazırladım, ona yardım ettim. Yardım ederken mutluydum. İşimiz bittikten sonra işe yaradığımı, öğretmenime yardım ettiğim için sevindim. Akran Yardımcısı-9

Anadolu liselerini tanıttım. 8/C sınıfına Anadolu liselerini tanıttım. Heyecanlıydım ama o sınıfı çok seviyordum ve beni çok iyi dinlediler. En az kendi sınıfım gibi çok mutlu oldum. Akran Yardımcısı-8

Fotoğraf :4.5. Akran Yardımcıları Üst Öğrenim Kurumlarını Tanıtırken

Kendi sınıfıma meslek liselerini tanıttım. Ben de meslek liseleri ile ilgili bilgi sahibi oldum. Heyecanlandım. Kendimi özel biri hissettim ve yardım edebilmenin sevincini yaşadım. Akran Yardımcısı-15

Arkadaşlarıma bu programı öneririm. Çünkü bu bilgiler benim için çok önemliydi. Gerekli bilgiler öğrendik. Her bireyin bilmesi gereken çok değişik bilgiler. Her okulda yapılması önemli

bence. Çünkü bunlar küçük yaşta öğrenmek bir avantaj bence.

Akran Yardımcısı-14

Nicel ve nitel veriler genel olarak ele alırsak, akran yardımcılığı müdahalesinin akran yardımcılarının kişiler arası iletişim becerilerini olumlu yönde geliştirdiği belirlenmiştir. Her ne kadar nicel veriler öğrencilerin sosyal gelişimlerinde, benlik tasarımlarında ve empati becerilerinde bir fark olmadığını gösterse de; nitel veriler kişiler arası iletişim becerilerinde ve kişisel gelişimlerinde olumlu yönde artış olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın nedeni, nicel verilerin yüzeysel, nitel verilerin derinlemesine veri sağlamasından ve tavan etkisinden kaynaklanabilir. Ayrıca akran yardımcılığı müdahalesine öğrenci alınırken sosyal yönü güçlü, arkadaşlarıyla iyi ilişkileri olan, güvenilir öğrenciler seçilmiştir. Bu nedenle ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark elde edilmemiş olabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Karesi İlköğretim Okulu ikinci kademesinde akran yardımcılığı müdahalesinin etkililiğinin araştırıldığı bu çalışmada; akran yardımcılığının özel asistan ve özel arkadaş rolleri ele alınmıştır.

Akran yardımcılığı müdahalesinin Karesi İ.Ö.O. gelişimsel rehberlik programına katkısı olduğu belirlenmiştir. Akran yardımcılığının özel asistan rolü kapsamında; ders programı hazırlama, duyuru yapma, pano düzenleme, çeşitli konularda sunu yapma, vb. faaliyetler için 2485 dakika hizmet verdikleri belirlenmiştir; bir diğer rolü olan özel arkadaş rolü için ise 400 dakika, toplam 2885 dakika hizmet verdikleri belirlenmiştir.

Akran yardımcılığı müdahalesinin hizmet alan öğrencilere katkısı olduğu belirlenmiştir. Akran yardımcılığı hizmetini alan 370 öğrencinin çoğu akran yardımcılığı müdahalesini hem kendilerine hem de sınıf arkadaşları etkili bir müdahale olarak gördükleri, kendilerine sunulan bilgilendirme hizmetlerinden yararlandıkları; akran yardımcısı olan öğrencileri güvenilir, kendilerine saygılı ve kolay ulaşılır buldukları; akran yardımcılığını gerekli bir müdahale olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Akran yardımcılığı müdahalesinin akran yardımcılarının kendisine yararları değerlendirmek için yapılan sosyal becerileri, kendilik algıları ve empati becerileri anlamlı bir fark göstermese de; gözlem ve doküman incelemesi sonuçlarına göre akran yardımcılığı müdahalesinin akran yardımcılarının kendilerine etkisinin olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nitel verileri akran yardımcılarının empati, dinleme becerilerinin geliştiği; kendilerini daha iyi tanıdıkları, güvenlerinin arttığı, arkadaş çevrelerinin geliştiği ve yaptıkları işten doyum aldıkları belirlenmiştir. Bu bulgu Bowman ve Myrick (1987)'in yaptıkları çalışmayla da örtüşmektedir. Yapılan çalışmada akran yardımcılarının kendilerini algılamalarında ve başkalarına karşı davranışlarında anlamlı bir değişiklik bulunmamıştır. Akran yardımcılarında anlamlı bir fark bulunmasa da programa katılmaları kendilerine pek çok yarar sağladığı gözlenmiştir. Akran yardımcılarının yeteneklerini bu eğitimlerle geliştirmek onların kişisel, sosyal ve akademik yaşamları üzerinde uzun vadede yarar sağladığı, akran yardımcısı olmakla ilgili düşüncelerini yazmaları istendiğinde genel olarak tüm katılımcıların programdan hoşlandıkları ve değer verdiklerini görülmüştür (Bowman ve Myrick, 1987). Bu bulgu aynı zamanda Nazlı'nın yaptığı çalışma sonuçlarıyla da benzerdir. Nazlı (2003)'nin araştırma sonuçlarına göre gönüllü arkadaş ekibi üyelerinin kendilerine verilen iletişim becerileri eğitiminden yararlandıkları, eğitimin özellikle arkadaşlık ilişkilerinde ve diğer insanlarla iletişimlerinde olumlu katkı sağladığı görüşünde oldukları saptanmıştır (Nazlı, 2003). Yine ülkemizde yapılan bir diğer çalışmanın sonucuyla da sonuçlar benzerlik göstermektedir. Aladağ (2005) Akran Danışmanlığı uygulamasının sonunda araştırmacı tarafından geliştirilen değerlendirme anketi aracılığıyla uygulama değerlendirilmiştir. Söz konusu araştırma sonucunda, akran danışmanlığı programının, akran danışmanlarının ihtiyaçlarının birçoğunu karşıladığı, yardım becerilerini ve kişisel gelişimlerini artırmada yararlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan gözlem ve doküman incelemesi sonucunda akran yardımcılarının akran yardımcılığı müdahalesine ilişkin olumlu geribildirimleri Taştan (2004)'in yaptığı arabuluculuk ve çatışma çözme eğitim programına ilişkin arabulucu öğrenci görüşleriyle de uyuşmaktadır. Akran arabulucularıyla yapılan görüşme sonucunda “sana göre akran arabulucusu olmanın en güzel yanı nedir?”

sorusuna öğrenciler; Birilerinin sorunlarına çözüm bulmak, okulda herkes tarafından tanınmak, bir işe yaramak, ayrıcalıklı olmak, kendi çatışmalarımızı daha kolay çözmek, iletişim becerilerini öğrenmek gibi verilen yanıtlar bu araştırmada akran yardımcılarının görüşleriyle uyushmaktadır.

5.2 Öneriler

Aşağıda, bu araştırmanın önerileri şöyle sıralanmıştır. Öncelikle araştırma sonuçlarına yönelik öneriler şunlardır:

1. Bu araştırmada 20 akran yardımcısı 370 akranına hizmet vermiştir. Bu oranın çalışmada sıkıntı yarattığı fark edilmiştir. Buna göre yaklaşık 19 öğrenciye 1 akran yardımcısı düşmektedir. Bu hizmetin kalitesini arttırmak için oranın düşürülmesi önemlidir.
2. Akran yardımcılığı hizmetini vermek için mekan sıkıntısı yaşanmıştır. Özellikle özel arkadaş rolü için uygun bir mekanın okulda olmaması sıkıntı yaratmıştır.
3. Akran yardımcılığı eğitimi esnasında öğrencilerin ortak boş vakitlerinin olmaması, eğitim mekanının grup eğitime uygun olmaması verimliliği etkilemiştir. Okullarımızda grup odalarının ve öğrencilerin sosyal etkinlik saatlerinin artırılması gerekmektedir.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

1. Araştırmada akran yardımcılığının özel asistan ve özel arkadaş rolleri ele alınmıştır. Diğer rolleri ile araştırma yapılabilir.
2. Araştırma ilköğretim ikinci kademedede yapılmıştır. İlköğretim birinci kademedede de yapılabilir.
3. Tezin süresi dahilinde çalışma bir yılda yapılmıştır. Akran yardımcılığının daha uzun sürede etkililiği araştırılabilir.

4. Bu alışma il merkezinde yapılmıştır. Farklı illerde, ilçelerde ve köylerde yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. V. (1994). *Terapötik İletişim: Kişilerarası İlişkiler*. (2. Baskı). Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Aladağ, M. (2005). Bir Akran Danışmanlığı Programı Geliştirme Ve Etkiliğini İnceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aladağ, M. ve Tezer, E. (2007). Akran Danışmanlığı Nedir? Ne Değildir?. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 39-155.
- American School Counselor Association(ASCA). The Professional School Counselor and Peer Helping. (Adopted 1978; Revised 1984, revised 1993, 1999, 2002, 2008). 5 Mayıs 2009 tarihinde www.schoolcounselor.org adresinden alınmıştır.
- Beitel, Mark. (1997). *Nuances Before Dinner: Exploring The Relationship Between Peer Counseors and Delinquent Adolescent*. *Adolescence*, 32 (217), 579-592. 25 Şubat 2009 tarihinde ERİC veritabanından alınmıştır.
- Bowman, R., P. (1986). Peer Facilitator Programs For Middle Graders: Students Helping Each Other Grow Up. *School Counselor*, 33, 221-229.
- Bowman, R., P, Myrick, R.,D. (1987). Effects Of An Elementary School Peer Facilitator Program On Children With Behavior Problems. *School Counselor*, 34(5), 369-378.
- Doğan, S. (2000). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Durumu ve Geleceğe İlişkin Yönelimler. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 25(118), 3-8.
- Doğan, S. (2000). Okul Rehberliği ve Danışmanlığı Alanında Çağdaş Bir Yaklaşım: Kapsamlı Rehberlik Program Modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(13), 56-64.
- Dökmen, Ü. (2002). *İletişim Çatışmaları ve Empati* (18. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Egan, G. (1994) *Psikolojik Danışmaya Giriş: Kişilerarası İlişkiler Kurmada Ve Kişisel Yardım Hizmetini Vermede Sistematik Bir Model*. (Çev: F. Akkoyun, V. Duyan, B. Eyllen ve F. Korkut). Ankara: Form Ofset. (Eserin orijinali 1975’de yayımlandı).
- Ergene, T., Çok, F., Tümer, A., ve Ünal, S. (2005). A controlled-study of preventive effects of peer education and single-session lectures on HIV/AIDS knowledge and attitudes among university students in Turkey. *AIDS*

Education and Prevention, 17 (3), 268-278. 5 Mart 2009 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.

- Farber, N. K. (2006), Conducting qualitative research: A practical guide for school counselors, *Professional School Counseling*, 5 Şubat 2009 tarihinde www.findarticles.com adresinden alınmıştır.
- Frenza, M. (1985). Peer Counseling. Highlights: An ERIC/CAPS Fact Sheet. 1 Mayıs 2009 tarihinde <http://www.ericdigests.org/pre-923/counseling.htm> adresinden alınmıştır.
- Gifford-Smith, M., Dodge, K.A., Dishion, T. J., McCord, J. (2005). Peer Influence in Children and Adolescents: Crossing the Bridge from Developmental to Intervention Science. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33 (3), 255–265.
- Gladding, S. T. (2000). *Counseling : a comprehensive profession* (4. Baskı) Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Hill, C.E., Thompson, B.J. ve Williams, E.N. (1997). A guide to conducting consensual qualitative research. *The Counseling Psychologist* 24 (4), 517-572.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (16. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, S. (2005). Erginlikte kendine güven ve aile ile ilişkilendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kulaksızoğlu, A.(1998). *Ergenlik Psikolojisi* . İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Lupton-Smith ve H. S., Carruthers, W. L. (1996). Conflict resolution as peer mediation: Programs for elementary, middle, and high school students. *School Counselor*, 43(5), 374-391. 5 Şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.
- McElearney, A., Roosmale-Cocq,S., Scott, J. Ve Stephenson, P. (2008). Exploring the Anti-bullying Role of a Befriending Peer Support Programme: A Case Study within the Primary School Setting in Northern Ireland. *Child Care in Practice* ,14 (2), 109-130.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2.Baskı). Sage Publications, Newbury Park, CA.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2008-2009*. Ankara: Resmi İstatistik Programı Yayını.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2008). *2009 Yılı Bütçe Raporu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2002). *Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 10. Sınıf Rehberlik Programı Öğretmen El Kitabı*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2001). Rehberlik ve Psikolojik Danışma Yönetmeliği. Sayı:24376.
- Myrick, R.D. (1997). *Developmental Guidance and Counseling: A Practical Approach*. (3. Baskı). Minneapolis: Educational Media Corporation.
- Myrick, R. D. ve Folk, B. E. (1999). The power of peervention: A manual for the trainers of peer facilitators. Minneapolis: Educational Media Corporation.
- Myrick, R. D., Highland, W. H., ve Sabella, R. A. (1995). Peer helpers and perceived effectiveness. *Elementary School Guidance & Counseling*, 29 (4), 278-290. 3 Şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.
- Nazlı, S. (2008). *Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik* (3. Basım), Ankara: Savaş Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2003). Okullarımızda Küçük Yardımcılar: Gönüllü Arkadaş Eğitim Programı.VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Malatya İnönü Üniversitesi, 09-11 Temmuz 2003.
- Öner, N. (1997). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler Bir Başvuru Kaynağı* (3. Baskı), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öner-Koruklu N. (2006). Eğitimde Arabuluculuk Ve Okulda Arabuluculuk Sürecinin işleyişine İlişkin Bir Model. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 11-20.
- Öner-Koruklu, N. (2003). Arabuluculuk Eğitiminin İletişim ve Çatışma Çözme Becerisine Etkisi: Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özgan, T. A. ve Myrick, R. (1999). A Peer Facilitator-Led Intervention with Middle School Problem Behavior Students. *Professional School Counseling*, 3(1), 27-34. 9 şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.
- Naylor, P.. ve Cowie, H. (1999). The effectiveness of peer support systems in challenging school bullying: the perspectives and experiences of teachers and pupils. *Journal of Adolescence*. 22, 467-479. 4 Şubat 2009 tarihinde <http://www.idealibrary.com> adresinden alınmıştır.

- Pehlivan, G.K. (2004). Lise Öğrencilerinin Sınav Kaygısı İle Baş Etmelerinde Akran Rehberliğinin Katkısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Rehber, E.(2007) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Salce, M.A. (2007). The Effects Of Peer Helping On Participants' Perceptions Of School Climate, School Connectedness, and School Violence. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University Of Southern California Faculty Of The Rossier School Of Education, California.
- Santrock, J. W. (1999). *Lipe-span development*. (7. Baskı). The McGraw-Hill Companies.
- Sazak, E. (2003) Zihin Engelli Birey İçin Hazırlanan Akran Yardımcılı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Schrumpf, F., Crawford, D.K. ve Bodine,R.J.(1997) *Peer Mediation: Program Guide*. Research Press.
- Sümer Hatipoğlu. Z. (1999). Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Beceri Boyutlarına ve Sosyometrik Statülerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tan, H. (1990). Okullarımızda Psikolojik Hizmetlerin Neresindeyiz. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*. 26, 27-31.
- Taştan, N. (2004). Çatışma Çözme ve Arabuluculuk Eğitimi Programlarının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taylı, A. (2006). Akran Yardımcılığı Uygulaması Aracılığıyla Lise Öğrencilerinde Kişisel Ve Sosyal Sorumluluğun Arttırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tindall, J. A., & Salmon-White, S. (1990). *Peers helping peers: Program For The Preadolescents*. Leader Manual. Muncie, Indiana: Accelerated Development.
- Tindall, J. A. (1995). *Peer programs: An indepth look at peer helping: Planning, implementation, and administration*. Bristol, PA: Accelerated Development.

- Tobias, A. K., Myrick, R. D. (1999) A peer facilitator-led intervention with middle school problem-behavior students. *Professional School Counseling*, 3 (1). 3 Şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.
- Turner, G. (1999). Peer support and young people's health. *Journal of Adolescence*, 22, 567-572. 2 Şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veri tabanından alınmıştır.
- Varenhorst, Barbara, B. (1992). Why Peer Helping?. *The Peer Facilitator Quarterly*, 10(2), 13-17. 4 Şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veri tabanından alınmıştır.
- Wassef, A., G. Mason., M.L. Collins., J. VanHaalen. ve Ingham, D.. (1998). Effectiveness of One-Year Participation in School-Based Volunteer Facilitated Peer Support Groups. *Adolescence*, 33 (129), 91-98. 3 Mayıs 2009 tarihinde EBSCOhost veri tabanından alınmıştır.
- Young, J. F. Berenson, K., Cohen,P., ve Garcia, J. (2005). The Role of Parent and Peer Support in Predicting Adolescent Depression: A Longitudinal Community Study. *Journal Of Research On Adolescence*, 15 (4), 407–423. 2 Şubat 2009 tarihinde EBSCOhost veri tabanından alınmıştır.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, A.Y. (2003). Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK.1.

Akran Yardımcılığı Eğitimi İçerikleri

I. Eğitim I. Ders:

Amaçlar:

- Aday akran yardımcılarının birbirlerini tanımalarını sağlamak
- Aday akran yardımcılarının beklentilerini anlamak
- Akran yardımcılığı eğitim programını genel yapısı ile tanıtmak
- Aday akran yardımcılarının, grubunun amaçlarını anlamalarına yardımcı olmak
- Aday akran yardımcılarıyla birlikte grup kurallarını belirlemek

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Grup üyeler kendilerini tanıtmışlardır. EK.1.1'deki soğan-sarımsak etkinliği (Tanışma etkinliği) uygulandı. Herkesin birbirini tanımalarının gerekliliğinden bahsedilmiştir.
- 2) Öncelikle “akran yardımcılığı” kavramı üzerinde durulmuş, akran yardımcılığı eğitim programı tanıtıldı, , neden böyle bir hizmete ihtiyaç duyulduğundan, programa aday akran yardımcılarının seçim aşamalarından bahsedildi. Bunlar için EK.1.2'deki akran yardımcılığı eğitim programının tanıtım broşürü öğrencilere dağıtıldı.
- 3) Bu programdan beklentileri soruldu.
“neden akran yardımcısı olmak istiyorsunuz?”
“ sizce akran yardımcısı ne yapar?”
“ bu programdan ne elde etmeyi düşünüyorsunuz?” gibi sorular sorularak öğrencilerin beklentileri anlaşılmaya çalışılmıştır.
- 4) Program eğitim sürecinden bahsedilmiştir. Grup kuralları birlikte belirlendi.

Buna göre

- Dersler her Pazartesi ve Çarşamba günleri saat 12.45-14.15 saatleri arasında 45'er dakikalık iki ders saatinde yapılması
- Derslere geç kalınmaması

- Bir arkadaşları ayaktayken aralarında konuşulmaması
  - Söz alarak konuşulmaması
  - Ders esnasında bir şeyler içmenin serbest olması ancak sakız çiğnenmemesi
- kararlaştırıldı.
- 5) EK.1.3 gruba katılım sözleşmesi öğrencilere dağıtıldı. Sadece bir devamsızlık haklarının olduğu, dersler birbirinin devamı niteliğinde olduğu için devam etmenin önemi vurgulandı.
- 6) Ev ödevi olarak öğrencilerden çevrelerinde gözlemedikleri, sorun olarak gördükleri durumların neler olduğunu gözlenmeleri ve EK.1.3 'ü incelemeleri istenmiştir.

EK.1.1**Etkinlik adı: SOĞAN SARIMSAK**

Amaç: Tanışma, isim öğrenme

Sayı: Herhangi bir grup

Süre: 20 dakika

Katılımcılardan daire şeklinde ayakta durmaları istenir, ortada bir ebe vardır. Önce herkes solundaki ve sağındaki kişilere ismini sorar. Daha sonra ortadaki ebe, birine işaret ederek “soğan” ya da “sarımsak” der. İşaret ettiği kişi, ebe “soğan” derse solundaki kişinin, “sarımsak” derse sağındaki kişinin en fazla 3 saniye içinde ismini söylemek zorundadır. Eğer sorulan ismi doğru olarak söylerse, ebe bir başka kişiye aynı şekilde soğan ya da sarımsak diye sorar. Eğer sorulan kişi ismi doğru olarak söyleyemezse, bu durumda ebe o olur ve önceki ebe onun yerine geçer. Oyunu yöneten kişi, uygun gördüğü zaman oyunu durdurur ve katılımcılardan yerlerini değiştirmelerini isteyebilir. Böylece herkes birden fazla isim öğrenecektir.

EK.1.2

AKRAN YARDIMCILIĞI EĞİTİM PROGRAMININ TANITIM BROŞÜRÜ

Akran Yardımcılığı, en basit tanımıyla, yardım etme konusunda eğitim alan gönüllü öğrencilerin yardım almak isteyen diğer öğrencilere yardım etmesidir.

“Dinlenilmek, anlaşılmak, kabul edilmek, paylaşmak istediğimizde ilk yaptığımız güvenebileceğimiz bir arkadaşımıza gitmektir. Kendi yaşıtımız olan, benzer yaşantılarımızın olduğu kişilerin bizi daha iyi anlayabileceğini ve yardımcı olabileceğini düşünürüz.” “Hepimiz, günlük ilişkilerimizde yardıma ihtiyacı olanlara yardımcı olmaya çalışırız ya da çevremizdeki insanların yardım isteği ile arada sırada karşılarız.”

Bu düşüncelerden hareketle; akran yardımcılığı programı oluşturulmaktadır. Sistemli ve kapsamlı bir eğitim sonrasında “akran yardımcı” olmaya hak kazanan gönüllü öğrenciler, okulumuzdaki bu hizmetten yararlanmak isteyen diğer öğrencilere yardım edeceklerdir. Bu program yardım etme sürecinde kullanılan beceriler konusunda eğitim alarak diğer öğrencilere akademik, sosyal, duygusal konularda yardım etmeyi öğrenmek isteyenler içindir.

Program 4 asamadan oluşmaktadır;

I. Aday Akran Yardımcılarının Seçilmesi

II. Akran Yardımcılığı Eğitim Programı ve Program sonrası Akran Yardımcılarının Belirlenmesi

III. Akran Yardımcılarının Akran Yardımcılığı Hizmetini Sunması

IV. Akran Yardımcılarına Program Koordinatörü Tarafından Geribildirim Verilmesi

I. Aday Akran Yardımcılarının Seçilmesi

Programa katılmaya gönüllü öğrencilerle ön görüşmeler yapılacaktır. Yapılan değerlendirme sonucu programa seçilen öğrenciler “aday akran yardımcıları” olacaklardır.

Akran yardımcı olmak için gönüllü öğrenci öncelikle yardım etme sürecinin temel ilkelerine bağlı kalmaya söz vermek zorundadır. Yapılan görüşmelerin kesinlikle gizli tutulması (geribildirim alınan uzman dışında kimseyle kesinlikle paylaşılmaması) tarafsızlık, kişilik haklarına saygı, güven ilkelerine uyması gerekmektedir. Bu konuda akran danışmanların eğitim programı süresince öğretilecek diğer etik kurallara da kesinlikle uyması zorunludur.

II. Akran Yardımcılığı Eğitim Programı

Toplam 25-30 saatten oluşan eğitim, haftada iki gün olarak 6 haftada tamamlanacaktır. Eğitim programı; yardım etme-iletişim becerileri ile ilgili bilgilendirme ve beceri uygulamalarını kapsamaktadır. Eğitim programının tüm derslerine devam zorunludur. Ancak çok acil durumlar için 1 derse katılmama hakkı vardır. Eğitim sonrasında değerlendirmeler yapılarak “akran yardımcı” olmaya hazır öğrenciler belirlenecektir.

III. Akran Yardımcılarının Akran Yardımcılığı Hizmetini Sunması

Eğitim programından sonra akran yardımcıları, akran yardımcılığı hizmetinden yararlanmak isteyen öğrencilerle birebir görüşme yapacaklardır. Her akran yardımcısının bir dönem boyunca yardım almak isteyen 3-5 öğrenci ile görüşme yapması beklenmektedir. Görüşme sayısı ihtiyaca göre 2-4 görüşme olacaktır. Her bir görüşme yaklaşık olarak 30 dakika sürecektir. Görüşmeler için akran yardımcısının her hafta kendine uygun 2 saatini ayırması gerekmektedir. Akran yardımcı kendi sınırları dışındaki her konuda yardım alan öğrenciyi uzman bir kişiye yönlendirmek sorumluluğundadır. Kesinlikle görüşmelere kendi devam etmeyecektir.

IV. Akran Yardımcılarına Program Koordinatörü tarafından Geribildirim Verilmesi

Akran yardımcıları yaptıkları görüşmeler ile ilgili her hafta uzmanla görüşmelerinin değerlendirmesini yapacaklardır. Akran yardımcıları görüşmelerle ilgili sormak istedikleri, varsa yaşanan sıkıntılar, görüşmelerin daha etkin şekilde devam etmesi için yapabilecekleri konusunda uzmandan geri bildirim alacaklardır. Bu çalışma her hafta 2 saat düzenli olarak yapılacaktır.

Kaynak: Aladağ, 2005

EK.1.3**AKRAN YARDIMCILIĞI PROGRAM SÖZLEŞMESİ**

Aday akran yardımcısı olarak, eğitim programı kapsamındaki etik kurallara uyacağıma ve sorumlulukları yerine getireceğime söz veririm. Aşağıda belirtilenleri ve bu programda yer aldığım sürece bunlara uyacağımı kabul ederim.

1. Eğitim programıyla ilgili her toplantıya (eğitim dersleri, haftalık gelişim toplantıları, bireysel ve grupla geribildirim saatleri) eksiksiz katılacağım.
2. Program süresince derslerde yaşadıklarımı, duygu ve düşüncelerimi açık bir şekilde ifade edeceğim; diğer aday akran yardımcılarına geribildirim vereceğim; ve program süresince yapmam gereken ödevleri tamamlayacağım.
3. Eğitim programı sırasında ve akran yardım ilişkisi içinde gizlilik ilkesine sonuna kadar uyacağım.
4. Bu programdan yardım alan her akranın kişilik haklarına saygı duyacağım.
5. Bu program kapsamında yaptığım akran yardımcılığı görüşmeleri ile ilgili düzenli geribildirim alacağım ve geribildirimde söylenenleri uygulayacağım.
6. Programda belirtilen sınırlar dışındaki konularda mutlaka hemen program sorumlusu ile görüşecek, yardım alan akranımı bir uzmana yönlendireceğim. Sınırlarımı kesinlikle aşmayacağım.
7. Akran yardımcılığı pozisyonumu asla kendi yararım, kazancım için kullanmayacağım.

Yukarıda yazılan ve program süresince öğretilen tüm “ETİK KURALLARA” kesinlikle uyacağımı, ve bu kurallarla ilgili belirsizlik yaşadığım zaman program koordinatöründen yardım isteyeceğimi kabul ediyorum.

Yukarıda yazılanları tümüyle kabul ediyorum ve bunlara uymadığım zaman program dışında tutulacağımı biliyorum.

Aday Akran Yardımcısı

Psikolojik Danışman: Derya UYSAL

Tarih:

Tarih:

İmza:

İmza:

I. Eğitim II. Ders:

Amaçlar:

- Akran yardımcılarının rol ve fonksiyonlarını bilmek,
- Aday akran yardımcılarının etik ilke ve sorumlulukların önemini anlamalarını sağlamak,
- Yardım eden kişinin özelliklerini bilmek,
- Kişiler arası ilişkilerde saygı, güven ve seçim hakkının önemini anlama,
- Kişilerarası ilişkilerde kişisel farklılıkların farkına varma

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

1) Bir önceki hafta ödev olarak verilen çevrelerinde gözlemedikleri ve yazdıkları problemler üzerine konuşuldu, ortak problemlere vurgu yapıldı. Bu problemler için akran yardımcılarının neler yapabileceği üzerine tartışıldı. Akran yardımcılarının rollerinden ve fonksiyonlarından bahsedildi. Akran yardımcısının dört temel rolü olan özel asistan, özel öğretmen, özel arkadaş, küçük grup lideri rolleri göz önünde bulundurularak rolleri tartışıldı.

- En önemli görevlerinin daha önce de bahsedildiği gibi sınıf ile okul psikolojik danışma ve rehberlik servisi arasında köprü görevi oldukları vurgulandı (özel asistan),
- psikolojik danışmanın verdiği duyuru, pano hazırlama, vb. konularda yardımcı olma (özel asistan),
- isteyen arkadaşlarına öğrendikleri konularla ilgili bilgi vermek (özel öğretmen),
- alacakları eğitim doğrultusunda arkadaşlarının basit düzeyde problemleriyle ilgilenmek, onları dinlemek, yardım etmek, ve kendilerini aşan konularda da bir uzmana yönlendirmeleri gerektiği vurgulandı (özel arkadaş).

2) Bir önceki hafta dağıtılan akran yardımcıları için etik ilke ve kurallar sözleşmesi tartışılmıştır.

“Siz olsaydınız nasıl birine bir derdinizi açardınız?” sorusu sorulur. Cevaplarını bir kağıda yazmaları istenir. Gönüllü öğrencilerin yazdıklarını paylaşmaları istenir. Herkes

paylaştıktan sonra ortak özellikler belirlenir. Daha sonra özellikle gizliliğin, dürüstlüğün, güvenin, saygı ve hoşgörünün ve seçim hakkının önemi vurgulanır. Dağıtılan akran yardımcıları için etik ilke ve kurallar sözleşmesi imzalatılır. Akran yardımcılarının sınırlılıkları ve kendi çıkarlarına yönelik kullanılmamasının gerekliliği vurgulanır.

3) Kişisel farklılıkları vurgulamak için EK.1.4 “HERKES FARKLI” etkinliği uygulandı.

4) Bir sonraki haftaya kadar kendilerini diğerlerinden ayıran özelliklerini yazmaları istenerek ders bitirilir.

EK.1.4**Etkinlik adı:** HERKES FARKLI

Amaç: Kişisel farklılıkları anlama

Süre: 15 dakika

Süreç: gruba aşağıdaki sorular yöneltilerek. Bu özelliklere sahip olanların parmak kaldırmaları istenir.

- Kimler Sezen Aksu dinliyor?
- Kimler İsmail YK dinliyor?
- Kimler Ceza dinliyor?
- Kimler Tarkan dinliyor?
- Kimler kereviz seviyor?
- Kimler makarna seviyor?
- Kimler pırasa seviyor?
- Kimler bamya seviyor?
- Kimler futbol oynuyor?
- Kimler voleybol oynuyor?
- Kimler masa tenisi oynuyor?
- Kimler boş zamanlarında bilgisayar oynuyor?
- Kimler boş zamanlarında kitap okuyor?
- Kimler boş zamanlarında TV izliyor?
- Kimler ileride öğretmen olmak istiyor?
- Kimler ileride doktor olmak istiyor?
- Kimler ileride mühendis olmak istiyor?
- Kimler ileride futbolcu olmak istiyor?

Daha sonra;

“Gördüğümüz gibi hepimizin farklı ilgileri, yetenekleri, ihtiyaçları, istekleri var. Peki bu sizin kötü biri olduğunuzu gösterir mi? İnsanlar farklı oldukları için aynı olay karşısında farklı düşünüp, farklı hissedip, farklı davranabilirler. Kişiler arası tartışmaların pek çoğu; olayları, durumları, karşımızdakinin gözünden göremememizden kaynaklanır. İnsanlar tartışırken genellikle birbirlerini dikkatli dinlemezler. Oysa kişi diğerini anlamaya önce ondan farklı bir birey olduğunu kabul etmekle, ona saygı duymakla başlar.”

Hoşgörü, kişisel farklılıklar, bireyin biricikliği vurgulanır.

I. Eğitim III . Ders:

Amaçlar:

- İletişimin tanımını bilme
- İletişimin öğelerini tanıma

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Öğrencilerden önce ellerine bir kağıda “sizce iletişim nedir?” , “ nasıl iletişim kurulur?” , “iletişim gerekli midir, neden?” vb soruları cevaplamaları istenir. Gönüllü öğrencilerin paylaşımları istenir.
- 2) Daha sonra drama yöntemiyle bir iletişim örneği sergilemeleri istenir.
- 3) İletişim ve iletişim örneğiyle ilgili ppt. Sunumu yapılır.
- 4) Sözlü ve sözsüz iletişim sunulurken daha önce sergiledikleri iletişim örneğini salt sözlü ve salt sözsüz biçimde yapmaları istenir. Hangisinin daha etkili olduğu sorulur.
- 5) İletişim öğeleri sunulurken sınıf içindeki öğelere uyarlamaları istenir.
- 6) İletişimin değişkenleri (beden dili, dinlemek, soru sormak, empati kurmak, ben dilini kullanmak) özetlendi ve daha sonraki derslerde bunlardan bahsedileceği söylendi.

I. Eğitim IV . Ders:

Amaçlar:

Kişilerarası ilişkilerde beden dilinin önemi
Kişilerarası ilişkilerde dinlemenin önemi
Kişilerarası ilişkilerde empatinin önemi

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

1) EK.1.5 “Benim Kişisel Mesafem” etkinliği yapıldı. Bu şekilde insanlar arasındaki mesafenin önemli olduğu, kişiyle aramızdaki yakınlığa bağlı olarak değişebildiği, bunun beden dilinin bir unsuru olduğu belirtildi.

2) daha sonra beden diliyle ilgili ppt. Sunumu yapıldı.

3) EK.1.6 “Kırmızı başlıklı kızı kurttan dinleyelim” etkinliği uygulanır.

4) “empati nedir?” diye sorularak öğrencilere beyin fırtınası yaptırıldı. Öğrencilerin görüşleri alınarak empatinin tanımı yapılır. Sonra öğrencilere şu sorular yöneltilir:

- empati iletişimi nasıl etkiler?

- biri size empati ile yaklaşırsa neler hissedersiniz? Nasıl tepki verirsiniz?

Vb. sorular sorularak empatinin önemi vurgulanır.

5) Öğrenciler üçerli gruplara ayrılarak EK.1.7 “Empatinin Üç Adımı” etkinliği ödev olarak verildi. Grup elemanlarının birbirlerini en az tanıyanlardan seçilmeye çalışıldı. Burada amaç etkinlikten çok grubun birbirleriyle kaynaşmalarını sağlamaktı.

EK.1.5

Etkinlik adı: Benim Kişisel Mesafem

Amaç: Kişisel mesafenin iletişimdeki önemini anlama

Süre: 15 dakika

Süreç:

Gruptan birbirlerini en az tanıdığı düşünülen iki öğrenci seçilir. Birbirlerine 6-7 metre mesafede beklemeleri istenir. Bir tanesinin sabit durması, diğerinin ise ona doğru yürümesi istenir. Duran öğrenci diğerinin yaklaşırken rahatsız olduğu mesafede onun durmasını söylemesi istendi.

Daha sonra duran öğrencinin en çok tanıdığı bir öğrenci seçildi. Aynı işlem bu şekilde tekrarlandı.

Gönüllü birkaç öğrenciyle daha aynı işlem tekrarlandı.

Burada amaç duran öğrencinin, kendisine yakın hissettiği arkadaşıyla arasındaki mesafenin daha az tanıdığı bir arkadaşına göre daha kısa olduğunun görülmesini sağlamaktır. Mahrem mesafenin önemi açıklanır:

“ diğer insanlarla aramıza koyduğumuz bu mesafeye “mahrem mesafe” denir. Mahrem mesafe, herkesin tipik olarak asansörde yaşadığı, tanımadığınız insanlarla yakın olduğunuzda rahatsızlık duyacağınız mesafedir. Bu yüzdendir ki asansörde, belediye otobüslerinde, minibüslerde kişisel sınırimıza girildiği için genellikle rahatsız olup yere ya da havaya bakarız, göz göze gelmekten kaçınırız.”

EK.1.6

Etkinlik adı: Kırmızı Başlıklı Kızın Hikayesini Bir De Kurttan Dinleyelim

Amaç: Kişiler arası ilişkilerde dinlemenin önemini kavrama

Süre: 20 dakika

Süreç:

1)Öğrencilere kırmızı başlıklı kız hikayesini bilen olup olmadığı sorulur ve bilen birinden anlatması istenir.

2)Daha sonra “Kırmızı başlıklı kızı bir de kurttan dinleyelim” hikayesi okunur.

3) Hikayeden sonra öğrencilere şu sorular yöneltilir:

- Şimdi “kırmızı başlıklı kız hikayesine değişik bir açıdan baktık. Hikayede geçen karakterler hakkında düşünceleriniz değişti mi? Neden?

- burada hikayeyi kurttan dinledik. İletişimde dinlemenin önemi nedir?

- sizin iç dinlenilmediğiniz oldu mu? Neler hissettiniz?

KIRMIZI BAŞLIKLİ KIZI BİR DE KURTTAN DİNLEYELİM

Çocukluğumuzdan bu yana hepimizin bildiği "Kırmızı Başlıklı Kız" hikayesini gelin bir de kurttan dinleyelim. Yargısız infaz yapmayalım.

Her gün yaptığım gibi ormanı temizlemeye çıkmıştım. Orman benim evim, temiz tutmak da benim görevim. Derken bir kız beliriverdi. Kırmızı başlık ve peleriniyle çok şüpheli bir görünümü vardı. Kimin aklına gelir bu garip kıyafeti giymek. Bir kurnazlık peşindeydi mutlaka. Bir süre dikkatle izledim bu garip kızı. Elinde taşıdığı üzeri örtülü sepette kim bilir ne taşıyordu!...

Yürüyüşü bile normal değildi. Bir sağa bir sola zıplaya zıplaya koşuyordu. Yanına yaklaşp ne yaptığını sorunca bana büyükannesinin evine gittiğini söyledi ama gel de inan. Yine de bıraktım peşini kendi işime döndüm. Fakat gel gör ki aklım o kıza takıldı bir kere... Bir gidip bakayım doğru mu söyledikleri dedim kendi kendime: gerçekten böyle bir büyükanne var mı? Orman benim evim. Ben hem ev sahibiyim, hem de diğer orman sakinlerine karşı sorumluyum. Tamam dünya geçici ve fani ama olsun. Neyse uzatmayayım...

Gittim, baktım ve gerçekten bir büyükanne buldum. Sorduğumda "evet o küçük kız benim torunum" dedi. O nasıl anne babadır ki o küçücük sübiyanı yalnız başına ormana

salıyorlar bu da küçük bir ayrıntı yaniii.. büyükanne torunu olduğunu söyleyince ben de sorumlu bir kişi olarak; "bu küçük kız yabancılarla konuşulmayacağını öğrenememiş daha!..." dedim ve anlattım küçük kızla karşılaşmamı... Büyükanne de ürperdi ve birlikte küçük kıza bir ders vermeye karar verdik. O yatağın altına saklandı, ben onun geceliğini giydim, başlığını taktım ve yatağına yattım. (İğrendim elbette ki o yatağa yatmaktan çünkü çok titiz biriyimdir ama söz konusu küçük bir kızın hayatı öğrenmesi olunca katlandık işte)küçük kız birazdan içeri girdi. Seslendi cevap verdim. Ne şaşkın bir çocuk".. beni büyükannesi sanıvermişti bile. Ben benim büyükannemi değil sesinden, kokusundan bile tanırım oysa ki. Neyse bunlar bir şey sayılmaz, daha neler yaptı bilerseniz . Kulaklarımın niçin büyük olduğunu sordu. Ne ayıp şey hiç sorulur mu"... yine de çocukluğuna verip yumuşak bir sesle cevapladım. "seni daha iyi duyabilmek için" ... Ama yetinmedi bu sefer kalkıp du burnumun niçin büyük olduğunu sormaz mı!... Ana babası bu kıza hiç mi terbiye vermemişti. Ben zaten burnumu kendime kompleks yapmış biriyim, uzun zamandır takıntılarım öz -güvenim sallantıda. Yine aldırmmamaya çalışırken bu sefer de ağzımın kocaman olduğunu yüzüme vurmaz mı!.. Tabi ki kızdım, siz olsanız kızmaz mıydınız? O sinirle ayağa fırlayıp peşinden koşturmaya başladım amacım poposuna iki tane vurmaktı. Birden ne olsa beğenirsiniz" bir kocaman avcı elinde tüfek kapından daliverdi. Beni "seni hain kurt, büyükanneyi yedin değil mi?.." diye suçlamaz mı!... halbuki büyük annenin kılına bile dokunmamıştım ayrıca ben vejeteryanım. o da saklandığı yerden çıkıp beni korumaya çalışmadı. Malum yaşlılık, kulakları iyi duymuyor insan oğlu hayin oluyor. Avcı muhakeme yapmadan infaz kararımı verdi. Anlatmaya çalışacaktım ki birden bana ne koklattıysa rehavet çöktü uyumuşum. Kalktım ki karımda taş dolu. Yürüyemiyorum. bu kadar hayinlik yapılmaz ki. Neyse zor bela ayağa kalktım yürüdüm. benim su kuyusuna düşüp öldüğümü sanıyorlardı ama ben doktorum Tahsin beyin yanına gitmiştim. Ameliyat oldum tam 3 ay hastanede yattım yok yere. Biraz daha geç kalsaydım ölebilmemişim ki hala çoğu şeyi yiyemiyorum sindirim zorlukları çekiyorum. Neyse bunlardan geçtim aylar sonra o gözüm gibi baktığım ormanıma gittim ki ne duyayım yok efendim ben babaanneyi yemişim yok kırmızı başlıklı kıızı yemişim yok böyle bişey. Tabi öldüm sanıp arkamdan atması kolay gelip yüzüme söylesinler yiyiyorsa. O babaanneyi bulsam gerçekleri itiraf ettirecektim ama rahmetli olmuş. İnsan oğlu hayin çiğ süt emmiş. İşte dostlar çocuklarınıza anlatıp da daha fazla beni rencide etmeyin.... Ben suçsuzum.....

I. Eğitim V . Ders:

Amaçlar:

- Ben dili-sen dilini ayırt etmelerini sağlamak,
- Ben dilini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak,
- İletişim engellerini fark etmelerini sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Ben dili ve sen diliyle ilgili ppt. sunumu yapıldı. Ben iletisinin üç yönü belirtilerek. Öğrencilerin ben diline ve sen diline verdiği örnekler alındı.
- 2) EK.1.8. “Ben Dili” formu öğrencilere dağıtıldı. 10 dakika verilerek doldurmaları istendi.
- 3) EK.1.9 “Ben Dili–Sen Dili Alıştırmaları” formu öğrencilere dağıtılarak bir sonraki derse doldurmaları için ev ödevi olarak verildi.
- 4) “Diyelim ki Ali kuyrukta bekliyor. Kuyruğun ön taraflarına birisi kaynak yaptı. Ali’in verebileceği tepkiler nelerdir?” denilerek öğrencilerin görüşleri alınıp tahtaya yazılır. Daha sonra iletişim engelleriyle ilgili ppt. Sunumu yapılır. Daha önce verdikleri tepkileri de göz önünde bulundurarak şu soruları yanıtlamaları istenir.

“bu tür tepkiler neden iletişimi engeller?”

“ karşınızdaki sizinle bu tarz iletişim kurarsa neler hissedersiniz?”

“ ne tepki verirsiniz?”

Soruları sorulur.

- 5) bir sonraki derse öğrencilerden EK.1.10 “iletişim engelleri” formunu doldurmaları ve çevrelerindeki insanları gözlemlenmeleri ve tepki verirken hani mesajları sıklıkla kullandıklarını ve bunların iletişimlerini nasıl etkilediklerini yazmaları istenerek ders sonlandırılır.

EK.1.8**BEN DİLİ:**

Kişinin o anda karşılaştığı durum veya davranış karşısında kendi duygu ve düşüncelerimizin açıklanmasıdır.

Ben dilinin en önemli yararı, karşımızdaki kişiye “ben böyle hissediyorum ama bu davranışın herkese böyle hissettirmeyebilir” anlamını içerdiğinden, karşımızdaki kişiyi suçlamadan, kendini gözden geçirme olanağı sağlar.

Ben iletisi üç yönü içerir:

- Sizi rahatsız eden davranışın bir tanımını (durum),
- Davranışın üzerinizdeki somut etkisi (etki),
- Bu davranışın sizde uyandırdığı en belirgin duygu (duygu).

Ör: Ertesi gün sınavınız var kardeşiniz son ses müzik dinliyor. Ne tepki verirsiniz?

Sen Dili: Kes şu müziğin sesini!!!

Ben Dili: Müziğin sesini bu kadar yüksek açtığın zaman (a) okuduğumu anlamıyorum (b) ve bu da beni sinirlendiriyor (c).

- Arkadaşınız her defasında aynı şeyi yapıyor. Siz konuşurken lafınızı kesip söze giriyor. Ne tepki verirsiniz?

Sen Dili:.....

Ben Dili:.....

- Arkadaşınızın ailesiyle sorunları var. Çok sık kavga ediyorlar. O gün yine annesiyle kavga etmiş. Sizin sorduğunuz bir soruya da anlayamadığınız bir şekilde sert bir tepki veriyor. Ne tepki verirsiniz?

Sen Dili:.....

Ben Dili:.....

- Arkadaş grubunuzda ilginç olan birşeyler var. Önceden çok samimi olduğunuz kişiler tam siz geldiğinizde konuşmayı kesip başka şeylerden bahsettiklerini hissediyorsunuz. Ne tepki verirsiniz?

Sen Dili:.....

Ben Dili:.....

EK.1.9**BEN DİLİ- SEN DİLİ ALIŞTIRMALARI**

Aşağıdaki cümlelere ben diliyle ve sen diliyle nasıl tepki verilebilir?

- Arkadaşınız bütün gün suratını asmış ama siz nedenini bilmiyorsunuz.

Sen Dili.....
.....

Ben Dili.....
.....

- Derste yanlış yaptınız daha sonra düzelttiniz ama öğretmeniniz bütün derslerde bunu yüzünüze vuruyor.

Sen Dili.....
.....

Ben Dili.....
.....

- Hafta sonu için arkadaşlarınız plan yapıyor ama kimse sizin fikrinizi sormuyor.

Sen Dili.....
.....

Ben Dili.....
.....

EK.1.10

İLETİŞİM ENGELLERİ

Aşağıdaki boşluklara verilen örneği dikkate alarak 2'şer cümle yazınız.

1) Emir vermek- yönlendirmek:

Ben söylüyorum yapacaksın!

.....

2) Uyarmak-göz dağı vermek:

Ödevini yapmazsan öğretmene söylerim

.....

3) Ahlak dersi vermek:

Bir öğrencinin sorumluluğu ders çalışmaktır.

.....

4) Öğüt verme, nasihat verme:

Bu şekilde davranmamalısın

.....

5) Nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek:

Büyükler konuşurken küçükler susar.

.....

6) Yargılama eleştirme, suçlama:

Sen ne zaman iyi not aldın ki bu sınavdan da iyi not bekleyesin.

.....

7) Ad takmak, alay etmek:

Çocuk gibi davranıyorsun. Koca bebek.

.....

8) Yorumlamak, analiz etmek:

Aslında sen öyle demek istemiyorsun.

.....

9) Soru sormak, sorgulamak:

Ne kadar çalıştın? neden böyle yaptın?

.....

10) Konuyu değiştirme, teselli etmek:

Boş ver, birkaç gün sonra unutursun.

.....

I. Eğitim VI . Ders:

Amaçlar:

- Genel olarak yardım becerilerini tanıtmak.
- Yardım becerilerinden etkin dinlemenin önemini fark etmelerini sağlamak
- Etkin dinlemede beden dilinin önemini bilmelerini sağlamak.
- Etkili soru sorma becerisi kazandırma.
- Asgari düzeyde teşvik etme becerisi kazandırma

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Bir önceki dersin özeti yapılır ve iletişim engelleriyle ilgili ödev olarak verilenler üzerine konuşulur.
- 2) Temel yardım becerilerinin genel olarak özeti yapıldı. Temel yardım becerileri; etkin dinleme, soru sorma, asgari düzeyde teşvik, duygu yansıtma, içerik yansıtma, özetleme. Bunların yardım ilişkisindeki önemi tartışıldı.
- 3) Öğrencilere “dün neler yaptığınızı paylaşmak isteyen var mı?” diye sorulur. Gönüllü öğrenciye söz verildikten sonra öğrenci anlatırken öğretmen dışarıya bakar. Saçıyla, tırnağıyla oynar, göz teması kurmaz. Öğrencinin sözü bittikten sonra “ başka paylaşmak isteyen var mı?” diye soruldu ancak öğrenciler parmak kaldırmadı. “ne oldu?” diye sorulduğunda “ dinlemiyorsunuz ki” dediler. “dinlemediğimi nerden anladınız?” diye soruldu. Öğrencilerin cevabı “hareketleriniz” oldu. Paylaşımında bulunan öğrenciye neler hissettiği, dinlenildiğini hissedip hissetmediği soruldu. Öğrenci dinlenilmediğini ve kendine önem verilmediğini belirtti.
- 4) Bu etkinlikten sonra dinleme becerisiyle ilgili ppt sunumu yapıldı.
- 5) Soru sorma becerisiyle ilgili ppt sunumu yapıldı. EK.1.11'deki formun önce I. Bölümü yapmaları, soruların açık mı kapalı uçlu mu olduklarını bulmaları istendi. Daha sonra II. Bölümdeki verilen ifadelere açık uçlu sorular sormaları istendi.
- 6) Asgari düzeyde teşvik etme becerisiyle ilgili ppt sunumu yapıldı.
- 7) Ev ödevi olarak o gün öğrenilen becerileri çevrelerindeki kişilerle ilişkilerinde kullanmaları istendi.

EK.1.11**I. BÖLÜM**

Aşağıdaki soruların hangilerinin açık, hangilerinin kapalı olduğunu işaretleyin.

- Gezide neler yaptınız? Açık ( ) Kapalı ( )
- Dün evde miydin ? Açık ( ) Kapalı ( )
- Ayşe sana neler söyledi? Açık ( ) Kapalı ( )
- En son gittiğin kurumu sevdi mi? Açık ( ) Kapalı ( )
- Müzik dinler misin? Açık ( ) Kapalı ( )
- Öğretmen sana öyle söyleyince sen ne yaptın ? Açık ( ) Kapalı ( )

II.BÖLÜM

Aşağıdaki ifadeleri söyleyen birisini konuşmaya teşvik edebilecek açık uçlu sorular yazın.

-Aslında ben de öğretmenlerle iyi olmak istiyorum. Ama ne oluyor bilmiyorum hep tartışıyoruz. Ne yapsam beni tersliyorlar.

-Son günlerde annem ile babam inanılmaz derecede iyiler. Buna çok seviniyorum ama bir yandan da tekrar eskiye dönecekler diye çok korkuyorum.

-Zamanımı bir türlü ayarlayamıyorum. Mesela cumartesi günü ders çalışmak için hiç dışarı çıkmadım, ama bütün gün doğru dürüst ders çalışmadım, zaman nasıl geçti anlayamadım.

- Dün eve giderken inanılmaz bir şey oldu. O kadar komikti ki eve gidene kadar güldüm. Aklıma geldikçe hala gülüyorum.

- Kantinde Ahmet'i gördüm bana karşı çok garip davrandı. Doğrusu bir anlam veremedim.

- Ailemle sürekli tartışıyoruz. Benim düşüncemi hiç sormuyorlar hep kendi istekleri olsun istiyorlar.

- Arzu gerçekten iyi birisi ama bazen o kadar çok konuşuyor ki orada onu öylece bırakıp gitmek istiyorum.

- Son zamanlarda iyice bunalıma girdim Kimse bana değer vermiyor.

I. Eğitim VII . Ders:

Amaçlar:

- Duygu- düşünce ve davranışın ayrımı yapmalarını sağlamak.
- Duygu-düşünce ve davranışların birbirlerini etkilediğini bilmelerini sağlamak.
- Duygulara ilgili sözcük dağarcığını geliştirme.
- Duygularımızı Daha İyi İfade Edebilmelerini sağlama

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Öğrencilere sırasıyla “duygu, düşünce ve davranış” kelimelerinin onlar için ne ifade ettiği sorularak beyin fırtınası yaptırılır.
- 2) Öğrencilere akıllarına gelen bütün duygu ifadelerini söylemeleri istenir. Söylenenler tahtaya yazılır. Eksik varsa EK.1.12’ye göre tamamlanır.
- 3) Sırayla yazılan duygular okunarak “peki bu duyguyu hangi durumlarda hissediyorsunuz?” sorusu sorulur.
- 4) EK.1.13’deki gibi duygu, düşünce ve davranışın tanımını yapılır. Düşünce, duygu ve davranışların bir bütün halinde olduğuna vurgu yapıldı.
- 5) EK.1.14’te örnekteki gibi örnek bir durum vermeleri ve bu duruma olumlu ve olumsuz bakışları duygu, düşünce ve davranışları nasıl etkileyebileceğine ilişkin görüşlerini yazmaları istenir.

EK.1.12**DUYGU LİSTESİ**

Acı	Huzur	Şevkat
Acıma	Huzursuzluk	Şüphe
Affetme	Hüzün	Tedirginlik
Ait olma	İşe yaramazlık	Tiksinme
Anlaşılmamışlık	Kararsızlık	Umut
Arzu	Kendine güven	Umutsuzluk
Aşk	Kıskançlık	Üzüntü
Bağlılık	Kızgınlık	Yalnızlık
Baskı	Korku	Zevk
Beğenilme	Mutluluk	
Bıkkınlık	Mutsuzluk	
Cesaret	Neşe	
Coşku	Nefret	
Çökkünlük	Özgürlük	
Gurur	Özlem	
Güven	Pişmanlık	
Hasret	Refah	
Hayranlık	Sabır	
Heves	Saygı	
Heyecan	Sevgi	
Hırs	Şaşkınlık	

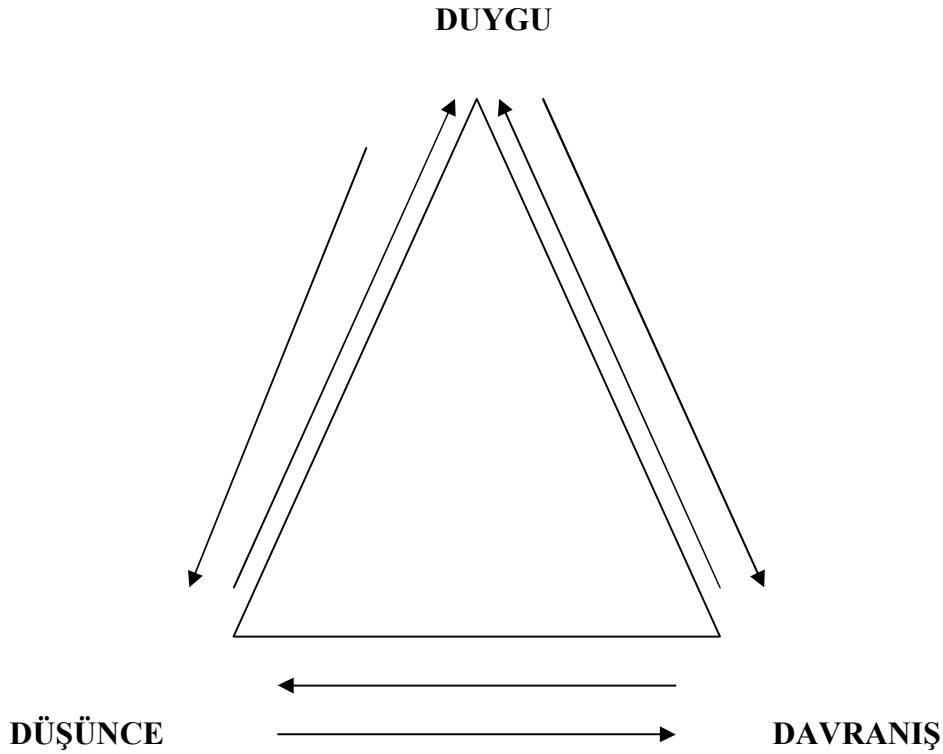
EK.1.13**DÜŞÜNCE-DUYGU-DAVRANIŞ**

Duygu; olaylar, nesnelere ya da kişiler karşısında kalbimizin istemsizce bize hissettirdikleridir ve yüzümüze yansıyan ifadedir.

Düşünce; bir olay ya da durum karşısında aklımızdan geçen fikir, tasarı ya da görüşür

Davranış; bir kişinin dışarıdaki diğer insanlarla da doğrudan doğruya gözlemlenebilecek tüm eylemleridir.

Düşünce, duygu ve davranışlarımız bir bütün halindedir. Her biri bir diğerini etkiler. Olumsuz bir duygu durumu içerisinde olduğumuzda aklımızdan geçen olumsuz düşünceler moralimizin daha da bozulmasına neden olur. Moralimizin bozulması ise çoğunlukla durumu düzeltmeye yarayacak yapıcı davranışlar yerine canımızı sıkan ve durumu bizim için daha da zorlaştıracak davranışlar içine girmemize neden olabilir. Ortaya koyduğumuz olumsuz davranışlar bazen olumsuz olayların başımıza gelmesine de neden olabilir. Örneğin gireceğimiz sınavda çok başarısız olacağımıza ilişkin sorgulanmaksızın kabul ettiğimiz bir düşünce, sınava çalışma motivasyonumuzu düşürür. Ve sonuçta korktuğumuz şey başımıza gelir.

Örn: Gireceğimiz sınavda çok başarısız olacağımıza ilişkin sorgulanmaksızın kabul ettiğimiz bir düşünce nasıl bir duygu oluşturur?

DURUM	DÜŞÜNCE	DUYGU	DAVRANIŞ
Sınavdayım	Hata yapmamalıyım. Eğer düşük not alırsam bu sonum olur. Asla düzeltemem	Sıkıntı Umutsuzluk Kaygı	Soruları doğru dürüst okumadan cevaplamaya çalışmak

Ör: İnsanların bizimle ilgilenmeyeceğini düşünüp onlara karşı ilgisiz kaldığımızda da korktuğumuz başımıza gelir.

DURUM	DÜŞÜNCE	DUYGU	DAVRANIŞ
Hoşlandığım kişinin yüzü asıktır	Benimle kimse ilgilenmez. Zaten çok itici biriyim. Zaten kimse benimle ilgilenmiyor. . Karşımdaki insana verebileceğim hiçbir şey yok	üzüntü çaresizlik	Yüzünü asıp karşıdaki insanla ilgilenmemek

- Oysa sadece olumsuzlara odaklanmak yerine durumun farklı yönlerini de aklımıza getirmek farklı duygu ve davranışlar sağlayabilir.

Örneğin,

DURUM	DÜŞÜNCE	DUYGU	DAVRANIŞ
Sınavdayım	<p>Şu anda kaygılıyım.</p> <p>Kaygı benim doğal bir duygum, Yaptığım şeyi önemsediğimi gösterir .</p> <p>Hata yapmam hiçbir şeyi yapamayacağım anlamına gelmez</p>	Rahatlama	Soruları daha dikkatli okuyup cevaplamaya çalışmak

DURUM	DÜŞÜNCE	DUYGU	DAVRANIŞ
Hoşlandığım kişinin yüzü asık	<p>Şu anda ilgilenmemesi hiçbir zaman ilgilenmediği anlamına gelmez.</p> <p>Geçen görüşmemizde çok sıcak davranmıştı.</p> <p>Canı bir şeye sıkıkm olabilir.</p>	Rahatlama	Kişi ile ilgilenmek,neden yüzünün asık olduğunu sormak

EK.1.14

DURUM	DÜŞÜNCE	DUYGU	DAVRANIŞ
Sınavdayım	Hata yapmamalıyım. Eğer düşük not alırsam, bu sonum olur. Asla düzeltemem.	Kaygı Sıkıntı Umutsuzluk	Soruları doğru dürüst okumadan cevaplamaya çalışmak.
Sınavdayım	Şu anda kaygılıyım, bu yüzden böyle düşünüyorum. Kaygı benim doğal bir duygum Yaptığım şeyi önemsedığimi gösterir. Hata yapmam hiçbir şeyi yapamayacağım anlamına gelmez.	Rahatlama	Soruları daha dikkatli okuyup cevaplamaya çalışmak

I. Eğitim VIII . Ders:

Amaçlar:

- İçerik yansıtma becerisini önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- İçerik yansıtma becerisini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak
- Duygu yansıtma becerisinin önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- Duygu yansıtma becerisini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak
- Özetleme becerisinin önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- Özetleme becerisini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak
- Aday akran yardımcılarının temel yardım becerilerini etkili bir şekilde kullanarak doğaçlama bir şekilde uygulama yapmalarını sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) İçerik ve duygu yansıtma becerisiyle ilgili ppt. sunumu yapıldı.
- 2) Öğrenilen beceriler özetlendi ve EK.1.15'deki form öğrencilere dağıtıldı ve ilk durum örnek olarak öğrencilere yaptırıldı. Diğer durumları da öğrencilerin kendilerinin doldurmaları istendi.
- 3) Özetleme becerisiyle ilgili ppt. sunumu yapıldı.
- 4) Daha sonra öğrencilerden herkesin bir problem durumu bulmaları istendi. Gönüllü iki kişi seçilip birinin danışan diğerinin akran yardımcısı olması ve şimdiye kadar öğrendikleri temel yardım becerilerini kullanarak doğaçlama bir şekilde 5-10 dakikalık uygulama yapmaları istendi. Uygulama tamamlandıktan sonra önce danışana daha sonra akran yardımcısına neler hissettiği ve kendilerini ve karşılarındakini nasıl buldukları soruldu. Daha sonra diğer izleyen öğrencilere nasıl buldukları soruldu. Varsa önerileri alındı. Daha sonra aynı kişilerin rolleri değişip danışan ve akran yardımcısı olmaları istendi. Bu şekilde uygulama tamamlandı
- 5) Bir sonraki derse bütün öğrencilerin aynı şekilde uygulama yapmaları için ikişerli eşleştirme yapıldı. her öğrencinin yapılan uygulamaya benzer 10-15 dakikalık senaryo yazmaları istendi. Herkesin kendi senaryosunda akran yardımcısı, arkadaşının senaryosunda danışan olacak şekilde çalışmalarını istendi. Bir sonraki derse her grubun bir canlandırma hazırlamaları istendi. Ondan sonraki derste de diğer öğrencinin hazırlamaları istenerek ders sonlandırıldı.

EK.1.15**FORM**

Kendinizi aşağıdaki durumlarda yardım eden rolünde hayal edin. Etkili soru sorun ve kişinin söylediklerinden anladığınızı ona içerik ve duygu yansıtın.

DURUM I: Sürekli ders çalışmayı erteliyorum. alışmamak için elimden gelen her Şeyi yapıyorum, hatta sevmediğim işleri bile.

Soru Sorma: _____
 İçerik Yansıtma: _____
 Duygu Yansıtma: _____
 _____

DURUM II: Çok abuk sinirlenip etrafımda kim varsa bağırmaya başlıyorum ve onları kırıyorum. Sonra çok pişman oluyorum ama iş işten geçmiş oluyor.

_____
 _____
 _____
 _____

DURUM III: Çok kısayım, bu nedenle kız arkadaşım yok.

_____
 _____
 _____
 _____

DURUM IV: Bensiz bir Şey yapamaz aslında, çarşıya tek çıkamaz, illaki alışverişe benimle birlikte çıkar ama beni küçük düşürmek için adeta fırsat kollar. Bunu neden yapıyor anlamıyorum

_____
 _____
 _____
 _____

I. Eğitim IX . Ders:

Amaçlar:

- Aday akran yardımcılarının temel yardım becerilerini etkili bir şekilde kullanarak uygulama yapmalarını sağlamak.
- Gözlemleyen öğrencilerin yardım ilişkisi esnasında yapılan hataları gözlemlenmelerini sağlamak
- Gözlemleyen öğrencilerin yapıcı eleştiri yapabilmelerini sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Aday akran yardımcıları bir önceki derste eşleştirildikleri arkadaşlarıyla birlikte hazırladıkları senaryoları canlandırdılar.
- 2) Diğer öğrencilerin danışma yapan arkadaşlarını beden duruşunu, ses tonunu, göz teması kurup kurmadığını, tepkilerini,vb. gözlemlenmeleri ve gözlemlerini yazmaları istendi.
- 3) Canlandırma tamamlandıktan sonra önce canlandıran öğrencilere neler hissettikleri, kendilerini ve karşılarındakini nasıl buldukları soruldu. Daha sonra diğer izleyen öğrencilerin nasıl buldukları soruldu. En son da psikolojik danışman beğendiği ve geliştirilmesi gereken yerleri belirtti.
- 4) Grubun yarısı bu şekilde senaryolarını canlandırdı. Diğer yarısının da bir sonraki derse aynı şekilde hazırlanmaları istenerek ders sonlandırıldı.

I. Eğitim X . Ders:

Amaçlar:

- Aday akran yardımcılarının temel yardım becerilerini etkili bir şekilde kullanarak uygulama yapmalarını sağlamak.
- Gözlemleyen öğrencilerin yardım ilişkisi esnasında yapılan hataları gözlemlenmelerini sağlamak
- Gözlemleyen öğrencilerin yapıcı eleştiri yapabilmelerini sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Aday akran yardımcıları bir önceki derste yapıldığı gibi eşleştirildikleri arkadaşlarıyla birlikte hazırladıkları senaryoları canlandırdılar.
- 2) Diğer öğrencilerin danışma yapan arkadaşlarının yine bir önceki derste gibi arkadaşlarının beden duruşunu, ses tonunu, göz teması kurup kurmadığını, tepkilerini, vb. gözlemlenmeleri ve gözlemlerini yazmaları stendi.
- 3) Canlandırma tamamlandıktan sonra önce canlandıran öğrencilere neler hissettikleri, kendilerini ve karşılarındakini nasıl buldukları soruldu. Daha sonra diğer izleyen öğrencilerin nasıl buldukları soruldu. En son da psikolojik danışman beğendiği ve geliştirilmesi gereken yerleri belirtti.
- 4) Bu şekilde bütün öğrencilerin uygulama yapmasına fırsat verildi.

II. Eğitim I. Ders:

Amaçlar:

- İki grup üyelerinin birbirlerini tanımalarını sağlamak.
- Daha önce öğrenilen temel yardım becerilerin hatırlanmasını sağlamak
- İleri düzey yardım becerilerini genel olarak tanıtmak.
- Akran yardımcılığı eğitim programını tam olarak kavramalarını sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Öğrenciler bir birinci gruptan bir de diğer gruptan olacak şekilde ikişerli gruplandırıldı. Daha sonra 5 dk. verildi. Bu süre zarfında birbirlerine sorular sorarak birbirlerini tanımaya çalışmaları istendi. Buna göre biri diğerini tanıttı. Bu şekilde öğrencilerin birbirlerini tanımaları sağlandı.
- 2) Öğrencilere birinci eğitim boyunca neler öğrendikleri sorularak ve tanımlamalar ve örneklendirmeler yoluyla genel bir tekrar yapıldı.
- 3) Daha sonra temel ve ileri düzey yardım becerilerinin önemini belirten ppt sunumu yapıldı
- 4) Genel olarak ileri düzey yardım becerileri tanıtıldı.
- 5) Bir sonraki görüşmeye kadar öğrencilerden akran yardımcılığı eğitim programını tanıtıcı broşür, afiş, poster, vb. hazırlamaları istendi.

II. Eğitim II. Ders:

Amaçlar:

- Kendini açma kavramını anlamalarını sağlamak.
- Kendini açma becerisinin önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- Uygun bir şekilde kendini açmayı yordayabilmelerini sağlama.
- Bilgi verme becerisinin kullanım alanlarından bahsetmek
- Bilgi kaynağına yönlendirmenin önemini vurgulamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Bir önceki derste ödev olarak verilen akran yardımcılığını tanıtan afişler incelenerek geribildirim verildi.
- 2) Öğrencilere kendini açma kavramı soruldu. Söylenenler tahtaya yazıldı.
- 3) Daha sonra kendini açmanın tanımı yapıldı. Kendini tanıma penceresi (EK.1.16) tahtaya çizilerek, açık, kör, gizli, bilinmeyen benlik kavramları açıklandı. Kendini açmanın faydalarından bahsedildi.
- 4) Uygun şekilde kendini açmanın değişkenleri olan; miktar, derinlik, sürenin kendini açmadaki önemi vurgulandı.
- 5) Danışanın neden kendini açmaktan çekinebileceği üzerinde duruldu. Bunlardan; aile ortamı, kendimizi tanımaktan korkmak, yakın olma korkusu, değişim korkusu, reddedilme korkusu, utanma, suçluluk duygusu, ilişkiyi kaybetme korkusu üzerinde duruldu.
- 6) Kendini açmanın özellikle güven oluşumundaki öneminden söz edildi.

EK.1.16

Açık Benlik	Kör Benlik
Gizli Benlik	Bilinmeyen Benlik

İlişkinin Başında

Açık Benlik	Kör Benlik
Gizli Benlik	Bilinmeyen Benlik

Yakın İlişkilerde

II. Eğitim III. Ders:

Amaçlar:

- Yüzleştirme kavramını anlamalarını sağlamak.
- Yüzleştirme becerisinin önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- Yüzleştirme becerisini etkili bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak.
- Sözel ve sözel olmayan davranışlar ve sözel ifadeler arasındaki tutarsızları yansıtabilmelerini sağlama.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Öğrencilere önce yüzleştirme kavramı soruldu. Söylenenler tahtaya yazıldı.
- 2) Daha sonra yüzleştirmenin tanımı yapıldı.
- 3) Yüzleştirmenin önemi, işlevi vurgulandı.
- 4) Yüzleştirmeye örnek vermek isteyen öğrenciler seçilerek doğaçlama olarak canlandırma yapıldı.
- 5) Bir sonraki derse öğrencilerin yüzleştirmeye örnek yazmaları istenerek ders sonlandırıldı.

II. Eğitim IV. Ders:

Amaçlar:

- Olumlu yanları ortaya çıkarma becerisinin önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- Olumlu yanları ortaya çıkarma becerisini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak
- Odaklanma becerisinin önemini ve fonksiyonunu bilmelerini sağlamak.
- Odaklanma becerisini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak
- Öğrenilen tüm becerileri bütüncül bir şekilde algılamalarını sağlamak

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Olumlu yanları ortaya çıkarma ve odaklanma becerisiyle ilgili ppt sunumu yapıldı.
- 2) Öğrenilen bütün becerilerin hepsinin genel bir tekrarı yapıldı.
- 3) Öğrenciler 2'şerli gruplandırıldı. Bir sonraki derse öğrendikleri tüm becerileri kullanabilecekleri 10'ar dakikalık senaryo yazıp oynamaları istendi.

II. Eğitim V. Ders:

Amaçlar:

- Aday akran yardımcılarının öğrendikleri tüm becerileri etkili bir şekilde kullanarak uygulama yapmalarını sağlamak.
- Gözlemleyen öğrencilerin yardım ilişkisi esnasında yapılan hataları gözlemlmelerini sağlamak
- Gözlemleyen öğrencilerin yapıcı eleştiri yapabilmelerini sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Aday akran yardımcılarını bir önceki derste eşleştirildikleri arkadaşlarıyla birlikte hazırladıkları senaryoları canlandırdılar.
- 2) Diğer öğrencilerin danışma yapan arkadaşlarını beden duruşunu, ses tonunu, göz teması kurup kurmadığını, tepkilerini, temel ve ileri düzey becerileri etkili bir şekilde kullanıp kullanmadıklarına dikkat ederek gözlemleri ve gözlemlerini yazmaları istendi.
- 3) Canlandırma tamamlandıktan sonra önce canlandıran öğrencilerin, diğer izleyen öğrencilerin ve psikolojik danışmanın görüşleri alınarak, beğenilen ve geliştirilmesi gereken yerler belirtildi.
- 4) Grubun yarısı bu şekilde senaryolarını canlandırdı. Diğer yarısının da bir sonraki derse aynı şekilde hazırlanmaları istenerek ders sonlandırıldı.

II. Eğitim VI. Ders:

Amaçlar:

- Aday akran yardımcılarının öğrendikleri tüm becerileri etkili bir şekilde kullanarak uygulama yapmalarını sağlamak.
- Gözlemleyen öğrencilerin yardım ilişkisi esnasında yapılan hataları gözlemlenmelerini sağlamak
- Gözlemleyen öğrencilerin yapıcı eleştiri yapabilmelerini sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Aday akran yardımcılarını bir önceki derste yapıldığı gibi eşleştirildikleri arkadaşlarıyla birlikte hazırladıkları senaryoları canlandırdılar.
- 2) Diğer öğrencilerin danışma yapan arkadaşlarının yine bir önceki derste gibi arkadaşlarının beden duruşunu, ses tonunu, göz teması kurup kurmadığını, tepkilerini, temel ve ileri düzey becerileri etkili bir şekilde kullanıp kullanmadıklarına dikkat ederek gözlemlenmeleri ve gözlemlerini yazmaları istendi.
- 3) Canlandırma tamamlandıktan sonra önce canlandıran öğrencilere neler hissettikleri, kendilerini ve karşılarındakini nasıl buldukları soruldu. Daha sonra diğer izleyen öğrencilerin nasıl buldukları soruldu. En son da psikolojik danışman beğendiği ve geliştirilmesi gereken yerleri belirtti.
- 4) Bu şekilde bütün öğrencilerin uygulama yapmasına fırsat verildi.

II. Eğitim VII. Ders:

Amaçlar:

- Etik ilke ve kuralların önemini anlamalarını sağlamak.
- Kendilerini aşan durumları bilmelerini sağlamak

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Bir önceki hafta zaman yetmediği için senaryolarını sergileyemeyenler sergilendi.
- 2) Bu şekilde bütün öğrencilerin uygulama yapmasına fırsat verildi.
- 3) Akran yardımcıları için etik ilke ve kuralları dağıtıldı ve üzerinde tartışıldı.
- 4) Akran yardımcılarının kendilerini aşan sorunlar tartışıldı.
- 5) Yönlendirebilecekleri uzmanlar üzerine konuşuldu.
- 6) Akran yardımcılarının benimsemeleri gereken başlıca ilkeler (gizlilik, yeterlilik, dürüstlük, güven, saygı, duyarlılık ve hoşgörü); EK.1.17 incelenerek tartışıldı.

EK.1.17**AKRAN YARDIMCILARI İÇİN ETİK İLKE VE KURALLAR**

Akran Yardımcılığı Programı için hazırlanmış olan etik ilke ve kurallar akran yardımcılığı hizmetini veren tüm akran yardımcılarını kapsamaktadır. Akran yardımcılığı, eğitim programı kapsamındaki etik ilke ve kurallara bağlı kalacaklarına söz vermek zorundadır.

Akran Yardımcılarının Benimsemeleri Gereken Başlıca İlkeler;

- **Gizlilik:** Eğitim programı sırasında ve akran danışma ilişkisi içinde gizlilik ilkesine sonuna kadar uyarlar. Akranlarına ilişkin her türlü bilgiyi koruma sorumluluğu taşırlar. Akranları ile yaptıkları görüşmeleri kesinlikle gizli tutarlar. Geribildirim aldıkları program koordinatörü-uzman dışında kimseyle kesinlikle paylaşmazlar.
- **Yeterlik:** Akran yardımcılığı yeterliklerini ve sınırlarını bilirler. Programda belirtilen sınırlar dışındaki konularda mutlaka hemen program sorumlusu ile görüşür, yardım alan akranlarını bir uzmana yönlendirirler. Sınırlarını kesinlikle aşmazlar.
- **Dürüstlük ve Güven:** Akran yardımcılığı sürecinde dürüstlüğü, doğruluğu, güveni ve gerçekliği ön plana alırlar. Kendilerini tanıtırken, eğitimlerinden ve akran yardımcılığı niteliklerinden söz ederken yanlış ve abartılı ifadeler kullanmazlar. Akran yardımcısı durumları asla kendi yararı ve kazancı için kullanmaz.
- **Saygı, Duyarlılık ve Hoşgörü:** Akran yardımcılığı akranlarına karşı duyarlı ve kabul edicidirler. Her akranın değerli ve biricik olduğunu bilirler. Bu programdan yardım alan her akranın kişilik haklarına ve onurlarına saygı duyarlar. Akranlarının kendi problemlerini çözme gücüne güvenirlir, akranlarının kendi kararlarını kendi verme özgürlüğüne içten inanırlar.

AKRAN YARDIMCILIĞI İLİŞKİSİ:

1. Akran yardımcılığı ilişkisi ancak akranın gönüllüğü ile mümkündür.
2. Akran görüşmesi sırasında akran yardımcısı, akranının kişisel bütünlüğüne saygı göstererek onun iyiliği ve huzuru için çalışmaktan sorumludur.
3. Akran yardımcısı, akranı ile görüşmeye başlamadan önce akranına akran yardımcılığı ile ilgili kendi rol, sorumluluk ve sınırlılıkları hakkında bilgi verir.
4. Akran yardımcısı, kendi sınırları dışındaki her konuda yardım alan akranını uygun bir uzmana yönlendirir. Akran önerilen uzmana gitmek istemezse bile, akran yardımcısı ilişkiyi sürdürmez.
5. Akran yardımcısı akranı ile objektif (tarafsız) olmasını engelleyecek herhangi bir durum yaşadığında akranını başka bir akran yardımcısına ya da uzmana yönlendirir.
6. Akran yardımcısı akranları ile yaptığı her görüşmeyi program sorumlusuna bildirmek ve geribildirim almak ve geribildirimde söylenenleri uygulamak zorundadır.

Yukarıda yazılan "Akran Yardımcılığı Programı Etik İlke ve Kuralları"na sonuna kadar uyacağıma, sorumlulukları yerine getireceğime, kurallarla ilgili belirsizlik yaşadığım zaman program koordinatöründen hemen yardım isteyeceğime söz veririm.

Akran Yardımcısı:

Psikolojik Danışman: Derya UYSAL

Tarih:

Tarih:

İmza:

İmza:

Kaynak: Aladağ, 2005

II. Eğitim VIII. Ders:

Amaçlar:

- Problem kavramının tanımlamak
- Problem çözme basamakları hakkında bilgi vermek.
- Karşılaştıkları bir problemi bu basamaklara uyarlamalarını sağlamak.

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Öğrencilerin dikkatini çekmek için önce şu problem durumu ortaya kondu:

“Şimdi hepimiz, 20 kişi uçağın içindeyiz. Arabistan’a tatile gidiyoruz. Dağları, çölleri aşıyoruz. Tam ortada bir yerde uçak düşüyor. Ama şanslıyız hepimizin paraşütü var☺ hepimiz sağ salim iniyoruz karaya. Ama şunu biliyoruz ki geldiğimiz yön de gideceğimiz yön de aynı mesafede ve çok uzak. O kadar uzak ki ne tarafa gidersek gidelim kesinlikle açıklıktan ya da susuzluktan öleceğiz. Sizlerden Ayşe’de ayna, Ahmet’te ateş, Kerem’de çakı, Büşra’da alkol, Mustafa’da da bir şişe su var. Elimizde birkaç gün yetecek yiyecekten ve sırtımızdaki paraşütlerden başka bir şey yok..

Ne yapardınız?”

denilerek tartışma başlatıldı. Fikirler tahtaya yazıldı. En son olarak danışman kendi fikrini paylaştı ve çözüme en yakın olanı seçildi.

- 2) Daha sonra problem çözme basamakları hakkında ppt sunumu yapıldı.
- 3) EK.1.18’deki Form dağıtılarak öğrencilerden doldurmaları istendi. Daha sonra birlikte değerlendirildi..
- 4) EK.1.19’deki form öğrencilere dağıtılarak bir sonraki derse karşılaşılabilecekleri bir problem durumunu yazıp, bunu problem çözme basamaklarına göre çözümlenmeleri istenmiştir.

EK.1.18**FORM 1**

Aşağıda verilen örnek problemin kendi probleminiz olduğunu varsayarak çözüme ulaştırmaya çalışınız.

Örnek: Mağazada gördüğünüz ve çok beğendiğiniz bir kazağı almak istiyorsunuz. Ama anneniz pahalı olduğu için almanızı istemiyor. Bu duruma çok üzüldünüz, ne yaparsınız?

1. Problemi açık bir şekilde tanımlayın.
2. Problemin kime ait olduğunu belirleyin.
3. Problem sizinse çok sayıda alternatif çözüm yolu üretin.
4. Yukarıdaki alternatiflerin her birinin muhtemel sonuçlarını değerlendirerek uygun olmayanları eleyin.
5. Geriye kalan seçeneklerden en uygun olanını belirleyin.
6. Uygun olan alternatifi gerçekleştirmek için bir zaman belirleyin.
7. Eğer probleminiz çözüme kavuşmamışsa aşamaları tekrar gözden geçirin.

Kaynak: MEB (2002). Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 10. Sınıf Rehberlik Programı Öğretmen El Kitabı. Ankara

EK.1.19**FORM 2**

1. Problemi açık bir şekilde tanımlayın.
2. Problemin size ait olup olmadığına karar verin.
3. Problem sizinse çok sayıda alternatif çözüm yolu üretin.
4. Yukarıdaki alternatiflerin her birinin muhtemel sonuçlarını değerlendirin.
5. Geriye kalan seçeneklerden en uygun olanını belirleyin.
6. Uygun olan alternatifi gerçekleştirmek için bir zaman belirleyin.
7. Eğer probleminiz çözüme kavuşmamışsa aşamaları tekrar gözden geçirin.

II. Eğitim IX. Ders:

Amaçlar:

- Verimli ders çalışma tekniklerini öğretmek.
- Verimli ders çalışmak için hedef belirlemenin önemini vurgulama
- Verimli ders çalışmak için programlı çalışmanın önemini vurgulama
- Başarıda tekrar etmenin önemini anlamalarını sağlamak
- Çalışma köşesinde dikkati dağıtan etmenler hakkında bilgi vermek.
- Dikkat toplama yolları hakkında bilgi verme
- Uygulanabilir ders programı hazırlamayı öğretmek

Süre: 90 dk. (45' + 45')

Süreç:

- 1) Bir önceki ödev olarak verilen bir problem durumunu problem çözme basamaklarına göre çözümlenmeleri incelendi.
- 2) Daha sonra yeni dersin amacı açıklandı. Öğrencilere nasıl çalıştıkları soruldu.
- 3) Programlı çalışan öğrencilerin programlarını açıklamalarına fırsat verildi.
- 4) Daha sonra verimli ders çalışma teknikleri, dikkat toplama yolları ve ders programı hazırlamayla ilgili ppt sunumu yapıldı.
- 5) Örnek ders programları gösterildi.
- 6) Bir sonraki derse herkesin kendine öğrendiklerini kullanarak bir ders programı hazırlamaları istendi.

II. Eğitim X. Ders:

Amaçlar:

- Akran yardımcılığı eğitim programının değerlendirilmesi
- Akran yardımcılığı uygulamalarının etik kurallarının ve işleyiş kurallarının öneminin vurgulanması.
- Geribildirim verilecek gününün ve saatinin belirlenmesi.

Süre: 90 dk.

Süreç

- 1) Öncelikle bir önceki derste ödev olarak verilen ders programları incelendi.
- 2) Akran yardımcılığı eğitim programın aşamaları tekrar edildi.
- 3) Aday akran yardımcıları tüm süreci değerlendirdi. Bunun için şu sorular soruldu:
  - “ beklentileriniz karşılandı mı?”
  - “ en çok beğendiğiniz ders hangisiydi?”
  - “ en çok dikkatinizi çeken konu hangisiydi?”
  - “ hoşunuza gitmeyen konular hangileriydi?”
  - “bu eğitim sizin işinize yaradı mı? Yaradıysa size ne gibi katkıları oldu?”
  - “ sizce bu program işe yarar mı?”
  - “yararsa hangi konularda etkili olabilir?”
- 4) Arkadaşlarına yapılabilecek hizmetler üzerine konuşuldu. Buna göre her öğrencinin en az iki öğrenciyle görüşüp geribildirim alması gerektiği belirtildi. Arkadaşlarına nasıl duyuru yapılabileceği tartışıldı. Buna göre her sınıfa bir akran yardımcılığı panosu hazırlanmasına ve bu panoya akran yardımcılığını ve kendilerini tanıtan bir ilan asılmasına karar verildi. Buna göre EK.1.20'deki ilana karar verildi. Bu panonun her iki haftaya bir sınıfın ihtiyacına göre yenilenmesine karar verildi.
- 5) Akran yardımcılarının etik ilkeleri ve kurallara bağlı kalmanın önemi tekrar vurgulandı.
- 6) Geribildirim alınacak gün ve saat kararlaştırıldı.
- 7) EK.5'deki Akran yardımcılığı eğitimini değerlendirme formunu öğrencilerden doldurmaları istendi.

EK.1.20

Öğrencinin Temel Sorumluluğu
Kendisini Geliştirmek Ve
Öğrenmektir.
İkincil Sorumluluğu İse
Arkadaşlarının Kendilerini
Geliştirmesine Ve Öğrenmesine
Yardım Etmektir.

İŞTE BU AMAÇLA SENİ DİNLEMeye HAZIRIM

İLKELERİM:

Akran yardımcısı olmak için;

- ✓ akranlarıma ilişkin her türlü bilgiyi korumaya,
- ✓ yaptığımız görüşmelerde anlattıklarını kesinlikle gizli tutmaya,
- ✓ her akranımın değerli ve biricik olduğuna, onun kişilik haklarına saygı duymaya söz verdim;

SANA NASIL YARDIMCI OLABİLİRİM?

- Anlattıklarını geçiştirmek yerine,
Seni yargılamadan ilgi ve özenle dinleyebilirim.
- Seni avutmaya çalışmak yerine,
Yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım.
- Öğüt vermek, ne yapman gerektiğini söylemek yerine,
Ne yapabileceğin konusunda seninle birlikte seçenekler arayabilirim.

Akran Yardımlaşma ve Dayanışma Grubu

EK.2**BENLİK TASARIMI ENVANTERİ****Y FORMU**

Aşağıdaki cümlelerden her birini dikkatle okuyun. Cümle sizin kişiliğinizi, düşünce ve duygularınızı tamamiyle yansıtıyorsa, cevap kâğıdında “*Tam Benim Gibi*” anlamına gelmek üzere TBG sütununun altına bir X işareti koyun. Eğer bu cümle sizin durumunuza ancak biraz uygun düşüyorsa, “*Biraz Benim Gibi*” anlamına gelen BBG sütununun altına işaretleyin. Cümlenin sizin durumunuzu yansıtmıyorsa karar vermeyecek olursanız “*KARARSIZIM*” anlamına gelen (?) işaretleri bulunan sütunun altına işaretleyin. Cümle size uymuyorsa “*asla*” sütunlarının altına işaretleyin.

CÜMLELER

1. Sıkılganım ve utangacıım.
2. Kırgınlıklarımın çöküntüsü içindeyim.
3. İçine kapanık insanım.
4. Kötü yola sapmaktan korkuyorum.
5. Sinirliyim.
6. Günlük işlerimi zevkle yapıyorum.
7. Şanslı bir insanım.
8. Okumak ve çalışmak benim için zevkli bir uğraş.
9. Yurdumu seviyor ve ilerlemesine katkıda bulunmaya çalışıyorum.
10. Ölümünden çok korkuyorum.
11. Çabuk tesir altında kalıyorum.
12. Cinsiyetimden (Kız/Erkek) olmaktan şikâyetçiyim.
13. Sevilmediğim kanısındayım.
14. Yakınlarımdan baskısına dayanamıyorum.
15. Ülke sorunlarının er geç çözüleceği kanısındayım.
16. İnsanlara yardımdan zevk alıyorum.
17. Problemleri çözmek ve işleri yoluna koymaktan hoşlanıyorum.
18. Geleceğe umutla bakıyorum.
19. Yeni denemelere girmekten hoşlanıyorum.
20. Kimsenin bana önem vermemesine üzülüyorum.
21. Flört anlamında bir ilişki kurmaktan kaçınıyorum.
22. İnsanlarla yakın ilişki kurmam, samimi olmak bana zor geliyor.
23. Yaşamakla ölmek benim için aynıdır.
24. Kendimi yalnız ve yabancı hissediyorum.
25. Üzerime sorumluluklar almaktan zevk alıyorum.
26. Çalışmalarımın topluma yararlı olacağı kanısındayım.
27. Yaşamaktan zevk alıyorum, moralim yüksek.
28. Güçlüklerimi yenebilmekteyim.

29. İnsanların çoğuna güvenim var.
30. Aşırı derecede alttan alıyorum.
31. Güç karşısında çabuk pes ediyorum.
32. Hakkımı korumakta güçlük çekiyorum.
33. Her şeyi anlamsız buluyorum.
34. Çoğu zaman kendimi hüzünlü hissediyorum.
35. Kendimi boş ve gayesiz hissediyorum.
36. Hiçbir şeyle devamlı ilgilenemiyorum.
37. Kendimi değersiz ve işe yaramaz hissediyorum.
38. Rahat konuşuyorum.
39. Canlı ve neşeliyim.
40. İçimi rahatça dökabilen açık ve samimi bir insanım.
41. Sağlıklı ve güçlüyüm.
42. İyi bir insanım.
43. Hayatta bütün değer sistemlerine kuşku ile bakıyorum.
44. Büyüklere isyan duygusu içindeyim.
45. Diploma almak zorunda olmazsam tahsili hemen bırakırım.
46. Mutsuzum.
47. İçimde sürekli bir gerilimin sıkıntısını duymaktayım.
48. Başkalarıyla işbirliği yapmaktan hoşlanıyorum.
49. Geçirdiğim hayattan memnunum.
50. Yapacağım işlerin kıvancını duyuyorum.
51. Geçirdiğim tecrübeler bana çok şey kazandırdı.
52. Bütün günlük çatışmalara rağmen evrende bir ahenk ve anlam olduğuna inanıyorum.
53. Gerektiği zaman hakkını arayabilirim.
54. Sevgimi ve saygımı açıkça anlatırım.
55. Başkalarının uygun bulmadığım isteklerine “hayır” diyebilirim.
56. Kalabalık içinde olmak huzurumu kaçıır.
57. Sık sık kendimi endişe ve kaygı içinde buluyorum.
58. Bazı insanlara rastlamamak için yolumu değiştiririm.
59. Kendimden utanıyorum.
60. Başkaları seyrederken iş yapmak bana zor geliyor.
61. Okulda başarısız olsam bile ailem tarafından destekleneceğimden eminim.
62. Arkadaşlarımla iyi vakit geçiriyorum.
63. Duygu ve düşüncelerimi kolaylıkla ifade edebiliyorum.
64. Evim, yaşanılması hoş bir yerdir.
65. Bana yapılan şakaları hoş karşılıyorum.

BENLİK TASARIMI ENVANTER CEVAP ANAHTARI

1. Tam benim gibi					3. Kararsızım					4. Benim gibi değil						
2. Biraz benim gibi										5. Hiç benim gibi değil						
1.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						34.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						35.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						36.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						37.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						38.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						39.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						40.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						41.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						42.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						43.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						44.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						45.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						46.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						47.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						48.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						49.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						50.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						51.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						52.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						53.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						54.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						55.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						56.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						57.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						58.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						59.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						60.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						61.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						62.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
30.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						63.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
31.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						64.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
32.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)						65.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
33.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)											

EK.3 Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği- Öğrenci Formu

Yönerge: Aşağıda, sizlerin yaşamınızla ilgili bazı cümleler sıralanmıştır. Lütfen her bir cümleyi okuyup fazla zaman harcamadan size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Her insan birbirinden farklı olduğu için bu cümlelerden herhangi birinin doğru ya da yanlış olması söz konusu değildir.

Zeynep Sümer
O.D.T.Ü., Eğitim Fakültesi

İsim: .....

Cinsiyet : K E

Sınıf: .....

Uygulama Tarihi: .....

	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç bir zaman
1. Arkadaşlarıma kendi duygularımı açıkça söylerim.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Oyunda kaybettiğim zaman mızıkçılık yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Bir amaca ulaşmak için sonuna kadar çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Birisi benimle konuşurken onu dikkatle dinlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Sonradan utanacağım şeyler yapmaktan kaçınırım.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Yeni insanlarla kolaylıkla tanışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Kötü birşey yaptığımda, sonradan başıma gelecekleri de kabul ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Yaptığım hataları düzeltirim.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Sınıf içi çalışmalarımı oyalanmadan tamamlarım.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Arkadaşlarıma yardım ederim.	☐	☐	☐	☐	☐

	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç bir zaman
11. İnsanlardan rahatlıkla özür dilerim.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Birisi benimle alay ettiği zaman onunla kavga etmeden bu sorunu çözerim.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Başkalarıyla aynı fikirde olmadığımı onları kırmadan söylerim.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Grup çalışmalarında görev almaya istekliyimdir.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ödevimi zamanında bitiririm.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Boş zamanım olduğunda yapacak birşey bulurum.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Bir arkadaşımınla yaptığım sohbet uzarsa bunu kibarca keserim.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Arkadaşlarıma birlikte bir şeyler yapmayı rahatlıkla öneririm.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Bana ait olmayan eşyaları almaktan kaçınırım.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Arkadaşlarımla olumlu ya da olumsuz duygularının kolayca farkına varırım.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Farkettiğim bu duyguları onlara söylerim.	☐	☐	☐	☐	☐
22. İnsanlara rahatça teşekkür ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
23. İyi bir şey yaptığımı hissettiğim zaman kendime aferin derim.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Olumlu ya da olumsuz duygularımın kolayca farkına varırım.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Etrafta insanlar gürültü yapsa bile ödevimi yapmaya devam ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Başkalarının neler hissettiğini anlamaya çaba gösteririm.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Kitap, kalem ve defterlerimi düzenli olarak okula getiririm.	☐	☐	☐	☐	☐

	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç bir zaman
28. Bir isteğime hayır denildiğinde bunu anlayışla karşılarım.	O	O	O	O	O
29. Bir oyuna katılırken izin isterim.	O	O	O	O	O
30. Sonunda başımı derde sokacak olsa bile yaptığım şey hakkında doğruyu söylerim.	O	O	O	O	O
31. Arkadaşlarımdan rahatlıkla yardım isterim.	O	O	O	O	O
32. Birşeyi iyi yapamadığım zaman bir dahaki sefere daha iyi yapabilmek için çabalarım.	O	O	O	O	O
33. İnsanlarla rahatça sohbet etmeye başlarım.	O	O	O	O	O
34. Konuşurken karşımdaki kişinin yüzüne bakarım.	O	O	O	O	O
35. Sinirlendiğim zaman kavga etmeden beni neyin sinirlendirdiğini sylerim.	O	O	O	O	O
36. Arkadaşlarıma beğendiğim ynlerini rahatlıkla sylerim.	O	O	O	O	O
37. Oyun oynarken kurallara uyarım.	O	O	O	O	O
38. Başkalarının eleştirilerini kızmadan kabul ederim.	O	O	O	O	O
39. Başımı derde sokacak şeylerden uzak durmaya alışırım.	O	O	O	O	O
40. Sınıftaki konuşma ve tartışmalara katılırım.	O	O	O	O	O
41. Öğretmenimin istek ve uyarılarını yerine getiririm.	O	O	O	O	O
42. Arkadaşlarım beni oyunlarına almazlarsa kendimi oyalayacak başka bir şey yaparım.	O	O	O	O	O

EK.4. ÇOCUKLAR İÇİN EMPATİ ÖLÇEĞİ

Adı ve Soyadı:

Aşağıdaki maddeleri okuyunuz. Doğru olduğunu düşündüğünüz maddelerin karşısındaki "D" kutucuğunun altına, yanlış olduğunu düşündüğünüz maddelerin karşısındaki "Y" kutucuğunun altına "X" işareti koyunuz.

	D	Y
1) Oynamak için arkadaş bulamayan bir kız çocuğu gördüğümde üzülürüm.		
2) Toplum içinde sevinçlerini birbirine sarılarak gösteren insanları anlayamam.		
3) Bir erkek çocuğunun sevindiği zaman ağlamasını anlayamam.		
4) Bir arkadaşımın doğum günü partisinde kendisine gelen hediye paketlerini açmasını izlemek hoşuma gider.		
5) Bir erkek çocuğunu ağlarken gördüğümde benim de gözlerim sulanır.		
6) Bir kız çocuğunun oyun oynarken düşüp bir yerini yaraladığını gördüğümde çok üzülürüm.		
7) Televizyon izlerken bazen ağlarım.		
8) Bir kız çocuğunun sevindiği zaman ağlamasını anlayamam		
9) Bir hayvana zarar verildiğini gördüğüm zaman çok üzülürüm.		
10) Oynamak için arkadaş bulamayan bir erkek çocuk gördüğümde üzülürüm.		
11) Bazı şarkıları dinlerken gözlerim dolar.		
12) Oyun oynarken dizini yaralayan bir erkek çocuk gördüğümde içimden ağlamak gelir.		
13) Büyükler bazen üzülecek bir şey yokken bile ağlarlar.		
14) Kedi ve köpeklere insan gibi davranmanın saçma olduğunu düşünürüm.		
15) Bir arkadaşımın sürekli öğretmenden yardım istemesi beni kızdırır.		
16) Arkadaşı olmayan çocuklar muhtemelen hiçbir zaman arkadaşları olsun istemezler.		
17) Bir kız çocuğunu ağlarken gördüğümde benim de gözlerim sulanır.		
18) Bazı insanların acıklı bir film seyrederken ya da acıklı bir roman okurken ağlamaları bana çok komik gelir.		
19) Arkadaşlarımın yiyecek bir şeyleri yokken ben onların yanında kurabiyelerimi rahatlıkla yiyebilirim.		
20) Sınıfta yaramazlık yapan bir arkadaşımın cezalandırılmasına üzülmem.		

EK.5**AKRAN YARDIMCILIĞI EĞİTİMİNİ DEĞERLENDİRME FORMU (Akran Yardımcısı)**

Akran Yardımcılığı Eğitim Programından geçtiniz. Programın değerlendirme aşamasında kullanılmak üzere bazı bilgileri yanıtlamanız, daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır. Sonuçlar, yalnız araştırma amacıyla kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışmanın sonuçları programın daha etkili bir şekilde yürütülmesine bilgi sağlayacağı için içtenlikle vereceğiniz cevaplar bu programların geliştirilmesinde büyük yarar sağlayacaktır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkürler

Derya Uysal
Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Sınıfınız : _____
Cinsiyetiniz : Kız ( ) Erkek ( )

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin değilim	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Eğitim süresi (haftalık görüşme sayısı, görüşmelerin süresi) yeterliydi.	1	2	3	4	5
2. Görüşmeler belli bir amaç doğrultusunda yapıldı.	1	2	3	4	5
3. Eğitimi veren uzman kabulleniciydi.	1	2	3	4	5
4. Eğitim veren uzman dürüst, açık ve gerçekten benimle ilgiliydi.	1	2	3	4	5
5. Yapılan etkinlikler benim için yararlı oldu.	1	2	3	4	5
6. Kendimle ilgili yeni şeyler öğrendim.	1	2	3	4	5
7. Eğitim iletişim becerileri hakkında bilgi sahibi olmamı sağladı.	1	2	3	4	5
8. Eğitimin genel olarak iyi düzenlendiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9. Eğitimde sunulan bilgiler şimdi ve gelecekte benim için yararlı olacak bilgilerdi.	1	2	3	4	5
10. Eğitimi diğer arkadaşlarıma öneririm.	1	2	3	4	5

EK.6.

AKRAN YARDIMCILIĞI DEĞERLENDİRME FORMU (Akran Yardımcısı)

Sınıfınız : _____

Cinsiyetiniz : Kız ( ) Erkek ( )

1. Akran Yardımcılığından beklentileriniz neydi?

.....
 .....
 .....

2. Beklentileriniz ne derece karşıladı?

.....
 .....
 .....

3. Akran yardımcı olmak yaşamınızı nasıl etkiledi? Açıklayınız.

.....
 .....
 .....

4. Tüm süreç içinde çok keyif aldığınız bir konu ya da çalışma oldu mu? Açıklayınız.

.....
 .....
 .....

5. Tüm süreç içinde zor gelen bir konu ya da çalışma oldu mu? Açıklayınız.

.....
 .....
 .....

6. Bu programı akran yardımcı olmak isteyen arkadaşlarınıza ne derece önerirsiniz? Açıklayınız.

.....
 .....
 .....

7. Akran yardımcılığı hizmetlerinin daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için neler önerirsiniz?

.....
 .....
 .....

Ek olarak yorum ve önerileriniz:

.....
 .....

EK.7

AKRAN YARDIMCILIĞI DEĞERLENDİRME ANKETİ(hizmetten faydalanan öğrenciler için)

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda okulumuzda uygulanmakta olan akran yardımcılığı programını değerlendirmeniz istenmektedir. Programın etkililiğini değerlendirmek için sizin görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmanın sonuçları programın daha etkili bir şekilde düzenlenmesini sağlayacağından, içtenlikle vereceğiniz cevaplar programın geliştirilmesine büyük yarar sağlayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Derya Uysal
Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Cinsiyet : Kız Erkek

Sınıf: .....

E: Evet

K: Kısmen

H:Hayır

E K H

1. Sınıfımızdaki akran yardımcısına ihtiyacımız olduğunda kolayca ulaşabildik.			
2. Akran yardımcısı olan arkadaşlarımızın davranışları bize karşı saygılıydı.			
3. Akran yardımcısı olan arkadaşlarımız güvenilirlikti.			
4. Akran yardımcılığını arkadaşlarımız kendi çıkarları için kullanmadılar.			
5. Akran yardımcısı arkadaşlarımız bize bazı konularda bilgi verdi.			
6. Sınıfımızda bulunan akran yardımcılığı panosundan faydalandım.			
7. Akran yardımcılığı programının sınıfımız için faydalı olduğunu düşünüyorum.			
8. Kendimle ilgili konularda akran yardımcısı ile konuşmanın büyüklerle konuşmaktan daha kolay olduğunu düşünüyorum.			
9. Akran yardımcılığı programının gerekli olduğuna inanıyorum.			
10. Ben de bir gün akran yardımcısı olmayı isterim.			

EK.8**Form3.1 AKRAN YARDIMCISI GÖRÜŞLERİ**

AKRAN YARDIMCISININ ROLLERİ	TARİH/SÜRE	KONU	NE YAPTIM?	YORUM
Asistan Rolü - Rehber Öğretmene ve diğer öğretmenlere yardım - Arkadaşlarını ihtiyaç duyulan konularla ilgili bilgilendirme (ör: verimli ders çalışma yöntemleri, ergenlik, SBS, üst öğrenim kurumları hakkında bilgi verme, vb...)	1.	1.	1.	1.
	2.	2.	2.	2.
	3.	3.	3.	3.
Arkadaş Rolü (aldığı beceri eğitimi doğrultusunda arkadaşlarını anlama, dinleme, birlikte çözüm yolu arama)	1.	1.	1.	1.
	2.	2.	2.	2.
	.			

EK.9

Form. 3.1. **PSİKOLOJİK DANIŞMAN GÖZLEM FORMU**

	Sınıf	Öğrenci	Arkadaşlarına yardım	Psikolojik Danışmana yardım
1	6/A	SEVGİ BİLAL		
2	6/B	GÖKTUĞ DEMİR		
3	6/C	SULTAN KÜLEĞE		
4	6/C	HÜSEYİN EROĞLU		
5	7/A	ŞÜKRİYE SENER		
6	7/A	ENES SALTUK BUĞRA AYAN		
7	7/B	HAVVA KARAN		
8	7/B	EMİNE KIYIK		
9	7/B	ÖZAY EROĞLU		
10	7/C	BÜŞRA DEMİR		

	Sınıf	Öğrenci	Arkadaşlarına yardım	Psikolojik Danışmana yardım
11	7/D	ESRA NURCAN ÇELEBİ		
12	7/D	TOMRİS SUDE EK		
13	7/D	BATUHAN DAL		
14	8/A	ELİF ŞİMŞEK		
15	8/A	OĞUZHAN DAL		
16	8/A	ECEM KARABULUT		
17	8/B	ELİF AYDIN		
18	8/C	ÖZDEN TİCE		
19	8/C	SÜMEYYE İRDEM		
20	8/E	MELİKE GÜMÜŞ		